EPISTOLARUM ORATIONUMQ. LIBER, HIERONIMI NIGRI VENETI, CANONICI...

Girolamo Negri, Marco Mantova Benavides

AMPLISSIMO GRAVISSIMOQ;
Senatori, ac patrono & D. suo Obseruandiss.
Petro Foscaro,

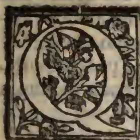
M. Mant. Benauidius, Patauinus, Iuriscon. Comes
& eques Vt. Aulæ, & supra Ordinarius
Iur. Pont. Int.

Ieronimus Niger Venetus, Canonicus Patauinus, & Iurisconsultus omnium æloquentissimus, librum Epistolarum familiarium Multiplicesq; Orationes, & Apologiam quidem ad Principes Christianos concilii Bononien. Olim in morte reliquit, quarum omnium Mœrere à Sacerdote, Iacobo Morelio Salboren. eiusdem Alumno, liberaliter cohonestatus fui, cum sciret maxime, Inter nos tam magnum Amicitie fœdus fuisse, nosq; tanta beneuolentia coniunctos, ut nulli tunc Amiciores charioresq; reperiri potuerint, ea de re nisi hosce Ingenii sui fœtus Vberrimos sanè, in lucem emitterem, ingratitudinis uicio profectò accusandus essem, ratus insuper, si quæ inter nos aguntur, Mortui, sciunt, saltim aliorum morientium relatione, quod ipsi quoq; officium huiusmodi, non ingratum erit, & apud omnes laudabile postea, presertim cum Ciceronianæ elocutionis nō modo imitator sed (ut uideri potest) etiam æmulator egregius, fuerit. & cum adhuc co

gitarē cui dicandi forent, te unum delegi Amplis-
sime Vir, Clarum genere, in quo principes, Cardina
les, tot tantiq; Senatores fuerunt, præcipue, Marcus
Genitor tuus, non tam Venetæ urbis, quam orbis
etiam fulgentissimum Sydus, & Splendor, adeo ut
longe difficilius sit exitum quam principium inue-
nire, Te inquam ingenio prudentem, Grauitate in-
comparabili, fide, officioq; diligentem, & morum,
Sanctitateq; uitæ ad Reip. gubernationem natum,
Demum quia tui cura cum apud aliquos essent epi
stolæ, si non omnes earum pars saltim Alumno suo
supradicto, cuius Tu nunc Patronus Amantissi-
mus existis, euestigio promptissime restitutæ fue-
runt, Quas igitur, tibi reuerenter dicamus, deuoue-
mus & consecramus, præfatiq; Hieronimi Nigri
Nomen, Immortalitati donatum pariter, ut ipsum à
Detractorum morsibus defendas & tuearis, quod si
feceris, non minori laude dignus eris, absq; dubio
tu, quam alius quisquam, qui hoc officio aliquando
functus sit, & non modo ob id tantum, uerum etiam
quod eos non blattis & pulueri, relinqui, & Obliuio
ni, mandari, permiseris. Vale Senator inter gra-
ues, grauissime, & inter Illustres, Illustrissime teq;
incolumen, seruet Deus Optimus Maximus.

MARCO MANTVÆ IVRECONS. Hieronimus N. S.

QVi ſuo iure omnia ſibi de me, ac ſtudiis meis polliceri poſſunt, & fortaſſe plus pollicentur, quam præſtare me poſſe ſentiam; nuper mecum egerunt, ut Apologiam Concilii Bononienſis conſcriberem; Opus ſanè arduum, ac tua dignum iuriſperitia & eloquentia, Quãq̃ autẽ iure potuiſſem illud Mantuani Vatis carmen obiicere.

Non tali auxilio nec defenſoribus iſtis. Tempus eget.

Quando ſilent leges inter arma, aut ſi illæ ſemper loquuntur, obſtrepente Claſsico non exaudiuntur, Tamen authoritati Clarisſimorum uirorum qui id à me efflagitarunt, cedendum fore exiſtimaui, præſertim quum meus ordo meaq; in Romanam ſedem pietas & priſca fides poſtulent nullo ut loco deſim, in eis omnibus quæ ad illus dignitatem uel tuẽdam uel amplificandam pertinent. Pauca igitur hæc in eã ſententiã conſcripſi, non acuto illo quidem & ſubtili iuriſconſultorum noſtræ ætatis more, ſed lato & Oratorio dicendi Caractere, Quemadmodum Veteres illi Iuriſconſulti cauſas agere ſolebant. Preſſam illam & Spinoſam diſceptandi rationem ueſtris Gymnaſiis relinquendam duxi in quibus tu iure optimo imperium exerces, ita tamen ut hanc quoq; calamiſtris inuſtam, non negligas. Quiquid autẽ id eſt quod ab auditore olim tuo profectũ eſt, priuſquã in aliorũ manus exeat; Cẽſure imprimis debetur tuæ, Quamobrem peto abs te ut hoc ueluti Mancipium apud te domi habeas, Corripias, & ſi dignum uidebitur, perpetuis damnes ergaſtulis, Non enim iacturæ, ſed lucri loco apponam, ſi labores mei te æquisſimo iudice interibunt. Vale.

MARCO MANTVÆ IVRECONS. H. N. S.

IN hoc meo Patauino Otio, quo Vexante Ciuitatem peſtilentia, intra domeſticos parietes fruor, nullum mihi ſolatium iucundius eſt litterulis noſtris, & his quidem politioribus, quumq; recognoſcerem nuper Commentarios meos rerũ

memorabilium, in quibus honorificam, ut debeo, de te mentionem sacro, desydero in ea parte Catalogum scriptorum tuorum, tam editorum; quam non editorum. Peto igitur abs te, ut eum ad me Mittas, quod spero te facturum, non Ambitionis studio, à quo longe abes, sed ut mihi morem geras, Vale, & hoc tempore Cõsuetudinẽ hominum quoad potes, deuita. Quemadmodum & ipse facio, ne Mala uicini pecoris contagia ledant. Vale.

Hieronymus Niger, Bernardino Sabino Cardinali. S. D.

SVspensos diu nos, atque ancipites tenuit nuncius delatæ tibi a Pont. Max. amplissime dignitatis, gratulari ne, an potius dolere deberemus, te nihil tale cogitantem in Cardinalium ordinem fuisse cooptatum, gratulatioris quidem causæ multe fore uidebantur, eximias uirtutes tuas a tanto uiro tali honore dignus fuisse habitus, fore te isto in loco, in quo multis mortalibus, atq; uniuersæ Reip. non mediocri adiumento esse possis, Exemplo isto multorum animos accendendos fore ad pietatem atq; uirtutem, quum animaduertam locum istum, qui plerunq; opibus & nobilitati patere consueuerat, nunc doctrinæ, & probitati fuisse patefactum. Mœroris autem causæ nonnullæ sunt, quarum aliquæ ad nos attinent, aliquæ uero tua ipsius causa proueniunt. Non possumus non dolere nos tui necessarios, tua consuetudine esse destitutos, ex qua fructũ capiebamus uberrimum & ad componendos animos maxime salutarem. Te uero iucundissimæ tranquillitati, & cœlestium rerum contemplationi deditum, nanr tantis iactationibus, & turbinibus fuisse expositum uehementer dolemus. Videris. n. & esse conditiore qua iam diu quassata flutuebat, & uentis nauicula, quæ quum uix tandem portum inuenerit, paulo sereniori facto cœlo, egressa portu, rursum in procellas & tempestates incidat prioribus sæuiores. Ac mihi quidem ab Iulii secundi pontificatu, quo primum tempore ista in urbe uersari cœpi, usq; ad hæc tempora præteritarum rerum memoriam, & præsentium statum animo repetenti illud uidetur uerissimũ, nulla esse deteriorem fortunam quam eorum, qui in corrupta Republica principem locum tenent. Nam, ut à priore in la-

tiore non descedam,multo infælicius agitur cum rectore pe riclitantis nauiculæ, quàm cum nautis.Illum enim, si quid durius accidat,cæteri execrauerat,atq; odere,in secundis au tẽ rebus,non illi,sed uentis&mari gratis referũt.Memini Hadrianum sextum Pont.max. qui dum in Cantabris ageret,nihil eiusmodi cogitans Pontifex max. factus est,supremo uitæ die,quũ a familiaribus interrogaretur,nam quid eis mandare uellet, respondisse, Hoc elogiũ sepulcro meo inscribi uolo.Hic nihil infælicius duxit in uita,quàm quod imperaret.Quæ uerba recordor me ĩ eius, Cœnotaphio inscripta legisse, qua elatus est die.Sed ne ab homine externo,&rerum gerendarum imperito exempla petemus, Gaspar Contarenus uir omniũ sapiẽtũ iudicio sapiẽtissimus, quẽ ego(ut scis) Cardinalem ex in sperato factum,sequutus sum, quum forti animo ad rempub. accessisset, multo difficilius negotiũ in ea gerenda inuenit, quã fuerat opinatus, deprehenditq; nec diligentiã suã insidiis,neq; innocentiã suã calumniis carere potuisse.Interdũq; moxq; ad priuatã respexit uitã, quã autẽ in patria,&in ciuitate optimi constituta duxerat,ubi charus ciuibus suis, fortunis & honoribus abũdãs, in litterato otio uiuebat iucundissime, sed a Paulo tertio Pont. Max. tam honorifice euocatus, detractare Imperiũ non potuit,eiusq; mandato una cum Collegii ei Curiæ præfectis, aggressus causam reformandæ Reip.quasi Isthmum foderet,aut Penelopes telam retexeret,sua spe est deceptus. Adeo nãq; deprauati sunt hominum mores, adeo inualuit,&inhæsit ossibus suis ut adhibita medicamenta irritare potius morbum, quàm leuare uideantur. Verum in tanto conflictu spei metusq; positi,nullum firmius habemus præsidium, quàm perpetuas ad Deum preces, Diuinum est enim opus,non humanum,quod suscepisti, neq; antea cessaturã puto hanc uehemẽtẽ procellam, quàm placuerit ei, qui imperat uentis & mari. Quod tempus quum incognitum sit nobis,assiduis precibus implorãda est diuina bonitas, qui nostram sublimet imbecillitatẽ.Quamobrẽ scito nos qui in hoc Italiæ Angulo ipsius Dei benignitate pacatissimo delitescimus,si non alia ratione iuuare possumus cõmunẽ causã, hoc certe non deesse,ut incessãter oremus pro eorũ salute,qui ad Clauũ sedẽt fluctuãtis

nauigii,præcipue uero salutem&fælicitatem Pontificis Max. deposcimus, in cuius uirtute & sapientia post immortalem Deum, tāquam in sacra Anchora plurimum spei repositum uidemus. Vale.

VVolfango Furtmairo, H.N.

IGnosce mihi mi VVolfgange,si diutius absum ,quā opinabar.Volo tamen te&tuos omneis uti Domo mea æque familiariter, ac tua.Spero me istuc rediturum infra Triduum, Interea familiares mei quæcunq; poterunt beneuolentiæ & amoris officia uobis libentissime pstabunt. De rebus Germanicis.Hoc audio Cæsarem iā esse in Germania,& Ratisponā proficisci ubi non ante quintum decimū Kalen.Aprilis aderit, Colloquiū interea fiet de rebus religionis ex præscripto Cæsaris.Vidi Articulos discutiendos, protestantes ab Augustensi confessione non recedunt,&in eadem pertinacia,persistunt,qua fuerunt hactenus; Concilium Tridentinum testudineo gradu procedit expectans fortasse successum Ratisponensi conuentus,&exitum pacis aut belli inter summos Principes,qui potius ad arma quam ad pacem,&ad sedandas discordias uidentur respicere.Vale.

Victori Puteolano Venetias .

NOn fefellisti opinionem meam,Puteolane Vir doctissime qui inhibitorias literas è tribunali tuo surreptas iustissimis de causis reuocasti.Vtinā ita facerēt cæteri qui metropolitanas occupāt sedes, non enim tot lites ex litibus sererentur.Tanto cum pauperum incommodo,qui per uarios anfractus, super quouis articulo longè à proposita causa distracti litigare,coguntur.Est quidem(ut scis) legibus amica simplicitas,atq; ille plerunq; perspicuæ & Eleganter scriptæ sunt sed peruersa hominum ingenia ambitioni& auaritiæ dedita eas cōfundūt atq; implicant, ut ueluti oracula ciuitatū soli ipsi iurisperiti consulantur. ingentesq; opes ex aliena iactura cōquirāt. Itaq; æqui &sapientis est iudicis reiectis calūniis ueritatē amplecti atq; in primis meminisse,leges non

ad controuersias excitaudas sed tollendas a sapientiss. uiris conditas fuisse. Quod quum abs te diligenter obseruari uideam tibi gratulor inmortaleisq; ago gratias huiusce boni & pauperis sacerdotis uerbis, quem sanctiss. tuo iudicio magna molestia liberasti. Quanquam enim aduersarius ille suus ad alium Iudicem (ut audio) prouocauit, Puto tamen se illius prouocationem iure optimo refutasse ac recessisse mihiq; Integrum fuit priusq; tertius iudex in hiberet de Principe causa cognoscere quod Equidem feci per libenter iustitiã in primis studio deinde ut principi meo obtemperarem, cuius antiquũ est institutum sacerdotes bene moratos quibuscunq; potest beneficiis ornari, ac prosequi, quod ad nos attinet uelim tibi, persuadeas, me omnibus in rebus, quæ ad tuam dignitatẽ pertinebunt studiosissimum semper futurum, quod cum uetus necessitudo inter nos, tum tuæ multæ maximæq; uirtutes postulant. Vale.

Gaspari Card. Contareno, Bellun: Antistiti des.

GRauiter me pupugit particula litterarum tuarum, quæ de mea in Germaniam profectione mentionem fecit, ꝙ enim existimes meam operam tibi usui adiumentoq; futuram id ego penitus ad scribo amori in me tuo, quo pariter metiris obseruantiam erga te meam, quæ te opinio nunquam fallet, si cætera deficient; Quod autem non dubites posse me hoc tempore hanc tibi operam præstare, id me uehementer angit, Nam si uoluntati studioq; in te meo cætera responderent, non equidem penderem animi, & quemadmodum solam auctoritatem tuam sequutus in hosce montes me abdidi, in quibus Biennio iam delitesco, ita prouinciam hanc laborum periculorumq; plenissimam te suasore, te duce subire leue mihi ac iucundum putarem. Sed (ut tu te nosti) ex eorum numero sum, qui in patria potestate sunt, Necdum compertum habeo, an Pater, qui uix æquo animo fert me ab se, bidui itinere abesse, longius me absore sit passurus. Quæso pro tua pietate ac prudentia pone tibi ante oculos senem quatuor & octoginta annos natum, familiamq́; omnem meam in tutela ac præsidio meo recumbentem, Nam frater qui mihi unicus est reli-

ctus, rursum est propediem in Cyprum nauigaturus. Nec te præterit, quarto ab hinc anno, me eadem motum pietate urbē Romam, quæ mihi iam longo usu, atq; habitatione patria facta erat, & Consuetudinem tuam, qua mihi iucundius erat nihil, deseruisse, ut extremum patris spiritum pene extinctum recrearem, Nunc ego eum omni spe destituum atq; orbatum deseram? & canitiem eius cum mœrore ad inferos detrudam? At plus debemus deo ac religioni quam parentibus, Ecquis ego sum, qui ruinas Christianæ Religionis fulcire, & Atlantis in more cœlum meis humeris sustinere queam? longe errant mea quidem sententia, qui in tanta rerum perturbatione ac miseria aliunde sibi quam à Dei altissimi digito opem pollicēmur. quæ si tranquillis rebus semper est necessaria, quanto magis afflictis & perditis, Scribo hæc ad te ut infirmus & imbecillis, nondum plane sciens quid deliberem aut quid agam, sed si ad tuos Bellunenseis diuerteris, aut alibi colloquemur, multa, quæ recte litteris committi nequeunt, explicabimus. Vale.

Ioanni Mariæ de Monte Card. H. N.

ET si necesse, non erat, ut hominē tibi familiarē commendarem, tamen mirificus amor meus in Prosperum Sanctacrucium ciuem Romanum facit, ut eum tibi esse familiarissimum cupiam. Quod paruo admodum negotio me assequuturum spero. Id enim cum tua Singularis humanitas, tum huius Viri eximia Virtus postulant. Is hodierno die in hoc Celeberrimo orbis terre Gymnasio ea donatus est Laurea, qua donari solent qui in Ciuili ac pontificio iure adiscendo plurimum laborarunt. Fuitq; is honos omnium iudicio uirtuti, & non pecuniæ tributus propositum huius est redire in patriam ad ea obeunda munera, quæ iurisconsulti ista in Vrbe obire consueuerunt. Nam (ut audio) Pontificis Max. liberalitate, in collegium aduocatorum consistorialium est adscitus. Quem sanè locum Tarquinius Pater, & Pompilius patruelis summa cum dignitate & gratia tenuerant. Agnosces iuuenem pium, modestum, nonmodo in iuris scientia doctum sed etiam in humanioribus literis perpolitum. Quare hunc hominem totum tibi tra-

do(ut aiunt) de manu. Quicquid enim opis & beneficii in hũc contuleris, in me ipſum collatum arbitrabor. Vale patrone obſeruandisſime.

Federico Baduario Pat. Ven. H. N. S. D.

QVum audiſſem te incredibile ſtudio ciuitatis Tribunũ factum eſſe, teneri non potui, quin & tibi & reip. quã primum gratularer. quòd enim competitores tuos illuſtri nobilitate, eximia uirtutẽ uiros, ætate uero te grandiores, multitudine ſuffragiorum & gratia ſuperaueris; fuit hoc profectò nõ modo tuis diuinis atq; immortalibus meritis debitum, ſed ipſi etiam primæ honeſtum & glorioſum quæ nouam & inuſitatam in iuuene uirtutem; nouo, & inuſitato genere honoris proſequendam fore iudicauit. Laudandus eſt quidem ac in Cœlum ferendus uetuſtus iſte patrius mos, atq; inſtitutum ueſtræ reip. imprimis honorandæ & colendæ ſenectutis, uſq; adeo, ut ætate etiam noſtre hominem centennarium, non alio magis quam ſenectæ nomine commendatum ad amplisſimum honorem prouexerit. Verum eam magiſtratuum rationem ſemper habendam cenſuit, ut ſi eiuſmodi pars reip. gerenda ſit, quæ cordatum hominem, patientem laboris, acrem in dicendo & uehementem poſtulet, ab excellenti uirtute progreſſum ætatis minime expectandum putet; quum nunquam præcox, & immaturus honos eſſe uideatur, qui præſtantisſimæ uirtuti defertur. Ea quippe reip. pars tibi commiſſa eſt, in qua plurimum negocii ſit ſuſtinendum, Nam & leges in præſidio, & tutela tribunitiæ poteſtatis ſunt poſitæ, & ueſtra authoritate exercentur iudicia de fortũnis, & uita hominum qui imperio ueſtro parent. Demum uniuerſa reſp. in cuſtodia magiſtratus ueſtri conquieſcit. Quæ res quanquam arduæ ſunt, & interdum præclaros homines de poſſesſione gloriæ deiecerunt, non efficient tamen, ut contrahas aut demittas animum ſuopte ingenio fortem & prudentem; atq; ita excultum doctrina, ut uel in peruerſa & ſtupida natura moderationem & acumen præſtare posſit. Ego aũt ſic perſpicio, ſic iudico, te in iſto obeundo munere ita eſſe animatũ, ut non cum aliis ſed tecum ipſe iam ſis certaturus; quum iſtum tibi magiſtratum propoſueris quaſi theatrum exer

cendæ uirtutis, quæ in luce iſtius urbis nobilisſimæ atq; in au ribus cunctarum gentium, & nationum ſit poſita. Et quoniam meo mihi iure id uideor poſſe facere, quando in Sacerdotum ordinem ſum cooptatus; hortor te, ac (ſi pateris) moneo, ut à Deo Opt.Max. benegerendi magiſtratus initium auſpiceris, ſiue cuius ope, ac numine omnis noſtra eſt inanis induſtria. De meo autem erga te ſtudio non eſt ut in præſentia quicquā ſcribam; quum mens in te animus, ſi non officio ullo, ſaltem opinione egregiæ meæ uoluntatis, tibi (ut opinor) ſemper fuerit exploratisſimus. Vale.

H.Niger, P.Alcyonio.S.

QVo die fuimus unà, ſtatuimus, ut poſtridie domi te expectarem, ſed quum hæc ipſe pollicebar, non recte memoria tenebam uetus illud prouerbium, Neſcis quid ueſper uehat. Nam ſimulac domum reuerſus ſum, ecce mihi redduntur literæ, quibus moneor à contubernalibus meis, ut quàmprimum patauium aduolem mea cauſa: Coactus ſum itaq; diſcedere te inſalutato, ac propemodum decepto, ſed, qui tuus eſt in me amor, metieris omnia meis commodis, tantumq; exiſtimabis tibi utilitatis proueniſſe, quantum mihi hæc res bene, ac feliciter cedet; Quamquàm profecto quid ipſe ſpei concipiam, haud ſatis ſcio: Aduerſarius enim meus aduocata agreſtium manu in poſſesſione ſe continet, pauci ex noſtris iuſſu principis eò profecti fuerant, ut enm de poſſesſione deiicerent, extruderentq;, ſed re infecta redierunt: Princeps noſter negat uelle ſe amplius rem ferro, armiſq; decernere, quæ legibus & ſanctionibus decerni posſit. Quamobrem id cauſæ ad eos referemus, qui huiuſmodi controuerſias cognoſcunt: Marino Caballo ſummæ ſpei lumini cōtubernali noſtro per gratiam fuit audire ex me, quo ſtudio, qua diligentia, te eo die contuleris ad Corneliorum Domum, ut eum conuenires, ac ſalutares: Is meas literas Principi legendas dedit, in quibus de homine illo barbarisſimo fiebat mentio. Explicauit etiam huic cauſam indignationis noſtræ, & ingratisſimi hominis inſolentiam propallauit: Sanè mi Petre, (ut & hoc tibi beneficium acceptum referam) ita me tuis uerbis, tuaq; au

horitate ad resistendum his barbarorum conatibus excitasti ut quicquid deinceps oratione, literis, omniq; studio efficere potero ad horum impetus reprimendos, ingenue ac liberaliter sim facturus, nec unquàm desinam dissuadere iis, quorum in hac re plurimum ualet authoritas, ne ex ultima barbaria conquirant homines, quos amplexentur, atque ornent, quum habeant in media italia uiros, qui multo præstantiore doctrina, & maiore modestia præditi sunt, quàm barbari. Vale & me ad Kal. octobreis expecta.

✶ . . . . H. N.

ETsi multa me ab hoc litigandi onere deterrebant, meæ tenues fortunæ, labor, & litium comes sollicitudo, Suadebantq; multa, atq; in primis meorum ratio studiorum ut ad otium me, quoquo pacto possem, traducerem, Tamen ea mihi occasio, eaq; necessitas oblata est, in qua si mihi ipse defuissem sublata in posterum omni fruendi otii spe, ea dignus calamitate uisus essem, quam ipse per negligentiam, & socordiam aluissem. Videmur enim in ea nos tempora incidisse, quibus perturbatis rebus omnibus tam priuatis, quàm, publicis, nullum omnino locum apud primarios uiros bonæ artes obtineant, Quarum studio qui tenentur, ii ne magnis quidem laboribus, diuturnaq; seruitute rationibus suis consulere posse uideãtur. Cuius ego communis exitii, fui non modo spectator ac testis, uerum etiam particeps, Nam quum omnem fermè ætatem in hac urbe, atq; in summorum antistitum contubernio consumpserim, ad extremum malo meo fato (ne quid grauius dicam) coactus sum ad lites descendere, atq; innumerabiles fori iudiciorumq; molestias haurire. In quo tamen illud me unum mirifice consolatur; quæ te non tam meæ caussæ, quam fortunæ cognitorẽ ac iudicem sortitus sum uirũ ea probitate, Doctrina prudentia præditum, ut si mihi ipsi facultas deligendi iudicis data esset, unum te delegissem, qui non solum de fortunis meis ac dignitate, sed de mea etiam salute, ac uita cognosceres. Quamobrem tuæ humanitatis est dare operam, ut maturius quam fieri potest, huic meæ de te opinioni, expectationiq; respondeas. Quod si, ut spero, perficies meum erit omni studio

committi,ut intelligas,te apud hominem gratisſimum, tuaq́; beneficentia non indignum,beneficium poſuiſſe.

Iacobo Sadoletto H.N.

MAgna moleſtia liberatus ſum Pauli nepotis tui litteris, quas ad me ſexto idus martias dedit, Nam poſt reditum tuum à Maſilienſi conuentu, nihil certi de te ad hunc diẽ cognoueram. Vide ſatiſne æquum eſt profectò humanitas tua non pati nos tanto in deſyderio litterarum tuarum uerſari, qui ſi te ut grauiora impediunt. Habes nepotem, qui nos tuis uerbis ueluti dormientes excitet, quanquam enim omni in cœtu,& quotidianis ſermonibus noſtris Viget ſemper tui commemoratio abſentis,tamen neſcio quo pacto fit, ut cum à te nobis redduntur litteræ, ingenti uoluptate replet animos noſtros iucunda tui recordatio excitamurq; magis ad uirtutẽ & gloriam quaſi uocem hortantis imperatoris ipſo in prælio audire uideamur.

Lazaro tuis uerbis diem dixi,id quod mihi Paulus nepos mandarat,is diligenter ſe expurgat,Calamitatisq́; loco maximæ ducit,quòd eæ literæ,quas ad te ſe dediſſe affirmat, tibi non fuerint redditæ.Nos uulgarem excuſationem non accipimus,urgemus hominem uehementer,ac ueluti deſertorem amicitiarum in iudicium uocamus,erunt iam huic omnes oratorii loci pertractandi euoluendi,totaq; dicendi ars,quam profitetur in lucem ac forum proferenda,ſi ſuam ipſe cauſam uelit defendere,ſed quantum coniectura aſſequi poſſum, huius ſpes omnis in tua humanitate,& clementia poſita eſt, Erunt tuæ partes accerſere hominem ad te,neq; ſcriptam defenſionẽ accipere,Sic enim fiet,ut(quod facere aliquando cõſtituimus) binos apud te menſes ponamus,inſtar diuturnæ ac beatæ uitæ.Tibi quidem non concedimus, ut huiuſce rei tu cupidior ſis,quam nos ſimus.Quare ubi & otium & tempus idoneum nacti fuerimus,conuolabimus.Deſyderium urbis Romæ iã depoſuimus, immo uero eius mentionem perhorreſcit animus noſter,eorum memor quæ miſerrima uidimus, & perpeſſi ſuimus,Vrbẽ modo incolimus natura amœno, atq; ubere ſita loco,arte munitisſimã &quæ a profugis condita,iure perfugium,

dicitur, pierius ualeremus, qui modo est apud nos, multā tibi salutem dicit, paratq; particulam libri τῶν ἱερογλυφικῶν, quam ad te mittat.
De heliodori negotio abunde scripsi ad Paulum perstare, sed etiam uehementer cupere, tu rem contra arbitratu tuo, quicquid mandaueris curabo diligenter.

Hieronymus Niger, Antonio Florebello. S.

PErgratum mihi fuit ex Sacrati sermonibus cognosse incolumen te in patriam reuertisse: sed mentio inter nos habita de te, deq; Sadoleto ipsius auunculo, qui proxime est mortuus, auxit dolorem nostrum, communisq; calamitatis memoriam renouauit. Nam si alienis hominibus, atq; inuidis, talis Viri interitus non potuit non esse luctuosus, atq; acerbus, præsertim hoc tempore, quo illius sapientia & probitas, afflictis rebus opem aliquam afferre potuisset, Quanto luctuosior, acerbiorq; , esse debuit nobis amicissimis? quibus multæ eximiæq; illius uiri uirtutes diuturna familiaritate, & quotidiano usu exploratiores erant quàm cæteris. Amisimus breui tempore quattuor insignes pietate, & doctrina Viros eiusdem ordinis, eiusdem in Republica sensus & uoluntatis, eosq; inter se summa necessitudine coniunctissimos, FREGOSIVM, CONTARENVM, BEMBVM, SADOLETVM, Quattuor clarissima ætatis nostræ lumina, & (quod ad meam priuatam calamitatem pertinet) omnes beneuolo in me animo, atq; egregia uoluntate, Quam Ego Cladem reipublicæ quoties consydero (id autem fit fere quotidie) toties iram in nos Dei Optimi Maximi perhorresco, cuius gladium iam districtum, atq; è uagina eductum in perniciem sœculi nostri uidere Videor, nam (quod ad illos attinet) gratulandum potius est illis, quos mortis opportunitas tot iam imminentibus malis, ruinisq; subtraxit. Nobis uero de ploranda est calamitas nostra quod tum præcipue subsederint fundamenta Reipublicæ, quum ea maxime tot machinis Oppugnetur ut nihil aliud iam, quàm uastitas, & ruina superesse uideatur. Quo fit ut æquiore animo ferenda sit mors non modo amicorum, sed etiam nostra si forte & nos eandem, quam illi uiam confecerunt, ingre

diemur,priusquam nos precipitans tempestas absorbeat; Memoria teneo CONTARENVM nostrum supremo uitæ die, quum a familiaribus suaderetur ut eo animo perferret mortem, quo Philosophum, & Christianum hominem deceret, ut cum uita pie sanćteq; aćta mors ipsa consentiret, exhilarata fronte respondisse, agi secum felicissime, quod tum uita excederet,quum plurima&maxima undiq; circunstarent pericula, Nec longe abesse tempus quo superstites homines præclare aćtum cum mortuis essent arbitraturi. Quamobrem te hortor & amice moneo, ut si quis adhuc animo resedit tibi dolor ex patroni amantissimi interitu, eum penitus abiicias, præstesq; te eum uirum, quem tua singularis eruditio,& tantæ uirtutis imitatio postulant, incumbas autem toto (ut aiunt) pećtore, ut quæ SADOLETVS ad usum posteritatis conscripsit, ea primo quoq; tempore proferantur in lucem;Hanc existimo nō postremam fore curam Pauli nepotis, quem si tua diligentia adiuueris,non tam SADOLETI gloriæ quàm officio tuo & publice consules utilitati. In quo meam quoq; ipse operam polliceret,nisi uos abundè satisfaćturos putarem. Cætera autem, quæ pertinent ad mea erga te beneuolentiam declarandam; ita polliceor,& præstabo, ut maiore studio polliceri, & præstare non possem,si SADOLETVS ipse uiueret meumq; officium exposceret,cui omnia debebam. Vale.

Cardinali Auxitan. H. N.

ET si tanta est negotiorum tuorum Moles Amplissime pater,ut magnopere uerear ne, meæ litteræ molestiam potius Amplitudini tuæ afferant, quam uoluptatem,tamen,si pōtificio nuntio Istuc proficiscenti nihil ad te literarum darem, alieni abste animi commutatæq; meæ uoluntatis iudicium fore existimaui,præsertim,quum is mihi amicissimus a me peteret,ut ista in prouincia, sua ipsius opera uti uellem meo arbitratu.Ego uero nec cuiusquam operam libentius quam tuā mihi expetendam duco,nec si quid mihi de tui Regis munificentia unquam pollicitus sum,quicquam,nisi, te Duce, & Auspice, bene ac feliciter mihi euenturū speraui, cum qui ad te pertinere existimarem uiros tui ordinis Temporum calami-

tate

tate oppressos leuare, & quibuscunq; posses officiis prosequi, tum qui non uulgaris tua erga me beneuolentia coram egregio uerborum testimonio sæpe declarata. Id à me suo iure exigere uidebatur, ut in te uno ueluti in sacra Anchora spes omnes mea collocarem. Quare, proficiscentem istuc nuntium, rogaui, satisq; sua ipsius sponte propensum cohortatus sum ut te in primis meis uerbis exoraret, ut reconciliandæ mihi regiæ beneuolentiæ Author esses, ac isti, liberalissimo principi, in animum induceres, non nihil sua interesse hac dignitate homines inopia circunuentos subleuare, neq; tibi difficile futurum arbitror illi in memoriam reuocare, quo semper studio maiores mei, atq; ego ipse Res gallicas & præstantissimã istam progeniem prosecuti fuerimus, & prosequamur. Cætera, prudentiæ tuæ commemoranda relinquo, meq; totum fidei tuæ, ac diligentiæ permitto, ac trado, nuntium uero tibi de meliore nota commendo, uirũ quod agnoscere poteris, ingenio, doctrina, moribus præstantissimum, ac Gallici nominis, adeo, studiosum, ut in Gallia ipsa natum, atq; altum putares. Felix ualeat amplitudo tua.

Hieronymus Niger Iacobo Sadoleto Carpentoracten. Antistiti.

SAtis non fuerat me post euersam Vrbem, e naufragio illo emersum ad patrium litus adnatasse, nisi ad spectandos deflagratæ urbis cineres rediisem. Sed is est rerum status, atq; ea totius ferè, italiæ calamitas, ut nullus ferè, sit angulus, in quo non aut hostes sæuiant, aut Tyranni dominentur. Quare haud iniuria gratulandum tibi est, qui in tantis tempestatibus sis propè unus in portu, fructusq; uitæ percipias eos, qui à sapientibus uiris maximi, iucundissimiq; habentur. Quem sanè portum, & exoptaui ipse semper, & tu, quæ tua est benignitas communem mihi esse uoluisti, uerum nescio quo pacto me ad istum, auem, cursumq; diligentem reflantes semper uenti repulerunt. Quum enim recuperata ualetudine ad te proficisci statuissem, cognoui, mare ligusticum hostili classe, cisalpinam omnem galliam hispanorum præsidiis teneri, omnes deniq; adi

tus partim ui,partim insidiis adeo interclusos esse,ut ne deda lus quidem, quod in poetarum est fabulis, tuto istuc aduolare potuisset.Itaq; Romam ueni ad Quint. Idus Februa.adductus potius tedio patriæ , quam desyderio urbis illic enim multa erant,quæ me molestia afficerent cum priuata , tum publica. Nam & si nostra illa urbs, loci natura, atq; humana ui munitissima est, omniq; seditione,& ciuili uacat discordia, præterea nihil desyderat quod ad commoditatem uictus,& ad ciuilis, uitæ splendorem pertineat.Sustinet tamen diuturnum , & grauissimum bellum,quod exinanito ærario,uectigalibusq; diuenditis, priuatis ciuium fortunis administratur , nec ordini quidem nostro parcitur nouo more,quod sanè incommodum, fortunarum mearum exilitas , tibi iampridem cognita ferre non poterat, Quamobrem diuerti huc eo scilicet animo , atq; consilio, ut quum primum per tumultus bellicos liceat ad te proficisci,utar liberalitate tua ,nisi tu forte de repetendā urbe cogitas , quod certe consilium nec mihi facile probatur , nec opinor tibi pro tua prudentia probatum iri . Quis est enim tam iniquus rerum ,æstimator tam leuis , qui quum quieti & otio florentem urbem & amplissimum locum posthabuerit , Mox euersæ urbi, rebusq, perditis otium cum digni tate posthabeat? Nolo tibi ea commemorare,quæ Vulgi animum mouent,amisisse nos hominem frequentia, splendorem, patentem oĩbus fortune campum, quibus oĩbus, ut tute sapiēter,ad me scripsisti(fortasse utilius est carere, quam abundare) Illud unum, quod per magni ipse semper æstimasti, ne præteribo,amisisse nos eruditorum uirorum iucundissimam consuetudinem,qua sic caremus,ut uix unum aut alterum ex uetere illa nostra academia superstitem inuenerim loqui omnes enim fere aut naufragio illo perierunt,aut tempestate compulsi sunt in longinquas oras , mentionemq; ipsam urbis reformidant, Superest tamen ex sodalibus nostris Sauoynorum princeps illo eodem uultu,atq; animo, quo semper fuit. Quē quum forte offendissem in uia hilarem,& non minus curis quam fortunis dispoliatum, continere risum non potui , tanto in luctu , & squalore ciuitatis. Vtinam, inquit,cum philosopho superasse, Hispanus miles tractauit me pessume , idem tamen accidit &

Reuerendisſimis. Communis hæc eſt ac præuulgata Romano rum ciuium conſolatio, uidere hos primates, non modo ſordi dos, ſed etiam ſordidatos. Et tamen non defuere qui tantum indignitatis, tantum ludibrii magno ambitu, magno auri pō dere coemerint, quos quum populus Rom. uidet ſine grege incedere, multa fame confecta uehi, nihil aliud ex priſtina fortuna, quam ridiculam ſuperſtitionem retinere, oblitus omniū calamitatum ſuarum ſoluitur in cachinnos maximos. Hæc habui quæ ad te confeſtim ſcriberem. Nam pueri tui mihi denūtiarunt, proxima nocte certum hominem in prouintiam iſtam diſceſſurum. Clemens Pont. Max. è morbo tandem conualuit, quotidie in ore habes diuinum conſilium tuum de profectione ad Cæſarem, & de pace publica, quo ſi integris rebus uſus fuiſſet, non laboraremus. Cura ut ualeas & Paulo Nepoti, meis uerbis plurimam dic ſalutem. Vale iterum & me (ut facis) ama.

Pro. F. Car. Cornelio ad Ia. Baniſin.

EX tuis literis Tridenti datis Sexto Idib. aprilis, quæ mihi reddite ſunt ſexto Kalen. maias, incredibile cœpi uoluptatem, quod ex his facile tuum erga me animum cognouerim, & quodammodo introſpexerim, quum tantopere moleſtum tibi fuiſſe ſcribas, priores tuas literas, quas ad me congratulationis cauſa dederas, intercidiſſe. quãquam mi Baniſi non fuit tibi ea in re magnopere elaborandum, noui enim candorem animi tui, & tua erga me beneuolentiam, multo quidem Illuſtriorem, quam ut ea hiſce uerborum teſtimoniis egere uideatur, Lætor tamen lætari te meis honoribus atq; ornamentis, quæ tibi ſemper uolo eſſe communia, quamquam in eam incidimus tempeſtatem, ut prudentisſimum cuiq; uiro, minus graue ſit iacere in ſentina quam ad clauum ſedere, adeo confuſa, & perturbata ſunt omnia, preſertim ordo noſter, cuius omnis dignitas, & authoritas armorum ui oppreſſa, ſceleſtisſimorum latronum facta eſt opportuna iniuriis, uerum nos diuina (ut decet) ope freti in officio, perſtabimus, nec unquam reipub. chriſtianæ cuius quota portio ſumus, aut amicis deerimus, in Baniſiū uero qua iandiu fuimus ea ſem-

per futuri sumus uoluntate,naturaq; in te omnia summa neces situdinis officia constabunt,&quando me uehementer sollicitat ualetudo tua. mitto ad te descriptam rationem medelæ, q̃ multi ex nostris ad podagræ pedũ dolores saluberrimã de prehenderunt,ea si profuerit,hanc mercedẽ abs te exigit medicus,ipsum ut conuenias coramq;,ei gratias agas, hoc illi gratius facere poteris nihil.Vale,

Hier. Niger Paulo Sadoleto.S.D.

ET si non dubitabam quin anteq̃ hæ tibi literæ redderentur, omnem penitus dolorem ex obitu patris abiecisses. Quum morbi eiusmodi,in tam bene instituto animo diutius hærere non possint.Tamen quia uerebar, ne quid de summo meo erga te amore detractum uideretur, nisi communem mihi eam calamitatem fuisse declarassem; & nonnulla ad te consolandum idonea attulissem, putaui non alienum esse nostra necessitudine quæ accepto illo nuncio mihi in mentem uenerunt,ad te perscribere.Atq; in primis admonendum te censeo ne a me expectes uulgatam illam quidem,sed è fontibus philosophorum haustam consolationem. Nihil mali esse in morte, quæ plerunq; ex multis miseriis, atque ex iniquissima conditione uitæ eripiat homines, & ad immortalitatem traducat, nec uideri cur magnopere doleas,patrem exacta iam ætate, honestissime acta uita,relictis liberis eximia spe summæ uirtutis adolescentibus,domi,atq; in patria diem obiisse. Imbecilliq; esse animi,ne dicam amentis,id moleste ferre, quod mutari nequeat.Demum turpe esse uiro disciplinis liberalibus instituto,ad leuandum dolorem,beneficium temporis expectare, qđ ipse consilio,prudentiaq; præripere ualeat. Et sexcenta huiusmodi,quibus plura,& ornatiora apud uos uel parietes isti loqui posse uideantur.Vnum illud meo quidem iudicio amplissimum consolationis caput ne præteribo,quo, si quemadmodũ mihi ipse persuadeo,es usus,non dubito quin repente omnem dolorem abieceris,Est autem hoc,non debere te interitum patris ferre immoderatius,quum patris loco, patruum habeas tali uirtute,& sapientia Virum,tantaq; erga te beneuolentia, ut

in altero principem locum teneat, in altero, ne pareti quidem tuo cedat. Quæ quum quotidiano usu ipse optime intelligas, atq; agnoscas, ob eamq; causam relictis parentibus & patria illum in extremas & longinquas oras sis prosecutus, cauendū tibi est, ne non modo ignari, atq; inconstantis, sed etiam ingrati hominis notam subeas, si casum hunc grauius ferendo, tam egregiam illius in te uoluntatem parui æstimaris, neque usus fueris domestico exemplo uirtutis & prudentiæ, cuius ille est omnium gentium consensu magister ac princeps. Sed de his satis, & fortasse plura, quàm necesse fuerat. Ex literis patrui tui uoluptatem cœpi maximam, quarum erat in extremo te in optimarum literarum studiis tantos processus habere, quantos uix ille met tui amantissimus optare audeat. Equidem mirifice lætor fuisse abs te mihi præreptum locum monendi tui, atque hortandi ut rectum iter ad gloriam insisteres, neue discederes a patrui uestigiis, quæ te ad immortalitatem ducere possunt. Video enim iam tibi deesse nihil, quo minus familiam tuam singulari patrui uirtute, eximiaq; doctrina illustriorem factam, perpetuo tenore in authoritate & gratia contineas. Nam & ingenium tibi acre, atq; excellens est, uelut peculium à maioribus tuis relictum, cupiditas uero atq; ardor ueræ laudis tantus, ut si alterutrum necesse sit, freno potius egeas, quàm calcaribus, Ad hæc uersatur tibi quotidie ante oculos præclarum exemplar omnium disciplinarum, atq; uirtutum, de cuius uno intuitu, atq; admiratione, ueræ sapientiæ ac beatæ uitæ rationem petere potes. Cohortatur te insuper loci amœnitas, & undiq; pacata ora, in qua sine ullo interpellatore, licet tibi in literis totos dies ponere. Quo sanè beneficio ipsi iampridem caremus qui hanc sedem belli, & hoc receptaculum omnium miseriarum incolimus, proinde nihil à uobis humile, nihil etiam mediocre est, expectandum, sed eiusmodi, quod apud posteros testatum relinquat, quibus ingeniis floruerit ætas nostra, & quantum ad splendorem ueteris gloriæ accessura fuerat, nisi in tantas calamitates incidisset. Videor enim mihi iam diuinare futurum breui, ut armorum ui oppresse, & consepultæ literæ paulatim in eas sordes relabantur, in quas olim uastantibus italiam barbaris

confiderant.Idq; coniicio cum ex phyfica quadam ratione quod neceffe fit,quæcunq; incrementum,ftatum, & decrementum recipiunt, ubi ad fummum apicem peruenerint, retro uerti,atq; in preceps labi,tum uero ex hifce infinitis Italiæ calamitatibus. diuturnaq; hac defpetatione rerum naturarum, in quam noftrorum hominum culpa concidimus. Hinc facile exiftimem fore,ut extinctis iis, qui latinæ linguæ dignitatem tuentur, in eorum locum non fuborientibus aliis, id ufu ueniat hominibus noftris, quod malis agri cultoribus euenire folet,qui nifi inferendis, propagandisq; arboribus ac uitibus dét operam,cito ad inopiam rediguntur. Sed hæc pofteritas ipfa uiderit, noftrum eft, quam femel ingresfi fuimus uiam perfequi,nec ab hoc curfu ueræ gloriæ,iniuria temporum deflectere. Quod facio ipfe,quoad poffum,cum mea ipfius fponte, tum patrui tui hortatu,cui uel hoc nomine fateor me debere plurimum.Tu uelim quam fæpisfime ad me fcribas,atq; ignofcas, quod fuperiore anno morbo impeditus literis tuis non refponderim, id enim incommodi,(fi modo eft incommodum) multitudine literarum farciam.Vale & me quod facis ama.

Philippo Stanchario.

CVm audiffem te in proximum annum,tui ordinis antiftitem renunciatum fuiffe,fanè æque ac debui gauifus fum, non tuo quidem ipfius commodo,atq; honore iampridem debito,qui fi cum onere prouinciæ confetatur profectò, plus tibi moleftiæ fit allaturus quàm uoluptatis,fed reip.caufa, atque iftius ordinis utilitate,quæ mihi femper fuit carisfima. Neque enim dubitandum cuiq; eft,quin tibi iam ætate confecto, & literarum ftudiis ac religioni delitisfimo, longe conducibilius fuiffet domi in priuata uita conquiefcere, quàm me hanc modo illam prouinciam peragrando tam graue onus regendi homines moribus,ac natione mirum fe diuerfisfimos fubire. Verumtamen Deus ille omnium rerum conditor qua fapientia mundum creauit,eadem gubernat,ac regit, Et de tanta mortalium turba quæ ad parendum alienis imperiis nata eft,non nullos feligit,probitate,ingenioq; præftantes, quorum cura &

prouidentia Regna, Respublicæ, Ciuitates, & conuentus homi num regantur, Qui si forte cum ad regendum apti sint, prouinciam recusauerint, meo quidem iudicio, non tam Remp. quam Deum opt. max. grauissime ledunt. Proinde censeo te cui semper curæ fuit quibuscunq; modis posses iuuare remp. quodq; accepta a Deo beneficia, ingenii ac sapientiæ tuæ cunctis mortalibus communia semper te uoluisti, libenti ac forti animo istud oneris subiturum, daturumq; operam, ut pœniteat patres conscriptos, serò admodum te ab ipsis ornatum honestũq; fuisse. Quod præclare feceris, si in primis pacem & concordiã tui ordinis conseruaris, si res nouas moliri neminem sinis, si modestiam & urbanitatem, plus q̃ insolentiam, & rusticitatem ualere uolueris. Quæ tibi ut commemorare fecit meus in te amor meq́; in istum ordinem summa obseruantia, non q̀ hoc te ignorare existimem quem ego auctorem ac præceptorem mihi semper imitandum colendum proposui. Superest illud unum, ut intelligas me eodem esse erga te animo quo semper fui, amicissimo scilicet, ac beneuolentissimo, quod etsi tibi iãpridem exploratum ẽt opinor, tamen exploratius futurum confido, quum ad urbem accesseris. Vale.

Hier. Niger, Benedicto Lampridio S. D.

SI de tuæ in me uoluntatis constantia dubitarem, conarer pluribus me expurgare, quod post aduentum hic meum nũquam ad te scripserim, culpamq; omnem in quotidianas occupationes meas reiicerem, quas augerem uerbis eorum more, qui in colendis amicitiis adeo religiosi esse uolunt, ut interdũ ad ineptias descendant, sed ea semper fuit iam inde a pueris necessitudo inter nos, eaq; in omni cursu nostro totius uitæ similitudo studiorum, ac uoluntatum, ut nunq̃ a nobis illi nexus, illa uincula desyderata fuerint, quibus uulgares amicitiæ contineri solent. Nunc uero proficiscenti istuc Bernardino Mapheo Ciui Romano eximia spe, optimis moribus adolescẽti, non potui nihil ad te literarum dare. non quo tibi hunc cõmendarem, quẽ confido sua ipsius urbanitate, ingenio, studioq; in te suo, biduo tibi familiarem futurum, sed ut aliquem huic

aditum ad tuam cognitionem meis literis patefacerem. Cætera ipse abs te(quæ tua est humanitas)facillime impetrabit. Is quum statuisse ad nobilissimum istud orbis terrarum gymnasium sese conferre exemplo suorum quintium,qui disciplinarũ causa athenas(ut scis)nauigabant,petiit à me summo studio,ut te sibi q̃ maxime conciliarem,quem speraret in omni recta ratione studiorum maximo sibi adiumento futurum , testatusq; est,id se illustriore gratia excepturum,q̃ si in eum quoduis genus officii contulissem . Potes ex hac cupiditate fruendi consuetudine tua,coniectura consequi,quem auditorem sis habiturus,quippe qui studio ueræ gloriæ incensus , nostroq; de te uerissimo testimonio incitatus patriam,parentes,& urbanas delitias præ te contempserit.Nolui deesse amico in re minime necessaria.Non enim uereor ne tuis officiis omnes spes, & cogitationes nostras facile uincas, quum nemo te ad docendum, aut aptior sit aut paratior.Vale.

Ad Franciscum Gallorum Regem H. N.

QVod mihi semper optatissimum fuit Francisce Rex Maxime,ut meæ musæ aliquem mihi aditum ad tuum cognitionem patefacerent,uideo me aliena quadam à proposito meo ratione fuisse consequutum qui quum maluissem tuas,& gentilium tuorum uiuentium laudes celebrare , cogor nunc mortuorum memoriam carminibus prosequi,ea est enim laudandæ matris tuæ mihi oblata occasio , quam quum multi, tum oratores Clarissimi,tum poetæ præstantissimi, & libenter sumpserint,&ex ea non mediocrem laudem fuerint consequuti ego unus auersati sine scelere non potui,qui si ad eorum gloriã proxime accedere,ac Nobilissimè fœminæ præclaras uirtutes æquare uersibus non poteram,tamen pro meo in te studio conari, atq; in eorum numerum referri debebam. quum presertim considerem pro tua pietate non posse ea tibi ingrata,& iniucunda uideri ,qualiacunq; essent, quæ parentis tuæ laudes continerent.Quod si intelligam hæc ipsa quæ ad te mitto, illustri abs te gratia fuisse excepta , feliciore posthac argumento prætentato uado altissimum tuarum laudum flumen ingredi

non pertimescam.

Hier.Niger Bernardino Mapheo. S. D.

EGo uero,Maphee,te incolumem Patauium peruenisse,omniq; humanitatis officio à Lampridio exceptum fuisse uehementer lætor. Sed tantum abest ut, ullam abs te mihi hoc nomine gratiam referri uelim,ut fatear me tibi debere plurimum, quòd conciliandæ inter uos amicitiæ,quam tua tibi uirtute conciliare potuisses,authorem me esse uolueris; Ex quo quidem officii genere, eiusmodi fructum expecto, qui uoluptatem mihi maximam,tibi uero immortalitatem nominis sit allaturus. Nam quum ad summam ingenii tui uim, summamq; cupiditatem ueræ gloriæ, quam in sapientia positum esse uel indoctissimi homines confitentur. Accesserint tibi loci commoditas,otium, mediocritas fortunarum,præceptoris Clarissimi diligentia,nihil iam de te non excelsum,ac summum polliceri nobis possumus, & debemus. Dices fortasse duram tibi aduersariam esse propositam, magnam scilicet expectationē, quam apud nos iampridem concitasti.Et ego admodum lenē, & infirmam censeo aduersariam,quam posis nullo negotio superare,quum nihil aliud ad uictoriam desit, quam certandi uoluntas, quam certe summam atq; incredibilem in te esse, uel ex eo facile perspici potest,quod adolescens patria omniū Nobilissima, parentibusq; honestissimis relictis,te ad celeberrimum istud Gymnasium contuleris, ut doctissimorum uirorū præceptis eruditior factus,Doctrinæ & eloquentiæ palmam in hanc urbem aliquando reportares. Plura in hanc sententiam scriberem,nisi eum te esse cognoscerem,qui si in alterutro peccares,Theopompi magis, quàm Ephori similis uiderere.Pater tuus bene habet,atq; hoc melius, quod ex tuis ad me literis te ualere,(quod nondum cognouerat) intellexit. Itaq; tuæ literæ Patrem, cæterosq; tibi necessitudine,ac propinquitate deuinctos magna solicitudine liberarunt.Tu fac Valeas, meisq; uerbis Bembo,Lazaro,Lampridio,& Pierio dic salutem.

Francifco Columnæ S.

IVcundiffima mihi fuerunt,quæ nuper ad me mififti carmina,non quod ea meas laudes continerent,fuit enim illud amoris non iudicii teftimonium,fed quod ex eis planè cognouerim rectum te iter ad eam laudem infiftere, quam mihi ipfe beneuolentia ductus adfcribis.Etenim quum tot præclara ætatis noftræ ingenia partim turbulentis bellorum procellis obruta fuerint,partim auaritia principum exaruerunt, Nonnulla etiam(ut fit)naturæ conceſſerint,iure nobis lætandum uidetur, ubi in eorum locum fuccedere alia,& quafi propagines magnã fpem frugis afferentes confurgere animaduertimus. Itaq; gratulor non folum tibi,fed & patruo tuo Pompeio, uiro dignitate & uirtute amplisfimo. Nam ut ipfe domeftica habes uirtutis exempla,quæ imiteris,ita & ifte domefticum iam habet laudatorem factorum fuorum,atq; hæc ipfa laus doctrinæ,&animi magnitudinis ita utriq; ueftrum communis eft,ut neuter alterius operam ftudiumve defyderet. Quamobrem fperandum nobis eft,ut ueftra uirtute,atq; induftria depulfa aliquando horum temporum caligine,ferenus tandem nobis illucefcat dies, & in antiquum decus non Romanæ folum linguæ,fed & imperii dignitas reftituatur.Vale.

Hier.Niger Bernardino Maphæo. S.

IVcundisfime mihi fuerunr literæ tuæ.x.Kl. Februarii Veronæ datæ, ꝙ ex eis cognouerim,quantum fpei in Lampridiana confuetudine pofueris,quantumq; de te ipfo nobis polliceare.Nihll eft enim(ut opinor) ad gloriam conducibilius præclaris ingeniis,quàm magna concipere, & excelfum fibi locum proponere,ad quem dum fummo contendunt ftudio, laborem omnem facilime perferunt,eorum more,quibus iter q̃ longisfimum eft conficiendum,quod fe conficere non poſſe animaduertunt nifi fumma celeritate diligentiaq́; utantur. Quod autẽ Lampridius tibi apprime fatisfaciat, ualde mihi eft gratum, proinde ab iftius uiri latere,quoad fieri poteft, ne abfcedas. Non ꝙ cæteri,optimarum literarum profeſſores contemnendi

ſint,quos excellens eorum doctrina,& urbanitas tua poſtulat; ut obſerues & colas,ſed ꝙ præceptorum eadem fere habenda ſit ratio,quæ medicorum,qui ſi familiares nobis fuerint, pluri mumq; apud nos fidei & auctoritatis ſibi comparauerint, plerunq; in tuenda noſtra ualitudine, morbisq; depellendis feliciores eſſe uidebuntur,q̃ externi & noui, q̃q̃ ne in hoc quidem ipſe monendus es,quem lætor iam præripuiſſe mihi omnes locos te monendi atq; hortandi,ſed meus in te amor interdum facit,ut quantum ipſe diligens in ea re ſis,facile obliuiſcar. Vale.

Iac. Sad. H. Niger

QVas ad Ioannem Petrum Caraffam Theatinum Cardi nalem mihi miſiſti literas, eas quamprimum reddidi ſeramq; tuam gratulationem apud hunc, quoad potui, appoſitis uerbis excuſaui. Qui ea qua præditus eſt in dicendo grauitate, & qua in te eſt beneuolentia facile me hoc excuſandi onere leuauit, illudq; addidit mirari ſe uehementer,cum tot alii Clarisſimi Viri ad iuuandam Remp. huc undiq; accerſiti fuerint,te fuiſſe præteritum quem imprimis ido neum, atq; opportunum agnoſceret. proinde ſe non commiſſurum, quin hac de re admoneat eos qui rerum arbitri ſunt, & moderatores.Ego uero reſpondi nullo me loco de fuiſse,ut te uocato rationibus Reipublicæ conſuleretur, quod te ex meis literis iampridem noſſe intelligo. Sed exiſtimaſſe non nullos minime ad hanc rem opus eſſe iuris Pontificii ſcientia, quæ tota à germanis iam exploſa & eiecta ſit, ueluti in gratiam Romanorum pontificum compoſita atq; confecta. At Theatinus non eſt, inquit, ex illa iuris peritorum fece Calliſtus noſter,quippe quem inter ſummos Theologos rectè connumerare poſſumus,non modo ob uerã ſolidamq; doctrinam, qua eminet, ſed etiam ob integritate uitæ, ſingularemq; ipſius in eccleſia regenda ſolertiam. Hæc, & multo plura de te colloquuti fuimus ſumma cum prædicatione uirtutum tuarum, qua potes contentus eſſe, potius quam his honoris inſignibus, quæ multi ſine uirtute ſunt aſſequuti? Hodie Reginaldus Polus

Britannus Cardinalis&Io.MathæusGibertus tuus in legationē suam profecti sunt. Adsit eis diuina bonitas & clementia, qua maxime indigent, prouinciā enim dificillimā sunt aggressi. Nunciatum nuper est Augustam Ciuitatem germane primariam penitus à Christiana pietate desciuisse, eiectis sacerdotibus, sublatis diuorum imaginibus, disiectisq; templis, uides quemadmodum de auctoritate Romani pontificis aliquid semper in dies detrahatur,nec quicquam nobis prosit indictio Concilii, quod ualde uerendum est,ne Germani nobis aut uocatis,aut spretis,in sua ipsi regione celebrent, & decreta sua contra nos prosequantur armis. Parte alia Turcharum Tyrannus nostrum ingulum petit,Hic ego nihil adhuc parati uideo præter talaria ad fugam. quæ omnia in causa sunt, ut multo libentius& citius quam institueram ad uos sim Conuolaturus. Vale,&me ad Idus martias expecta.

Iacobo Sadoleto H. N.

NOnis nouembris, quo tempore difficili morbo laborabam,Binus noster tuas mihi literas reddit tertio Idus Septembris datas,quæ (uere dicam)& corpus adfectum ægritudine,& animum dolore, ac miseria tabescentem non mediocriter subleuarunt in eis enim non uulgare,&abreptum ex triuio consolationis genus continebatur,sed diuinum quiddam, atq; ex arcano ueræ philosophiæ hoc est Christianæ religionis depromptum,quale nullus, unquam ueterum philosophorum, qui sibi uitam hominum uirtutibus instituendam desumpserunt,agnouit.Nam illi magnum ac memorabile facinus edidisse uidebantur, si erumnas hominum dicendo aliquanto leuiores reddidissent,tu,tuis effecisti literis,ut non modo æquiore animo feram publicam & priuatam calamitatem, sed ut illa etiam uelut singulari gaudeam beneficio,&id lucro apponam, quod magno detrimento esse censebam. Illud autem quòd in extremo literarum tuarum erat,multo mihi gratissimum fuit, quod ipse te mihi authorem prebueris repetendi ea studia, quæ ego desperatione quadam rerum,amissarumq; lucubrationum mearum dolore omittere in animum induxeram, Cuius

15

quidem consilii te non solum principem,& authorem exhibui sti uerum & adiutorem,facta mihi potestate omnium fortunarum tuarum,&otii,quo istic soli propè ex omni genere mortalium hisce temporibus abundatis. Agnosco Sadolete humanitatem istam,& beniuolum tuum erga me animum,qui hoc mihi est gratior,quo minora mea sunt merita , atq; in te officia. Sed quominus utar in presentia liberalitate tua,multa in causa sunt. Primum mea ex recenti morbo imbecillitas corporis, haud satis idonea longis itineribus conficiendis, deinde Tumultus hi bellici,qui aditus ad uos omneis ita occuparunt, ut ne Dedalus quidem tutò aduolare istuc posset. Sed quam primum facultas,&commoditas adeundi te dabitur,idq; tempora expostulare intelligam crede mihi, nec me patriæ dulcedo,nec propinquorum,amicorum uè ulla necesfitudo continebit , quin ad te ocisfime conuolem . Vnam enim dieculam quam apud te ponam,omnibus sæculis , cæterisq; omnibus uoluptatibus anteponam Gibertus tuus nudius tertius ex ecclesiastica sua prouincia huc rediit, ueritus fortasse Germanorū ex alpibus præcipitantium tempestatem. Cæteri communes amici omnes bene babent, præter. M. Michaelium nostrum,qui uxorem duxit,quamquàm in hoc quoq; philosophum egit, indotatam enim accepit, ne ut est Plautinum illud, Dote imperium uenderet. Maronem poetam iterum obiisse scito , obiit enim Andreas noster uir Optimus,& doctisfimus qui si me audisset, fortasse uiueret,& nos hac molestia careremus .Doleo amici fortunam perpetuo tenore miserabilem , Alter enim Maro(quod scis) Augustos,Mecenates , & aureum nactus est sæculum,quod & ornauit,&ab illo uicisfim ornatus est,Hic noster in Calligulas, Nerones, Heliogabalos incidit, & deniq; in eam ætatem , quæ ea ratione dici potest aurea , quod de una auri ui omnis hominum dignitas & authoritas pendeat. Sed nos curabimus,ne quid propterea de nostra pristina uoluntate ac studio detractum sit,quin hoc erimus fortiores , quo maior nobis proposita est gloria. Ego certe tuo imprimis exemplo,tuisq; literis sic confirmatus animo sum,ut priuatus omnibus ferè fortunæ commodis,quæ me uel tua ope consequutum fuisse existimabam,longe alia ratione mihi posthac uiuendū

ſtatuam,adnitarq; unius Dei Opt.Max.beneficium tueri, hoc eſt ſcientiam præteritorum errorum:quam unam ſi profitebor ſatis me locuplete eſſe,ſatiſq; ſapere arbitrabor.Tu cura ut ualeas,& crebro ad nos des literas,ne incerti de tua ualitudine agamur.

Iac.Sad. Hier. Niger. S.

MAgna ſolicitudine liberatus ſum tuis literis, quæ ſeptimo Idus Iunii abs te datæ, redditæ mihi ſunt decimo Kal.Sextilis. Cognoui enim ex eis te ex diuturno morbo, in quem ob ſuperioris hyemis aſperitatem incideras, aliquando tandem conualuiſſe. Nam quod conſilium reuerſionis tuæ in iſta loca non ſine iuſtis cauſis a te captum fuiſſe oſtendis, rem agis minime neceſſariam. Id enim non ſolum mihi, qui omneis animi tui motus iampridem exploratos habeo,ſed etiam alienis hominibus,atq; inuidis adeo iam probari cœpit, ut nemo ferè ſit,qui non te Beatisſimum eſſe prædicet,ꝙ iis tempeſtatibus ſis propè ſolus in portu, fructuſq; uitæ percipias iucũdisſimos.Quæ profecto ſic inſtituta a te uitæ ratio non modo uoluptatem tibi & gloriam, ſed cæteris quoq; mortalibus & uiuentibus & poſteris utilitatem maximam eſt allatura: Tua enim opera atq, induſtria in explicandis obſcurioribus ſacrarum literarum locis,& in tuenda Eccleſia,quam ſceleratisſimi homines quotidie uexant,& oppugnant, plus pro futura eſt Reip.quàm ſi Romæ in ſenatu ſententiam diceres. Cuius omnis auctoritas ad unius hominis optimi quidem, & ſapientisſimi uoluntatem eſt redacta. Quod certe ſanctisſimum propoſitum atq; inſtitutum tuum,ut tute piè, ac ſapienter admodum ſcribis,non tuæ prudentiæ, ſed Dei benignitate & clementiæ adſcribendum cenſeo. Animaduerti enim iampridem te ſub præcipua illius tutela & præſidio eſſe poſitum, cuius ductu & ſecunda aura qui nauigant,nullos unꝗ ſcopulos nullas procellas,ne perhorreſcunt tuæ impedire aut remorari poſſunt. Memoria teneo,quo primum tempore te ex Romana clade atque ex illis cruoris gurgitibus,quibus ego penè abſorptus fui, diuino beneficio ſurripuiſti,fuiſſe nonnullos, qui diſceſſum illum

ex urbe tuum non probarint,quod, Clementem Pont.Max.cui non ingratam,neq; leuem præstabas operam in tantis rerum fluctibus & iactationibus deseruisses, at illi ipsi uituperatores tui paulopost relicto eodem Pont.rebus iam profligatis & perditis consilium tuum,quod potissimum damnauerant, sunt sequuti.Quorum è numero fuit Io:Matthæus Gibertus Veronensium Pontifex,quem postea neq; spes amplissimorum honorũ, neq; labor prouinciæ,quem sustinebat, unq̃ loco mouere potuerunt: In quo ita uixit,atq; ita est mortuus,ut magnum negotium tantæ uirtutis æquandæ successori reliquisse uideatur. Itaq; imprudentinm est hominum(ne quid grauius dicam) reprehendere officium,quod cum pietate coniunctum sit, atque aliorum studia & actiones ad suum sensum, uoluntatemq́; interpretari.Sapientis autem uiri esse arbitror ob inanes uulgi rumusculos ab honesto non discedere,atq; imprimis quam personam initio fabulæ sumpsit,eam ad extremum usq; actum sustinere(ne quod multis ætate nostra accidit) spectatoribus ludibrio sit.Solemq́; inuisibilem intimos animorum recessus & latebras omneis penetrantem offendat. Sed hæc tu melius. Amicis nostris,qui hic sunt ferè omnibus salutem dixi tuis uerbis,atq; eis quos in epistola priuatim nominas Theupulo, & Michaeli literas etiam tuas legendas dedi,qui salutẽ tibi reddunt cumulatissime. Sacratus tuus qui apud nos est, magnos ꝓgressus facit in studiis optimarum disciplinarum, ut de hoc iuuene summa omnia nobis polliceri aut debemus Lazari nostri assiduus est auditor,qui constituit sequenti anno,diuinos libros.M.Tullii de Oratore,& Arist.Rethoricem prælegere. Nosti hominis eruditionem,diligentiam, probitatem, q̃q̃ magna mihi est in eum expostulatio &querela,statueramus enim unà uenire ad te,& æstatis particulam tecum agere iucundissime,at nunc homo elegans impediri se inquit, ꝙ non tam libris,q̃ liberis sibi danda sit opera,patri ut obtemperet suo, sic enim se aduersus accusatores suos defendit. Sed non despero fore,ut aliquando conueniamus, Interea uiuet apud nos tui nominis memoria sempiterna,paucissimiq́; elabũtur dies, quibus sermones nostros tui mentio non exhilaret. Paulum Nepotem,Florebellum,Herculem meum saluos esse & ualere cu-

pio, familiares præterea reliquos, qui mihi tua causa sunt charissimi.

Philippo Venerio Sebast. F. H. N. S.

INcertum mihi est, maiore ne dolore quam uoluptate me affecerit, Leonardi patrui tui mors, & parentis in locum demortui fratris cooptatio eodem ferè tempore mihi nunciata; quod enim Clarissimus ille uir mortem obierit, qui cum patriæ, tum familiæ uestræ honestissimæ non parum ornamenti atq; præsidii afferebat, non solum mihi, qui uos unice amo, atq; obseruo, sed cunctis Ciuibus, qui Remp. saluam & florentem esse cupiunt, maxime dolendum fuit. Quod autem uniuersa ciuitas declararit, quam moleste tulerit Leonardi casum, & quã honorifice de tuo patre sentiret, non potest mihi non esse iucundissimum. Lætor enim mirifice, quum quid pie, liberaliter, ac sapienter à Ciuibus nostris factum audio, quippe qui probè intelligam duobus his potissimum regna, atq; imperia continere, præmio scilicet, ac pœna. Quamquam magistratus iste tribunitius quotidianis laboribus uariisq; occupationibus refertissimus oneris potius quam præmii loco uidetur esse censendus, tamen quum in eo summa sit in intercedendo authoritas & dignitas, legesq; omnes & instituta Reip. sub eius tutela & presidio conquiescant, neq; is deferri nisi ornatissimis uiris soleat, non quantum secum afferat molestiarum, sed quo animo sibi a patria deferatur, unicuiq; est considerandum. Neq; uero dubium mihi est quin Sebastianus pater uir omnium & nostræ & superioris ætatis in foro iudiciisq; exercitatissimus, omnes difficultates & molestias, quæ in eo gerendo magistratu cæteros obruere consueuerunt, facillime sit superaturus, Campumq; sit habiturus amplissimum, in quo sua continentia, grauitas, Eloquentia, summa cum admiratione totius ciuitatis possit excurrere. Quamobrem est quod nos familiares ac necessarii plurimum gratulemur, omniaq; isti & patriæ fælicia, fortunataq; euentura speremus. Quod autem priuatim ad me attinet, obsecro te (mi Philippe) ut quæ ego dolorem ex alterius fratris obitu, lætitiam ex iniuncto alteri munere concœpi animo,

mo,eam patri meis uerbis cumulate explices,tibiq; perſuadeas exiſtimaturum me ueſtra omnia incommoda pariter atq; ornamenta mihi ſemper fore communia. Quod tibi tum præcipue compertisſimum fuerit , quum te aliquando ad hoc literarum Gymnaſium contuleris,in omnibus enim iis ,quæ ad rationem ſtudiorum tuorum pertinebunt, ſiue ea ſint, quæ ad humanitatem informant, ſiue quæ ad ſcientiam iuris pontificii ſpectant, meam tibi operam,atq; induſtriam nunquam ſcito de futuram Vale .

Hier.Niger Alexandro Falconio S. P. D.

MIrifice delectatus ſum tuis literis , cum ꝙ eæ ſic ornate copioſeq; ſcriptæ ſunt,ut non ex ſcribarum officina,ſed ex Rethorum ſchola prodiiſſe uideantur , tum ꝙ perſpicuum tui erga me amoris teſtimonium preſeferunt tum quid Orationem in Franciſci Cornelii Cardinalis funere nuper à me habitam Amplisſimis uerbis laudas, atq; in cælum effers , quam ego orationem libenter non modo in nonum annum(ut poeta ille inquit) ſed etiam perpetuo ſuprepſiſſem , qui probe intelligam,ſi ea cum ueterum ſcriptorum monumentis conferatur,potius dignam eſſe,quæ ſpongiæ ſuccumbat,quam quæ per eruditorum uirorum manus euagetur,niſi Corneliorum meorum uoluntati &ſtudio, quorum imprimis res agebatur, mihi ſatiſfaciendum putaſſem,Quum enim a multis ea expeteretur oratio ꝙ eo die, quo habita eſt , ob ingentem populi concurſum,& prætereuntis pompæ ſtrepitum à paucis fuerit ex audita exiſtimarunt uiri iſti nobiles multorum deſiderio percommode ſatisfactum iri,ſi ea typis excuderetur , atq; inuulgaretur. Qua de re admonendum te duxi, ne fortaſſe me nunc primũ ambitione captum exiſtimes , quod quum id genus multa à me antea ſcripta nunquam ediderim , modo alienior factus ab hiſce ſtudiis,uidear ex re leuisſima popularem auram captare uoluiſſe . Reliquum eſt , ut pro egregia tua in me uoluntate, quam ex tuis literis,atq; ex tua mihi iampridem cognita probitate perſpicio , immortaleis tibi habeã gratias , Omnemq; meam operam,&auctoritatem,quantulacunq; ea eſt, omnibus

tuis commodis & ornamentis paratum expositamq; pollicear. Vale.

Iacobo Sadoleto Carpentora. H. N.

NOlim existimes mihi parum gratum fuisse beneficium tuum, quod tamdiu siluerim, fuit enim eiusmodi, ut si magna mea in te merita extarent abunde mihi satisfactum pu tarem. Quum uero nihil in necesssitudine naturam contulerim, præter studium & beniuolentiam, facile intelligo parem me tuis officiis animum afferre non posse. adnitar tamen ea conser uando, eisq; bene utendo, quæ donasti, efficere, ut tuorum erga me meritorum te nunquam pœniteat. Quod si qua uis aut casus beneficium huiusmodi auferet, memoriam tamen illius unà cum eo interire non patiar. Mandatum tuum de præceptore, curo, quod possum, diligenter Lazarumq; nostrum & Lamprīdium appellaui huiusce curam cogitationisq; participes, Quis enim non huic rectissimo studio tuo libenter adsit? quum uideat nullum te locum prætermittere istius populi iuuandi, atq; ornandi, adeoq; incensum esse desiderio propagandi bonas artes ut eas etiam in animis barbarorum hominum inseri cupias. Sed doctorum, quos requiris, maior hic est penu ria quam fortasse opinaris duo enim sunt hic hominem genera in optimarum literarum studiis uersantium, alterum eorum, qui eiusmodi literas profitentur, aut idonei sunt ad profitendum, hiq; existimationem doctrinæ diuturnis laboribus conse quuti, eum iam obtinent locum, ut non nisi magnis proposi tis præmiis aliò proficiscerentur, Alterum genus est eorum, qui ut ab his doctoribus erudiantur, rectumq; iter ad nobilissimarum artium laudem adipiscendam insistant, in hasce, oras uenerunt. Horum autem pleriq; non multum processerunt, nec dum satis apti uidentur ad ea semina in animis istius iu uentutis iacienda, quæ nondum habent in se ipsis, qui uero iam ad frugem aliquam peruenerunt, eximiamq; sui spem con citarunt qui sanè sunt paucissimi, hi relinquere italiam; reformidant preciumq; constitutum recusant. neq; enim modicum est, quod deposcis, ita enim scribis, si Græcas nouerit probè li

teras, Latinas autem mediocriter, at ego sic statuo qui, te Iudice, mediocritatem attigerint, eos esse uiros doctissimos. Verum hæc ipsa mediocritas non ex acerrimo isto tuo iudicio, sed ex communi aliorum sententia, atq; ex ipsa rei necessitate metienda est, Proinde dabimus operam ut uirum in ueniamus, qui preclari istius amoris & pietatis tuæ in Carpentoractenses ciues sustineat partes quid efficere possimus nondũ compertum habeo, certe nec opera, nec studio deerimus. Vale. Nolo tibi in agendis gratiis pluribus obstrepere noui enim quam hæc non libenter legas.

Berardinus Maphœus H.N.S.

SCito me mirifico tuarum litterarum desiderio teneri cum postea quam me huc Verona receperim, nullæ tuarum mihi redditæ fuerint. quamobrem mihi persuadere non possum quid nam tam repente accidere potuerit, quod institutum scribendi munus prætermiseris, duriusque aliquid de tua in me beneuolentia cogerer dubitare, nisi perspectam tuam in me uoluntatem fidemque iam planè cognitam haberem: Illud uerò me uel maxima liberat molestia quod ex rumore quodam, uel ex tuis potius ad domesticos missis literis, te hic ad Kl. Apprileis expectamus, an ideo mi Niger nihil de eo mihi significasti? ut me, cæterosque tibi necessitudine coniunctos maiore afficeres, uoluptate, quam de improuiso aduentu tuo cæpissemus. Sed quid hæc ad te hoc præsertim tempore, in quo iam iam sit ad arma concurrendum, hæc etenim omnium sermone percrebuit Thurcam esse in armis; classemque. C C. triremium egregie ornatam: armatamque habere, qua sit in Italiam transmissurus, indiesque maiores sibi copias comparare quib. in Pannoniam impetum faciat: Christianorumque principum consilia frigere, nec tot tantisq; calamitatibus esse edoctos, quibus superioribus annis immanissimis Turcæ eos afflixerunt. uerum adeo late malum hoc serpere patientur, ut cum illi medicinam adhibere uoluerint minime queant. sed de his alias pluribus, nunc scito nil à me magis quàm te aut tuas expectari literas. Vale & multam Thebaldeo, Colotio,

Curtio, ac Rutilio nostro meis uerbis dic salutem.

Hieronymus Niger Marco Antonio Michaeli. S.D.

QVod nuper a me efflagitasti, ut de Græca superstitione, quæ proximis diebus in hanc urbem sedem pietatis & Religionis iuecta fuerat, ad te scriberē, uereor ne & mihi explicatu difficile sit, & tibi omnino incredibile uideatur, tanta .n. est indignitas rei tam nouum atq; inusitatum genus temeritatis & insaniæ, ut & præter grauitatem Romani nominis & supra hominum fidem sit, quod hæc ciuitas iam per tot secula sanctissimam Religionem edocta, Nunc turpissimæ superstitioni manum dederit Greculiq; unius inanissimam fabellam diu pro oraculo habuerit. Iuuenalem Poetam Satyricum legisse te arbitror conquerentem tantum authoritatis & fidei suis temporibus in hac ipsa urbe græcis hominibus tribui ut nullum dictum factum ue laudaretur, quod non grece dictum factumq; esset, sed illis temporibus hæc natio quasi minus dictaret à ueteribus illis grecie, qui Sapientissimi & habiti sunt & fuerunt, facile potuit imperitam plebem in sui admirationem conuertere. Nam & si amisisset imperii dignitatē retinebat tamen ad huc sapientiæ laudem quam nostri plane se assequi non uidebantur posse, nisi Athenas commigrarent, atq; ex grecorum fontibus sapientiam haurirent. Recentes uero græcos quis non uideat amissis omnibus ornamentis, aut seruire barbaris nationibus, aut inter nos uiuere tamquam fugitiuos. Qua certe calamitate digni sunt propter eorum perfidiam & impietatem. Hinc Nicolaus Quintus Pontifex Maximus uir auorum memoria doctrina & pietate insignis nunciata Byzantii expugnatione & clade dixisse fertur, haud iniuria Deum Opti. Max. Græcos in seruitutem gentis impiissimæ redegisse, Quod illi semper ueræ pietatis hoc est, Christianæ Religionis inimicissimi fuissent, quasi diuino iuditio habiti sint indigni Christiano nomine qui peruerse Christum colerent, puritatemq; religionis superstitionibus inquinarent, nos uero Imprimis thostili odio persequuntur, ut nolint eadem, quæ nos, de Religione sentire conuictiq; toties sanctissimorum pa-

trum ſententiis & publica authoritate ad ſaniorem mentem reuocati redderent ad ineptias ſuas , maluntq; ſoli errare quã nobiſcum bene ſentire. Dicet fortaſſe quiſpiam iniquum eſſe me ex unius Greculi ſuperſtitione toti greciæ notã impietatis inurere,ſed & poetarum eminentisſimus Maro ex Sinonis do lo Danaum inſidias autq, ex unius crimine aliorum omnium fraudes docet eſſe perdiſcendas, ſunt enim Greci ferè omnes ut habita corporis, ita & animo ac uoluntate inter ſe perſimi-les,& quemadmodum cætere nationes peculiare quiddam ha-bent,ut Itali. prudentiam,Hiſpani uerſutiam Galli ſuperbiam, Germani impetum & furorem,ſic Græci mendacia , & dolos fingere adeo ſunt eruditi ut eos natura ad fallendos cæteros mortales finxiſſe uideatur,ſed uereor ne nimis multa permiſe-rim antequam de te ſcribere aggreſſus ſim,meus in te amor, & ſumma , quæ inter nos eſt ſamiliaritas fecerunt, ut libere hu-iuſmodi uterer euagatione,quam ſcio tibi, qui omnia mea li-benter legis non iniucundam futuram.Nunc ad rẽ ut ueniam, credo te iampridem uel ex meis literis accepiſſe hoc anno ad cæteros urbis Romæ labores & erumnas peſtilentem morbum accesſiſſe , qui tamen hactenus non admodum grauis uulga-tusq; fuit,ut pote non ex aeris putredine ortus,ſed aduentitius & contagione inuectus.Cæterum ut ægro homini noua ſuper-uenientes ægritudo,tametſi leuis non poteſt non eſſe moleſtiſ ſima , ſis miſeræ huic & ſatis ſuperq; afflictæ Ciuitati genus hoc incommodi accedens grauiſſimum uidebatur . accedebat rei quædam quaſi nouitas,quod ab initio Pontificatus Iulii. ij. uſq; in præſens hoc morbo laboratum non fuerat, augebãt ter rorẽ multa Imprimis fuga primorũ,qui non tam mætu peſtilen tis morbi,q̃ tedio,urbis carentis principe in ſuburbia ſecede-bant,præterea nihil erat ſpes in magiſtratibus , quorum ſoler-tia & cura uis morbi repelleretur.Pauci enim erant,qui de re pub.conſultarent,pauciores uero qui maiorum conſiliis obtem perarent,uſq; adeo perturbata omnia & confuſa uidebantur hunc ſtatum urbis calamitoſum ne miſerum Imp.(ut par erat) ægre ferebant Romani,cum ob diſcrimen uitæ, in quo pariter cum inquilinis uerſabantur,Tum uero ob iacturam fortunarũ ſuarum,quæ omnes ex aduenarum conuentu & frequenti pena

dent,ſed dum hi hac ſollicitudine laborarent. Ecce Græculus neſcio quis homo ſordidatus proliſſa barba, qua ea natio plurimum delectatur,capillo impexo toto demum corporis habitu horrido & tetro,quaſi nuper ab inferis emerſiſſet, qui mores Ciuitatis adit, polliceturq́; iis ſi triginta nummos aureos in ſingulum menſem ſibi poſterisq́; ſuis conſtituant parentq́; neceſſaria operi peragendo,ſe & q̃primum urbem purgaturũ præſenti lue & perfecturum ut nullo unq̃ tempore ea calamitas metuenda ſit ,non defecerunt Græci homines,qui teſtarentur eadem hunc miracula in Græcia & Syria edidiſſe . Inter cæteros Conſtantinus Paleologus,& Vetuſto iure Imperii & fama bonitatis plurimum præſtans,qua ſpe,quibuſq; teſtimoniis adducti Romani Ciues rem Senatui detulerunt, ex Senatuſconſulto ampliora etiam q̃ Græcus homo peteret promittuntur , quæ omnia cum tranſegiſſet Græcus opportuna operi mandat exquiri.Imp.Taurum nigrum depoſcit , ut Virgilianam Sibillã Immitaretur,dicentem,duæ nigras pecudes ea prima piacula ſunto,ſubinde fontem nundum antea deprehenſum inueniri uult, in ſuburbio,quibus omnibus celerrime ad inuentis Græculus nocte intempeſta ad Radices Marii mõtis profectus, quo in loco & Taurum paratum & fontem inuenerat funem texere aggreſſus eſt , texendoq́; nunc alta uoce nunc ſubmiſſa neſcio quid Græce immurmurabat ſonitum uocis multis, qui ſpectatum conuenerant audientibus,poſthæc coniecta in ceruicẽ tauri fune , ferunt illum repente manſuefactum ter circa fontem perduxiſſe,deinde proſtratum nulla ui ter dextro pede calcaſſe,atq; illi demum minime reluctanti cornua abſcruiſſe,quibus peractis Taurum per ſeptem urbis portas , & per ſeptem celebres uias a paſtoribus deduci iusſit,poſtea dimitti ut in campos & ad paſcua nota regrederetur . Aiunt qui interfuerunt qua ille hora attollens in cælum oculos,neſcio quid in ſuſurrabat uiſa fuiſſe decidentia ſydera& innumerabiles canũ luporum atq; id genus animalium imagines pasſim uolitare, ſed (ut ego quidem exiſtimo)credulitas hominum & pauor per intempeſtæ noctis umbram huiuſmodi ſimulacra referebat,his in hunc modum confectis magus in urbem reuerſus egit cum Romanis magiſtratibus,ut publico edicto caueretur,ne quis in tri

duum quadrupedem beſtiam mactaret,in quo & Græca uerſutia deprehendi facile poteſt, quod de induſtria eos potisſimū dies delegiſſet,quibus ex religione carnibus abſtinemus, Vulgo autem uocantur a nobis anni tempora , quibus quater in anno uecti cornibus eſt irreligioſum & impium,Græcus in hos dies rem diſtulerat,ut coactus religione populus obedientior ſibi eſſet maioremq; ex eo authoritatem & fidem ſuæ ipſe fabulæ conciliaret,ſed dum in hac expectatione eſſet Romana Ciuitas Antiſtites ſummi ordinis percepta re,negotium dederunt Iacobatio Pontifici Lucerino,ut uideret ne quid chriſtiana religio detrimentum pateretur.Is cum animaduertiſſet ex huiuſmodi ſuperſtitione animos imperitæ multitudinis facile a Religione auerti poſſe,& plane intelligeret Græcum illud commentum non carere dolis . Imo uero nec machinam ad queſtum ſtatim hominem Græcum,ſiue potius circulatorem ad ſe uocat , interrogatq; quanam arte quibus uerbis in huiuſmodi opere patrando uteretur,ad hæc ille reſpondit,nolle ſe arcana &miſteria ſuæ artis cuiq̃ propallare,ſatis eſſe Romanæ Ciuitati,ſi ipſe peſtilentiam extinguat , ex iis apertiſſime cognitum eſt in ea re nihil aliud contineri , q̃ aut ſuperſtitionem , aut dolum,aut utrunq; igitur ex templo magus in carcerem trahitur paulo poſt queſtione habita puniendus, niſi Romanorum Ciuium factus concuſſus hominem iuditio captiuitatis liberaſſet,indignum enim uiſum eſt,his,ut quem ipſi antea in fidem acceperant deſererent in eo uitæ diſcrimine,quod ille ꝓ ſalute publica ſubiiſſet,quamobrem Græcus ægre a propinqua flamma & pene incendio ereptus tumultuanti populo donatus eſt,uerum ne omnino impunis dimitteretur peſſimo exemplo,mulctatus fuit exilio ſempiterno, liberq; eius in quo delineamenta illa ſua conſcripta erant publice combuſtus,ut eadē fere contumelia notaretur,qua notatus olim fuit ab Athenienſibus Protagoras,qui opinionem de diis immortalibus in dubium reuocauerat.Aiunt hunc urbe pulſum præneſte ſe contuliſſe.Ibiq; fabulam ſuam proſequi, quod ea Ciuitas peſtilentia uehementer laborat,quem exitum ea res habebit ad te perſcribam. q̃q̃ non dubito quin eundem ubiq; exitum ſit habitura. Habes mi Marce ſeriem Græcæ deceptionis a me ſi non orna-

te,at certe fideliter expofitam,quam dum mecum ipfe reuol-uoanimo non tam Græcum hominem q̃ Romanos ipfos grauiter accufandos cenfeo,quorum credulitate pene perfectũ eft, ut uel ab impiis nationibus ad quas forte huius rei fama peruenerit, ludibrio habeamur. Græcus enim nihil eft aggreffus alienum a natura & more fui generis, noftri uero ualde aberrarunt a maiorum inftitutis,non eorum modo qui Chriftianã pietatem profesfi funt, fed eorum etiam qui anno Chriftum fuerunt.Etenim quicumq; Romanorum gefta cõfcripfere tam Latini quam Greci Romanos illos ueteres imprimis laudant a religionem quod eum cultum deorum immortalium in quo nati educatiq̃ fuiffent, ita integra immolataq; feruarint,ut nullam umquam peregrinam admiferint fuperftitionem. habet in prefentia Liuii uerba fubiicere, qui libro quarto decadis primæ, cum de peftilentia fermo effet,qua ob ficcitatem & aquarum defectum urbs Roma plurimum laborauerat. a Cornelio Cos.T.Quintio Reno Coff.hæc fubdit. Nec corpora modo affecta tabo,fed animos quoq; multiplex Religio& pleraq; externa inuafcit.Nouos ritus facrificandi uaticinando inferentibus in domos quibus queftui funt,capti fuperftitione animi, donec publicus iam pudor ad primores ciuitatis peruenit cernentes in omnibus uicis facellifq; peregrina atq; infolita piacula pacis deum expofcendæ, datum inde negotium ædilibus ut animaduerterent nequi nifi Romani dii heu quo alio more quam patrio colerent. Hæc ille quod fi huiufmodi inftituta maiorum tamquam nimis uetera & antiquata parum uidebantur ad continendos in pietate Romanorum animos ualere faltem debuerunt. Sacrofancta Religionis decreta quibus obtemperare hi a pueritia edocti funt,nec obliuifci fas erat Chriftianos fe effe,eamq; urbem Patriam habere, in qua pasfim tot offa,tot fepulchra eorum cernerentur, qui pro pietate contra fuperftitionem pugnantes immortalitatem diuinitatemq; gloriofa morte funt affequti. Itaq; opportune admodum poft errorem hunc imperitæ multitudinis à collegio Pontificium decrete fuere fupplicationes in quintumdecimum ufq; diem ut conuerfus ad Religionem Populus Romanus a Deo Opt.Max. non a greca fuperftitione pacem expofcerat, quamquam in

iis quoq; piaculis ut est, in extrema omnia præceps uulgus, nec seruatus modus, nec rei leuitatis habita ratio est. Nam cũ morbi huius uis esset longe minor quam fama& pauor, ad postrema tamen remedia uentum fuit, Pueris passim atq; uiris nuda sibi, terga flagellis percutientibus, mulierum turba ingenti cum clamore ululatuq; insequentium diuum effigies, quæ ex omnibus sacrariis de promptæ lugubri pompa circumferebantur per urbẽ datus est etiam questui locus in tanto mœrore ut per eos dies dona certatim imposita nec altaria, nec templa ipsa caperent miracula promulgata q̃ plurima alios pestilẽtia prope confectos illico reuixisse alios quod religionem cõtẽpsissent correptos contagio subito expirasse Iudeum hominem ferunt cum ab Imagine Virginis Deiparæ auertissent oculos cæcum repente factum fuisse, alium sectæ eiusdem cum auertisset faciem inflexa ceruice stetisse. Quamobrem Iudæa fœmina territa miraculo Christianæ se religioni addixit, quam postea uidi ipse coronatam more Romanorum sponsarum inter supplicantium turbam, quasi in triumphum duci peractis supplicationibus nuntiatus est, aduentus Abriani sexti, Pont. Max. quẽdum Romana Ciuitas etiã peregrini omnes tam diu expectãt pene tedio & mærore confecti sunt, Nunc uero si non alium ex hiis precibus & uotis fructum, at saltem hunc minime contemnendum percipiemus quid qui antea sine capite, eramus & ut Græci aiunt Acephalis iam iam habebimus caput & religionis Principem religiosissimum, qui ibi famæ credendum, est sua probitate prudentia authoritatem urbem Romam atq; adeo Cristianam Remp. afflictam eriget perditamq; recreabit. Vale.

Hier. Niger Iacobo Sadoleto Car. S.

ERam in suburbano meo Patauino, cum redditæ mihi fuerunt, à te literæ officii atq; amoris in me tui plenissimæ habeo tibi immortaleis gratias, quod incolumen me ad meos reuertisse gratulere, nec incompertum mihi est quam sis in omni uitæ ratione præsertim in amicitia constans ac semper idem. Quod autem in extremo literarum tuarum petis à me ut offensionem illam aduersus hominum petulãtissimum a me

conceptam tibi concedam ac donem, fateor id quidem mihi præter orationẽ accidiſſe, ut te auctore, quem imprimis ſequi debeo, cauſam tam iuſtam tam neceſſariam deſererem, quid enim tam iuſtum atq; adeo è Rep. uidebatur eſſe quam inprobitatem maledici hominis infringere? Quid tam neceſſarium quam me ipſum defendere, nam hæc quidem cauſa non iam Bembi eſt, ſed mea cum me egregius ille uir teſtem ueritatis delatorem appellauerit, ſed tantum abeſt ut conſilium reprehendam tuum, ut etiam fatear me non niſi abs te monitum potuiſſe ab ea indignatione ueſtra reſidere quam iure optimo mihi uidebar concepiſſe. Quamquam enim genus iſtud hominum maledicum & petulans non ita parce ne molliter tractandum uidetur ne certi homines pari ſpe impunitatis adducti nullum obtrectandi finem faciant, tamen ſapientius agere uidentur ii, qui cenſuram hanc, aliorum iudicio atq; imprimis poſteritati relinquunt quod in mea ipſe cauſa libentius feciſſem quam in aliena. Noſti cuius uiri defenſionem ſuſcepiſſe doctisſimi ſcilicet atq; amantisſimi aduerſus hominem maledicentiæ crimine in famen, cuius ego arrogantiam reprimere conſtitueram, etiam edito uolumine, niſi me de ipſo prope ſcribendi curſu tua auctoritas deflexiſſet. Quamobrem utar conſilio tuo, modo me nihil à principio inique aut incõſtanter feciſſe perſuaſum habeas idq; potisſimum beneficii loco, peto a te maiorem in modum ut ſi æquo animo ferre ſtatui, quod fortaſſe ferendi non erat nolis me probare quod probandum non eſt, cætera omnia tuæ uolũtati arbitrioq; permitto. Vale.

Hier. Niger Bloſio Palladio Pont. Max. ab Ep. S.

CVm ſtatuiſſet Matthæus Pizamanus uenire iſtuc in contubernium Farneſii Car. iuſſu Pontificis Max. exceptus, petiit à me pro noſtra necesſitudine, ut ad cognitionem & gratiam amicorum meorum qui Romæ ſunt dignitate ac uirtute florentes aliquem ſibi aditum meis literis patefacerem. Quo in albo & cõſpicuo quidem loco tu mihi occurriſti, dignus qui &, hunc adoleſcentem ſummo loco natum politioribuſq; lite-

ris eruditum cognoſceres,& ab eo colereris,Hunc itaq; iuuenē summa ſpe eximiaq; uirtute totum tibi trado (ut aiunt) de manu,ac de meliore nota commendo, quod feciſſem ipſe libentius coram,ſi per domeſticas occupationes mihi patria excedere licuiſſet. Dedi Pizamano munuſculum ad te, Auellanas Vincentinas,quas in Bloſiano iſto tuo inſeri curabis, hæ ſi per uenerint ad frugem,non ingratæ erunt,roſoribus Sauoinis, Serendi tempus modumq; minime opus eſt, ut te doceam, qui in agricolatione,cultuq; hortorum iam cum Catone ipſo certare poſſes. Vale. patauii pridie Kl. nouembris.

Hier. Niger Iacobo Sadoleto Car. S.

COgitabam Romam, cum nunciatum nobis eſt Pontificē Max.ineunte Ianuario iſtinc migraturum,quod & ſi non ſatis compertum eſſet propter uaria principum uirorum conſilia,dubioſq; rerum euentus, tamen ſuſpenſum me atq; ancipitem in hunc uſq; diem tenuit is rumor,quem auxit in dies perſpectus mihi mos Pontificis Max. emigrandi & uagandi, ſanè uiſum eſt mihi ſatius eſſe continere me domi, præſertim hoc anni tempore peregrinationibus haud ſatis opportuno, quam peruenire iſtuc, unde paulopoſt ſit recedendum. Quamquam moleſtum mihi eſt carere tua iucundisſima conſuetudine, quam ſemper omnibus opibus atq; honoribus anteponendam duxi, tamen ſolabor, ipſe me ac ſuſtentabo hac; ſpe, quod congreſſus noſtri hac intermisſione,poſtea futuri ſint iucundiores dedi has literas ad te Mattheo Pizamano adoleſcenti ſummo loco nato, atq; optimarum literarum ſtudiis erudito, qui factus eſt contubernalis ac ſtudiorum ſocius Farneſii Car. ita iubente Pontifice Max. is tanto tui uidendi & colendi deſiderio eſt in cenſus, ut hoc nomine in primis fateatur ſe relicta patria in urbe iſta ſibi domicilium ſtatuiſſe.Non dubito, quin hunc ipſum quibuſcunq; poteris officiis completare.Multos tibi commendaui, quorum merita, tua beneficentia ſuperaſti. Hunc ſi præcipue amaueris,ornaueriſq; id ego, non tam beneuolentiæ in me tuæ quam huiuſce adoleſentis uirtutibus

tributum putabo, erit tamen quod tibi gratias habeam, atq; omnia tua in Mattheum officia innumerabilibus officiis, quæ in me contulisti, libenter accumulabo. Vale.

Hier. Niger Hieronimo Aleandro Archiepisc. Brundusii .S.

ET si non dubitabam, quin pro tua singulari humanitate Mattheum Pizamanum genere ac uirtute nobilissimum omni officio esses persecuturus uolui tamen, ut intelligeres te apud hominem non solum optimum sed etiam mihi amicissimum tua studia, atq; officia positurum. Is cum animaduerteret se nondum per ætatem ad capessendã Remp. satis idoneum esse, Romam proficisci statuit, non augendæ rei familiaris cupiditate, sed uisendæ urbis, cognoscendiq; uiros dignitate ac uirtute amplissimos desiderio incensus. Venit autem in contubernium Farnesii Cardinalis iussu Pontificis Max. qui dominicũ ipsius parentẽ dũ uiueret unice dilexit. Hũc itaq; iuuenem optimis moribus eximia eruditione præditum tibi ita commendo, ut maiore studio commendare possem neminem. Sed de Pizamano satis confido enim fore, ut is biduo tibi familiarissimus sit futurus. Ego uero statueram proximam hyemem traducere apud uos in summo otio, ab omni munere & seruitio penitus liber. Quis enim non tuo exemplo adiscat quã periculosum ac miserum sit, aliene fidei se se committere? Aut quod uspiam est mare tam infidum quam aula ista in qua cum quis post infinitos labores portum se tenere arbitratur, subito reflantibus uentis in altum reiicitur, Sed cum uariis rumoribus allatum nobis esset Pont. Max. urbe etiam discessurum diu suspensos nos tenuit hæc expectatio, nec deliberandi locus fuit, donec ad anni tempus incommodum peregrinationibus uentum est, quamobrem decreui ad uentum huc uestrum, si modo id stato tempore fiet, expectare, sin uana spe cõcilii (q abſit) eludemur ueniã ad uos nõ ad sacerdotia aucupãda, quorum me nulla unquam torsit ambitio, sed ad uisendos amicos, quos mihi superiorum temporum fortuna reliquos fecit, is est enim iucundissimus & certe unicus uitæ fructus, ha-

bere quicum libere loqui & consilia cōmunicare posſis quemadmodum solebamus ipsi facere, inter nos cum ſæpe alias tum superiore anno, in tuis illis fortunæ iactationibus & casibus quorum ego omnium locupletisſimus teſtis& asſiduus tibi comes fui, atq; huiuſmodi uitæ fructus diuino beneficio hominibus datus hoc ſuauior eſt, iſta in urbe quo rarior, propter hominum perfidiam, & inuidiam, quæ peſtes humani generis nunc uehementius quā unq̄ antea Romæ graſſantur, ob rerū anguſtiam,& aulicorum ſummam deſperationem qui non niſi per alterius iacturam & calamitatem ad opes & honores aſpirare queunt.Sed aliud nos agamus contentiq; tenui fortuna,& noſtra gaudentes innocentia,uana hominum ſtudia,inanesq; cogitationes, atq; in primis uiuamus libere hoc eſt ſine operimento, ſine fuco ut tales ſimus, quales uideri, uolumus. quod tu maxime omnium & feciſti ſemper & facis.Vale.

Hier.Niger,Iacobo Sadoleto Card. S.

QVàm graui acerboq; uulnere ex ſubita atq; improuiſa Contareni Cardinalis mortè perculſus ac penè confectus fuerim,tu te potes optime Sadolete cognoſcere, qui quanta illum obſeruantia colerem,& quo ille me amore uiciſſim proſequeretur,compertū habes,ingratus equidem ſim, ſi priuatas mei luctus rationes anteponam publicis,quum ueſter ordo,& Chriſtiana omnis reſp. tantum in eo caſu iacturæ fecerit,ut parum addi poſſe uideatur. Sed tamen neſcio quo pacto fit,ut dum reuoluo animo calamitates meas, quibus iādiu ſum afflictus,poſtremum hoc uulnus acerbius fiat in dies, magiſq; recrudeſcat,nec ſuccenſendum mihi eſſe uideatur, ſi ſecundo loco mea etiam priuata cauſa,doleo,atq; angor, præſertim tecum,qui ſæpenumero me & conſilio,& auctoritate iuuiſti. Agitur iam triceſimus annus, ex quo primum è ſcholis optimarum artium ad dura principum uirorum ſeruitia diuerti,idq; non ullo meo propoſito,aut conſilio, ſed temporum neceſſitate compulſus feci.Ardebat enim tunc Bello Italia, & prouincia imprimis noſtra,quæ in eum erat adducta diſcrimē, ut non quo pacto honeſte uiueremus, ſed quo modo ſpiritum

duceremus à nobis esset cogitandum. Verum apud eos princi
pes, in quorum familiaritatem forte incideram, iniqua semper
fortuna laboraui, dum eorum alii odio haberent bonas artes,
alii facultatem bene de me merendi non haberent. Nonnulli
uero quum primum de me ornando cogitarent, repente de
medio sublati sunt, itaq; pertesus errorum meorum statuerã
me mihi reddere, ac in meo tandem nidulo conquiescere, q̃d
consilium memini me tecum paulòante q̃ ex urbe istuc pri-
mum discederes communicasse, quod quum tibi probari ani-
maduertisse, me in patriam receperam, ratus uix unquam fie-
ri posse, ut ex hoc portu, fidaq; statione, rursum me procellis
obiicerem. Sed nescio quo pacto Gaspare Contareno in Col-
legium Cardinalium diuinitus (ut scis) cooptato, adductus ho
minis mei amantissimi, omniq; genere uirtutis ornatissimi
summa humanitate ac beneuolentia, erga me, illum proficiscẽ
tem ad urbem sum prosequutus, apud quem septennio fui, om
nium consiliorum suorum conscius, omniumq; ferè laborum
particeps, quos ille optimus & sapientissimus uir, pro sanctæ
Ecclesiæ dignitate sustinuit. Postremo quum ex Germanica le
gatione, qua ille pie, fideliter, ac sapienter functus fuerat. In I-
taliam rediissemus. At is Lucæ cum Pontefice Max. colloq̃o
habito, palàm meam fidem ac diligentiam collaudasset, Haud
multo post in Bononiensem legationem missus, repentina op-
pressus morte, me omni spe deiectum atq; orbatum reliquit.
Neq; uero tam molestum mihi est, post tot labores meos eo
fructu atq; iis præmiis carere, quæ multi sine uirtute, ac sine ul
lis laboribus sunt assequuti, quàm iucundum uideretur cæte-
ros homines intelligere meam operam, atq; industriam sum-
mis uiris non ingratam fuisse. Nam si in supino otio turpis &
uecors ætatem omnem consumpsissem, iure quidem posthabi-
tus, ac neglectus uiderer, modo quum nunquàm ferè toto ui
tæ meæ curriculo ab honestis laboribus conquieuerim, ac
Reipub. fidelem semper nauarim operam, sanè indecorum
ac turpe mihi existimo, inerteis homines (ne quid grauius
dicam) præripere fructum laborum meorum, me uero præteri-
tum iacere, quasi manifesti cuiuspiam flagitii pœnas luam.
sed hæc ut homo perturbationibus obnoxius ad te scribo,

nam si reuocare animum ad se se, eumq; sistere uolumus in suo ipsius regno, hoc est in arce rationis tamquam principem ac moderatorem cunctarum actionum cogitationumq; nostrarũ, Quis non uideat satis uberem ac gloriosum fructum esse laborum nostrorum, iuuare Remp. & prodesse alteri, quum possumus. Ipsa enim uirtus quum sit optimum bonorum omnium, nullum potest habere premium seipsa maius, testificatio autem uirtutis q̃ in honoribus consistit, neq; uehementer à nobis concupiscenda est, neq; peruicaciter aspernanda, quum presertim uidere liceat præmia huiusmodi sæpenumero sine delectu tribui solere, atq; in ea nos tempora incidisse, quibus ob summam rerum omnium perturbationem, imminenteisq; calamitates ac ruinas, longe beatiores mea quidem sententia uideantur esse ii, qui priuati, aliquo iu gurgustio delitescunt, quam ii, qui ad gubernacula sedent quassatæ ac periclitantis Reip. Valde enim uereor, ne iam subsidentibus fundamentis, dignitatis uestræ, hoc est pietate & innocentia deficientibus. uestra omnis dignitas & auctoritas uno momento concidant Quæ sanè ruina longe grauior atq; intolerabilior futura est ipsis gubernatoribus Reip. quam tenuioribus. Vides me iam præripuisse tibi locum mei consolandi, ac monendi, dum ad communes locos philosophiæ confugio, locum autem iuuandi me, atq; ornandi integrum tibi relinquo, qua in re, si forte facultas, aut occasio deerit, uoluntatem tibi nunquam defutura certò scio. Vale.

Ia. Card. Sadoletus Hier. Nigro S.

LIteræ tuæ, quas iam antequam Carpentoracte discederem, accepi eo tempore mihi redditæ fuerunt, quo cum ex remotioribus galliæ regionibus meam me ad Carpentoracten. ecclesiam recepissem. Populos à Deo fidei meæ creditos pestilentia multisq; præterea incommodis & difficultatibus uexatos, oppressosq; offenderam ut meas omnis curas & cogitationes pro mea paterna erga ipsos charitate ad eorum tum leuandas calamitates, tum consolandos animos cogerer con ferre. Post à Pont. Max. in italiam euocatus, quod iter maximo ua-

letudinis meæ incõmodo& rei familiaris detrimento feci,non prius quietem & otium nactus sum, quam in hisce locis pontificis ipsius permissu constiti,eo factum est uti serius quam aut consuetudo mea ferat,aut meus in te amor postulet tuis literis rescribam. Quibus quod Gasparis Contareni mortem defles,facile ex dolore meo tuum metior.Nam mihi quidem nihil eius interitu in omni uita accidit luctuosius, atque acerbius.Is enim occidit uir,quo nec meliorem, nec integriorem, neque omni laude & uirtute præstantiorem nec nostra nec superior tulerat ætas. Quanquàm is quidem qui tam pie, tam caste,tam innocenter,tam sancte uixerit,non occidit,sed morte immortalitatem adeptus est,eoq; præclarius cum illo actum est,q eo tempore ex hac uita migrauit,quo optimo & prudentissimo cuiq; propter maximam Reip.perturbationem,imminentesq; illi grauissimas calamitates ac ruinas omni spe opitulandi precisa,mors miserrimæ uitæ propagatione longe potior,optabiliorq; ducenda est.Nobiscum uero, qui eum præcipue dileximus actum certe est aliquanto durius,nam & tu patronum amantissimum amisisti, qui ingenium, fidem, uirtutem tuam spectatam sibi & cognitam maxime probabat, & ego eo sum amico orbatus, quem omni mecum amoris& necessitudinis uinculo coniunctissimum, eximiisq; ac præstantissimis uirtutibus præditum,utrum uehementius admirarer an diligerem non facile dixerim, quam quidem ego iacturam eo grauiorem duxi,quo multis mihi antea ereptis hominibus amicissimis iisdemq; Clarissimis,pauciores mihi,qui me uere & ex animo diligant,sociiq; mecum eiusdem sint in Rep.sensus, ac uoluntatis sunt relicti, sed nostrum quidem dolorem illius sic enim uere dicendum est,mortis debet opportunitas,idq; quod à deo iis qui cum fide & pietate uixerint, constitutum & propositum est præmium consolari.Quod uero ad incommodum tuum mi Niger attinet,damnumq́, quod illius obitu fecisti,doleo te præter superiores, quas commemoras,fortunæ in te iniurias,spe ea proxime orbatum,quæ tibi in illius auctoritate summaq; erga te beneuolentia, reliqua erat, diutius iniquiore fortuna utiquàm excellenti uirtute tua,probitate,industria dignum erat. Atq; utinam quantum tibi in

Con-

Contareni auctoritate ſpei ſitum fuit,tantundem in mea erga te beneuolentia poſſes reponere.Illud quidem perſuaſum habeas uelim,quibuſcumq; rebus acciderit,opera, ſuffragatione, auctoritate,quantacumq; in me eſt,tibiq; opus ſit,me tibi nullo loco defuturum.Vale.

Hier. Niger Iacobo Car.Sadoleto.

SAnè moleſte tuli præreptam mihi fuiſſe facultatem te uidēdi,priuſquam Italia excederes,exiſtimabam enim Pontificem Max.quas ob cauſas te ex tam longinquis regionibns, tanto tuo cum rei familiaris tum ualitudinis detrimēto euocarat ad ſeſe,ob easdem te retenturum, præſertim in tantis Reip.fluctibus,quos etſi compeſcere ſola Dei clementia poteſt,proborū tamen & ſapientum uirorum communicata conſilia, non uſquaq; arbitror eſſe negligenda.Sed quando magis e republica tibi uiſum fuit recedere,(non enim puto te priuati tui commodi ullam in ea re habuiſſe rationem) propoſitum tuum improbare non audeo.Quin omnia te & recte cogitaſſe & ſapienter feciſſe iudico.Tantum oro,ut pro tua modeſtia æquo animo feras,quid de profectione iſta tua alii ſentiant,à me paucis explicari. Non ignoras uſu uenire tibi, quod & cæteris ferè hominibus euenire ſolet, ut ex omni mortaliū genere alii tibi amici ſint,alii inuidi,nonnulli medio modo,ſe habentes, ut nec ament,nec inuideant,amicorum ſanè uaria fuerunt de tuo receſſu iudicia, ſed horum pleriq; (quod partim ex eorum ſermonibus,qui ad nos uenerunt,partim ex amicorum literis cognoui) libenter te Romæ apud Pont.Max. uidere uoluiſſent,excuſationem inopiæ & anguſtiæ rei familiaris non recipiunt , quum & alii ſint eiuſdem ordinis antiſtites, eodem incommodo laborantes , qui tamen à latere Pontificis Max. non diſcedunt,&qualemcumq; poſſunt operam reip. præſtāt addunt etiā te tuis uirtutibus comitatum multo honeſtius,quam alios complures longa ſerie ante ambulonum &poſt ambulonum , ſtipatos conſpici potuiſſe, nec eſſe tempora eiuſmodi,quæ pompam requirant,neq; te ita inſtitutum uel diſciplina uel moribus, ut haſce umbras conſecteris,quum ſolida nitaris gloria. Inuido-

rum autem uoces quæ nam esse possunt nisi mordacitatis & calumniarum plenæ, gaudent enim ii se occasione detrectandi ex amicorum tuorum iudiciis inuenisse, simul addunt te parū illustri gratia excepisse dignitatem, qua auctus es, quum ipsam præ tuo commodo & quiete contemnas, Cæteri uero, qui nec amant nec oderunt in plurimorum sententia, sunt, & facile assentiuntur iis, quæ uiri boni, & amantis tui sentiunt, & loquuntur. Illud potissimum in ore habent, te in summorum antistitum collegium cooptatum fuisse, non ut procul ab urbe, & à Pont. Max. qui te cooptauit, tādiu abesses, sed ut eius lateri assideres, a quo liberaliter es ornatus. Scripsi hæc ad te incitatus amore, & uetere mea in te obseruantia, non quo hæc aut ignota tibi, aut improuisa putarem, sic enim mihi persuadeo te ante quam pedem ex italia mouisses, omnia quæ de te futura essent amicorum & alienorum iudicia prospexisse. Atq; ego in hunc fermè modum eis omnibus quibuscum de hac re mihi sermo habetur dicere soleo. Esse te ea ætate eo rerum usu, ea sapientia præditum, ut quid tibi & Reip. expediat, optime intelligas, ea uero probitate, ac pietate, ut Remp. & Christiani nominis dignitatem omnibus semper tuis commodis & honoribus anteponendam censeas, quod ad me attinet solabor ipse me aliqua specula te aliquādo uidendi opportuniore tempore, quod quando futurum sit nescio, utinam id sit salua Rep. quam tenuissimo filo pendere uides. Interea pergratum mihi feceris, si tuas interdum ad nos dederis literas librarii saltem manu scriptas aut Pauli nepotis quem ualere cupio cum familia omni tua. Vale.

Hier. Niger VVolfango Furt mairo. S.

PErgrata mihi fuit salutatio, quam mihi nuper tuis uerbis reddidit Mattheus Hieroneus familiaris tuus fuit enim index egregiæ tuæ in me uoluntatis memoriamq; renouauit cōsuetudinis nostræ qua iucunde admodum fruebamur in Ratisponensi conuentu, dum per occupationes illas nostras liceret, quæ & si parum utilitatis attulerunt Christianæ Reip. fortasse etiam publicis & priuatis rebus nostris plus detrimenti &

calamitatis quam studia illa nostra præmereri uidebantur, quæcunq; tamen nobis euenerunt, & in posterum euenient accipienda sunt hylari animo, tanquam dona de manu domini, illudq; existimandum non antea pacem ecclesiæ reddi posse, quàm iusserit ille idem ecclesiæ fundator & rector, quanquam in ea re studia nostra deesse non debent, tametsi tota nocte laborantes nihil cœpimus, tunc implebitur rete magnis piscibus quũ iussu Dei mittetur in dextrum nauigii latus. Nec mirum est si nihil ad huc cœpimus quando per noctem hoc est in ignorãtiæ tenebris laboramus. Ego mi Philippe post obitum Gasparis Contareni Car. uiri undiq; laudatissimi, cuius locum in Episcopatu Belunen. tenebã, recepi me in patriã, paulisp à negotiis quieturus. Modo illic modo hic Patauii, cum amicis ac literatis uiris quoad per temporum perturbatissimorũ conditionem licet, iucunde uiuo, cupioq; Germanis tuis, ac omnibus Christum pie colentibus omnia prospere ac fœliciter euenire quam scilicet fœlicitatem, non in opibus, aut potentiæ, sed in cultu ueræ pietatis, atq; in ardore mutuæ inter nos dilectionis positam duco. Multo enim uberiores fructus mihi uisa est ecclesia peperisse paupertatis & afflictionis tempore, quam opum & potentiæ sed eiusmodi esse debet afflictio, quam quis pro Christi gloria perpenatur, non quam sibi quis pariat sua ipsius malitia. Verum hæc tu melius, super est ut intelligas, fixumq; illud in animo habeas me tui esse amantissimum futurumq; semper memorem tuæ erga me beneuolentiæ, noui ingenium tuum, noui doctrinam, & modestiam tuam singularem testis sum non alienæ à communi concordiæ uoluntatis tuæ quam utinam & cæteri aliquando agnoscant. Vale & Sabino gẽnero tuo multam meis uerbis, te obsecro, dic salutem.

Hier. Niger pro Gaspare Car. Contareno ad Marinum Cardinalem Carraciolum.

ET si ea est conditio temporum, atq; is Christianæ Reip. status, ut is honos, quo nuper nos Pont. Maximus uno prope modum partu honestauit, multo plus oneris ac laboris, quam dignitatis nobis intulisse uideatur, tamen ne tam insigne in

nos ſtudium optimi principis,&tam inauditam multis iam ſæ culis augendi ſenatus rationem debita laude fraudemus , eſt quod uicisſim gratulemur,agamuſq; immortali Deo immorta les gratias, quod in tanta rerum perturbatione, tantisq; peri culis ſignum aliquod ſpei & ſalutis extulerit , nihil enim iam non optimum , atq; omnibus numeris abſolutisſimum de eo Pont.polliceri nobis poſſumus ac debemus , qui ſuam omnem curam &cogitationem ad leuandam tot miſeriis Chriſtianam Remp. contuleret, quod ſi lætandum mihi eſt publicis commo dis,cur non& ornamentis amicorum meorum uehementer gau deam? quo quidem in albo te uel præcipuo loco ſtatuo , qui cum mihi iampridem ſumma intercesſit familiaritas , uariis in locis atq; temporibus confirmata &aucta præſertim , dum apud Cæſarem tu Romani Pontificis,ego Senatus Veneti lega tum ageremus, quo ſanè tempore memini ſummam inter nos uoluntatum ac ſtudiorum fuiſſe coniunctionem , quam ſpero pro noſtra conſtantia nos in poſterũ non modo diligentiſſime ſeruaturos,uerum etiam mirifice aucturos fas eſt enim,ut quos, idem ordo coniungit,idem quoq; in Rep. ſenſus, eadem ani-morum conſpiratio coniungat,puto te memoria tenere pericu loſisſimam illam tempeſtatem,qua in legatione illa noſtra ia-ctati fuimus,dum una in Britanniam traiiceremus,quo tempo re ab immortali Deo uotis omnibus expetiuimus, ut ſi cui for te uſui futuri eramus Reip. ſaluos nos eſſe iuberet, ſin minus perire nos ſineret.Ecce ſalui facti ſumus.Nunc alia in naui,tem peſtas altera ſubeunda nobis eſt, priore illa quidem periculo ſior,à qua certe, liberari non poſſumus abſq; illius ope, qui imperat uentis & mari, hunc orare imprimis debemus, ut men tes noſtras dirigat ad ea gerenda, quæ nobis &Chriſtianis po pulis ſalutaria ſint , qua in re,te mihi præcipuum monitorem adiutoremq; conſtitui,tua enim in rebus magnis gerendis e-xercitatio,ac beneuolentia in me tua , mihi omnia ſumma de te offitia;pollicentur,quæ ut de me ipſo uicisſim tibi pollicea re,cumulatisſimeq;, quantum in me fuerit , aſſequaris, ad me potisſimum pertinere intelligo.Vale. Venetiis quinto Kl.aug. M D X X X V.

Gaſpar Car. Contarenus Hier. Nigro. S.

QVæſiſti nuper ex me, cur ſic, quod quum tempus finitum ſit, ut ſacræ teſtantur literæ, intelligere ægre poſſimus tempus cœpiſſe, aut eſſe deſinere, nam ſemper initio temporis prius quoddam tempus, & fine temporis poſterius quoddã tẽpus nobis ſe ſe offert, huic ego dubitationi ſic reſpõdendũ cenſeo, imaginationẽ nos fallere, quemadmodum etiam fallebat Philoſophos Platone & Ariſtotele antiquiores qui intelligere non poterant ſpacium ad locum pertinens finitum eſſe, aut quantitatem corpoream finitam, nam ſemper ultimo eius fini alia quædam exterior quantitas, qua prior illa finitur, ſeſe offerebat. Quod ſi expuleris ab animo quod affert imaginatio, & rem ſicuti eſt, intellectu perſpexeris facile utrunque intelliges, etenim quantitas hæc corporea finita conſtare certe non poſſet, niſi ab alia quadam quantitate infinita contineretur, ſed quantitas hæc poſterior non eſt quantitas corporum, ſed incorporea quantitas, uis ſcilicet, & perfectio mentium incorporearum, ac demum primi principii, quam imaginatio noſtra effingit eſſe ſui & cognati generis corpoream & diuiduam. Eodem in errore impliciti erant antiquiores philoſophi; ut ex Ariſtotele in libro de motu animalium colligi poteſt, nam quum omne quod mouetur, quopiam quieſcente indigeat, quo nitatur, ac uiderent cœlum ex ſe moueri, quæſiere quidnam eſſet quieſcens illud, quo cœlum ipſum niteretur. Nonnulli eorum poſuere Athlantem quendam (quod in poetarum eſt fabulis) cœlum humeris fulcientem, alii uero Axem mundi credidere, id eſſe quieſcens quo cœlum nitatur, Verum (ut in eo libello tradit Ariſtoteles) cœlum ex ſe motum principio immobili nititur, non eo quidem modo quo terra immobilis eſt, ſed quemadmodum uox inuiſibilis dicitur, quoniam nõ eius generis ac naturæ eſt, ut uideri queat, ſic primum principium, quo cœlum nititur immobile eſt, quia abſtractum eſt a corpore, neq; eius generis ut moueri queat, q̃q̃ imaginatio, ut imperfecta quædam & fallax animæ uis confeſtim menti offerat immobile quoddam ſui generis Athlantem ſcilicet ſeu axem. Non diſſimili ratione corporum quantitas finita eſt, mul-

tisq; rationibus ab Aristotele corporum infinitudo sublata est, continetur tamen ab alia quantitate non corporei generis, seu naturæ sed incorporeæ perfectionis & uirtutis, quam imagina tio corpoream effingit, hancq; secuti philosophi Aristotele an tiquiores decepti sunt. Idem de tempore dicendum est. Tempus utiq; finitum est, ut sacræ literæ testantur, ac fortasse ratione comprobari posset, Non tamen finitum hoc tempus constaret, duci ne posset, nisi infinita quadā duratione niteretur, quæ tempus non est, neq; temporis natura continetur, sed superior quædam mensura est, ac alterius, cuiusdam generis, a qua natu ra hæc temporis est deducta. sicuti ab Archetypo imago duci tur. Hæc uero superior mensura æternitas est, siue æuum, quod infinitum est, nec fluit ut tempus, sed stabile permanens, uniuersum tempus, etiam si infinitum esset, complectitur. Non ergo imaginationi demus manus, ut existimemus ante hoc tem pus finitum, tempus aliud huiusce generis & naturæ præcessisse aut post hoc tempus, aliud tempus huius naturæ subsequuturū. Sed mente concipiamus superiorem hanc durationem infinitam, non fluentem, sed stabilem, quæ æternitas appellantur. uni uersum tempus complectens, ac in immensum sese præter tem poris terminos pandens. Hæc habui (mi Niger) quæ ad dubitationem tuam tollendam pertinere arbitratus sum. ꝙ si hæc mi nus tibi satisfacere uidebuntur, facito me certiorem, rescribam enim fortasse copiosius & planius, nec me ullius unquàm laboris pigebit, modo ad ueritatem proxime accedere ualeamus. Vale.

Hier. Niger Iacobo Sadoleto Episc. Carpentoracten. S.

NOn dubito quin ex amicorum literis, famaq; ipsa longe ac late peruagata cognoris memorabile illud ac uere Romanum Pauli Pontificis Max. factum in augendo noua qua dam & inusitata ratione Senatu. Quæ profectò res quantum momenti allatura sit ad salutem dignitatemq; reip. restituendam nemo te acutius uidet: quem sæpenumero audiui commemorantem nihil esse tam opportunum seditionibus, quibus pe nè funditus concidimus, quàm perditissimo cuiq; malis arti-

bus locum in Senatu honestissimum patere. Addebas etiam te demirari eorum consilia, qui noua quotidie decreta pro reformandis hominum moribus proponebant, quum hanc Reip. partem præcipuam maximeq; corruptam negligerent, imitantes malos medicos, qui neglecta cura interiorum membrorum a quibus fons & origo uitæ ducitur, in extrema corporum superficie curanda laborant. Quis enim non uideat Antistitum ordinem præcordia esse religionis nostræ? quibus perpurgatis ac pristinæ saluti redditis, extremæ Christiani corporis partes nullo negotio conualescent. Id ego arbitror Paulum Pont. Max. multo antea meditatum præsentaneum hoc remedium, ueluti sacram Anchoram ad pturbatissima, hæc tempora reseruasse. Quibus ille sublata hasta omnium rerum tam sacrarum q̃ prophanarum, quæ iamdiu media ĩ urbe steterat, uiris grauissimis, & doctissimis nõ modo id nõ ambientibus sed ne cogitantib. quidem auxit Senatum, tanta cum admiratione omnium gentium uel infensissimarum latino nomini, ut ætas nostra rerum admirandarum feracissima, nihil hoc præclarius admirabilius ue tulisse uideatur. Nam ꝙ proxime animaduersum fuerit batanum hominem ignotum plane & nil tale cogitantem ex ultima hispania ad Pontificatum Max. euocatum fuisse, fuit profecto ea res & noua, quàm feda & inexpectata, nam & amissa Rhodo oscitantibus iis, qui rerum potiebantur, Christiana Resp. grauissimum accepit uulnus, & ea tum facies urbis uisa est, in qua ne uestigium quidem ullum imperii ac libertatis apparebat. Quod autem Paulus Pont. Max. Tales nunc uiros unius cõmendatione uirtutis sibi probatos delegerit, quos ornaret, & eorum plerosq; nil tale cogitantes ac in remotissimas agentes locis ad altissimum honoris gradum euexerit, fuit nimirum animi magna concipientis indicium, summiq; amoris in Rep. testimonium nulla obliuione delendum. Quare non dubium mihi est te pro tua pietate, atq; in eos, qui tam egregiæ ornati sunt, beneuolentia, tam felici successu reip. uehementer fere gauisurum. Teq; imprimis Gaspari Contareno ex animo gratu laturum, qui etsi tibi usu & consuetudine fortasse est incognitus tamen uirtutum suarum splendore, non modo tibi notissimus esse debet, uerum etiam charissimus. Possum & ego illud

affirmare,quod ex huius uiri frequenti ſermone facile perſpexi, paucisſimos eſſe homines,quos hic plus amet pluriſve æſtimet, quam te ipſum,quam equidem inter uos beneuolentiam,ſic amabo ſemper & colam,ut nullum offitii genus,quod ad augendam eam pertineat,ſim prætermiſſurus. Ego enim etſi tuo imprimis hortatu atq; exemplo,relicta urbeRoma in patriam me receperam,honeſto in otio tandem quieturus, tamen commotus huius præſtantisſimi uiri uirtutibus , non potui non huic omnem meam operam,ſtudium atq; induſtriam polliceri,atq; impendere.Modo is ego ſim,qui rectisſima ipſius ſtudia, atque conſilia ulla ex parte iuuare posſim. Atq; illud uelim tibi ſit exploratisſimum,me nullius alterius dignitate,opibus, liberalitate,ab eo uitæ inſtituto,quod te auctore ſequutus fueram , abduci potuiſſe, præſertim quum ob recentem memoriam Romanæ uaſtitatis , cui malo meo fato interſueram , ipſam quoque urbis mentionem perhorreſcerem. Sed ea eſt Contareni humanitas , ſapientia , is amor ergà me,ut non ab otio ad negotium,ſed contra ab negotio ad ſummum otium idq; honeſtisſimum trãſiſſe uidear.Quod ad Gregorianum negotiũ attinet, de quo mihi pauloante ſcripſiſti, curaſſem mandatum tuum celerius,niſi ab fuiſſem hinc eo tempore quo Rainerius familiaris tuus ad nos uenit cum tuis literis , quæ mihi Bononiæ redditæ fuerunt,unde reuertens ac Ferraria iter faciens cõ ueni Gregorium podagra laborantem, quid illi agendum foret explicaui,ut ſcilicet mutato nomine pecunia ſibi à Paulo nepote tuo donata uti poſſet. Diſtulit ille diutius ad me Syngrapham mittere, ualetudine(ut reor) impeditus , quam tandem nunc miſit, itaq; rem conficiam tam tua quam illius cauſa libentisſime uirtutem enim hominis adamaui ſemper , & ea eſt fortuna,quæ uel in hoſte eſſet miſerabilis. Vale.

Hier.Niger Alexandro Falconio. S.D.

QVod iamdiu nihil ad te literarum dederim , nil aliud in cauſa fuit quam quod nulla mihi ſeſe obtulerit ſcribendi materia , nam quemadmodum non ſcribere , quum necesſitas poſtulat , hominis eſt ignaui ac negligentis,

ita

ita ſcribere quum non oportet,hominis eſt abutentis otio,&pa rum ſapientis.Caue autem exiſtimes me uel immemorem tui, uel ſuperbum factum eſſe,nihil enim a me magis alienum, quã ſemel ſuſceptam amicitiam deſerere,neq; tu is es, quem contẽnere quiſpiam iure posſit.Reſpondiſſem uero celerius tuis literis quibus me ad ſcribendum prouocas,niſi in re Iacobi Moreli noſtri ualde occupatus fuiſſem , qui nuper ab uniuerſo Gymnaſio miro fauore auctus eſt ſacerdotiolo,multis competitoribus præteritis.Quamobrem eſt quod huic homini tui amãtisſimo familiari meo gratuleris , non tam ob rem ipſam,quæ modica eſt, quam ob gratiam,qua pollere apud probos & egregios uiros uiſus fuit, quod autem ad noſtram pertinet necesſitudinem,ea profecto tam altis eſt innixa radicibus,ut nulla ui, nullo temporis,loci ue interuallo conuelli,labefactari ue posſit.Atq; id ego te latere minime puto , ſed facile intelligo quærimoniam iſtam tuam non reuocandæ in dubium , ſed confirmandæ atq; augendæ necesſitudinis noſtræ cauſa , abs te fuiſſe propoſitam. Vale.

Hier. Niger Ia.Sadoleto Epiſcopo Carpentoracten .S.

NOli exiſtimes mihi parum gratum fuiſſe beneficiu m tuũ quod tandiu ſiluerim,fuit enim eiuſmodi , ut ſi magna mea in te merita extarent,abunde mihi ſatisfactum putarem. Quum uero nihil in necesſitudinem noſtram intulerim præter ſtudium&beneuolentiam facile intelligo parem me offitiis tuis animum afferre non poſſe,adnitar tamen ea conſeruando, eiſq; bene utendo,efficere ne te umquam tuorum in me meritorum pœniteat.Quod ſi qua uis,aut caſus , aliquis beneficium huiuſmodi interuertet,memoriam tamen illius non patiar interire. Nolo tibi in agendis gratiis pluribus obſtrepere , noui enim quàm hæc non libenter legas. Mandatum tuum de præceptore, curabo(quod potero, diligenter) Lazarumq; & Lampridium appellabo huiuſcæ curæ,cogitationisq; participes,quis enim tuo iſti honeſtisſimo ſtudio non libenter adſit , quum uideat nullum te locum prætermittere iſtius populi fidei tuæ crediti iuuandi,atq; ornandi, ſed doctorum quos requiris maior

hic eſt penuria, quam fortaſſe opinaris, duo enim ſunt hic hominum genera in ſtudiis optimarum literarum uerſantium, alterum eorum qui eiuſmodi literas profitentur, idoneiq; ſunt ad docendum, inq; exiſtimationem doctrinæ diuturnis, laboribus conſequuti, eum iam obtinent locum, ut non niſi magnis propoſitis præmiis alio proficiſci uelint, alterum genus eſt eorum, qui ut ab iis doctoribus erudiantur in haſce oras uenerunt, horum autem pleriq; non dum ita proceſserunt in literis, ut ad inſtituendos alios ſatis apti eſſe uideātur, quod ſi qui horum iam ad frugem aliquam peruenerunt, qui ſanè paucisſimi ſunt, ii relinquere Italiam reformidant, dabamus tamen operam, ut uirum inueniamus, qui iſtius iuuentutis commodis tuæq; in iſtā paternæ charitati, aliqua ex parte posſit ſatiſfacere, atq; imprimis probatos homines mores deligemus, quem admodum tu ſapienter admones, non ſolum tuis ad me literis, uerum& aureo illo tuo de liberis recte inſtituendis libello, quo nihil unquam lege ſuauius & dulcius, quanquam præceptorem, quem eo in dialogo formas non audeo tibi polliceri, nec inueniri poſſe facile exiſtimo, præter unum ipſum operis auctorem, ſi præceptoris partes ſuſcipere ac ſuſtinere uellet. Si quid in ea re efficere potero, certiorem te quam primum faciam. Vale Patauii idibus ſeptemb.

Hier. Niger Philippo Venerio Sebaſtiani F.S.D.

SAnè moleſte tuli te eo potisſimum tempore, quo ab urbe aberam, fruſtra me domi quæſiuiſſe, carui enim ea uoluptate, quam mihi tui cognitio, &mutuus inter nos ſermo attuliſſet ſed hanc iacturam, quam feciſſe me ſentio, facile iam ſarcire poſſumus primo congreſſu, itaq; nullam ego moram interponendam cenſui, quin ſtatim te de meo reditu certiorem facerē, idq; per Epiſtolam, ut tu quoq; hinc ſcribendi argumentum & materiam ſumere posſis. Non enim te latet, quantum in omni re præſertim in ſcribendo ualeat exercitatio. Neq; ab re ſummi oratorem ſtillum eſſe optimum dicendi artificem ſunt opinati. Quare ſi rectum iter ad uirtutem& gloriam inſiſtere uis, ſi heres fieri cupis paternæ eloquentiæ, opus eſt ſcribendo& dicē

do asſiduæ te exerceas, atq; imprimis cum probis&doctis uiris libenter uerſeris, cum iis rationem ſtudiorum tuorum & lucubrationes tuas communices, errata ſi in quæ forſan ſcribendo, dicendoue incideris, corrigi ab iis non modo æquo animo patiare, ſed etiam gaudeas. Neq; hæc à me eò ſcribuntur, quod aut te naturam indocilem, aut me idoneum ad hæc præſtanda exiſtimem. Satis enim te paratum atq; incitatum noui ad uirtutem capeſcendam, cum tua ipſius uoluntate, tum patris quotidiano propè hortatu & monitis, qui quanquam princeps eſt eloquentiæ & in foro ac iudiciis regnet, tamen ſuperari abs te, ſibi honeſtum & glorioſum eſſe duceret. Neq; ego quicquam de me ipſo polliceri audeo præter egregiam meam erga te uoluntatem quæ profectò eiusmodi eſt, ut de ea dubitare nunquam posſis. Multis enim de cauſis parenti tuo uiro Clarisſimo multa debeo, quas in præſentia commemorare, non eſt mei propoſiti, neq; inſtituti. Te uero tua etiam cauſa ſemper diligam, præſertim, ſi(quod ſpero)æmulum te paternæ laudis atq; uirtutis agnoſcam. Vale.

Hier. Niger Ioannibaptiſtæ Egnatio.S.

QVum exploratum mihi eſſet, quãtum in huiuſmodi præſtandis offitiis diligens, accuratuſq; ſis, non dubitaui Iacobum Morellum Patauinum familiarem meum tibi commendare. Is quum ab impuro homine litigatore omnium improbisſimo in ſacerdotio quopiam uexaretur, ut litium moleſtias declinaret, cauſam omnem ad arbitriũ Coſmi fabe ex compoſito reiecit, facta ei poteſtate ex æquo& bon o controuerſiam dirimendi. Quanquam autem perſpecta mihi eſt iampridem fabæ probitas, iuris peritia & prudentia , tamen ſi iſtius animus quem a Iacobi rationibus alienum eſſe non puto, tua ipſius opera auctoritateq; confirmaretur, facilius rem ex ſententia confici poſſe exiſtimaui itaq; hominem uetere familiaritate mihi coniunctum, ac domi meæ penè natum, tibi ita commendo , ut maiore ſtudio quenquã commendare non posſem. Nam ſi Iacobus alterum à poſſesſione deiicere conaretur, in eo quidem commendando eſſem parcior , ſed quum is in

possesſione retinenda, optimo iure, maximis laboribus & impenſis acquiſita laboret, uidetur perfecto dignus, cui boni omnes opem, atq; auxilium ferant noui utriusq; ingenium, mores disſimillimos, uelim hoc mihi credas ut teſti, illudq; tibi argumento ſit maximo, Gaſparem Contarenus ſummi ordinis antiſtitem, quem noſti fuiſſem hominem lentisſimum, non potuiſſe diu iſtius improbitatem damnare, arrogãtiamq; per ferre demum coactumq; fuiſſe (quod nullum umquam fecit alteri) inſolentisſimum hominem ex ſuo ipſius contubernio expellere ſcis Tullianam illam imprecationem Dalmatiæ Dii maleſaciant, ſing. n. habiti ſunt, ſed noſtra ætate pleriq; eorum in ſeruitutem redacti uirtutem & ſcientiam rei bellicæ, amiſerunt, pertinaciam perfidiamq; retinuerũt. Tu uero uale, tibiq; perſuade me tuæ in hac re diligentiæ, amorisq; in me tui perennem memoriam, diligentisſime conſeruaturum.

Hier. Niger, Marcello Ceruino Cardinali Sanctæ Crucis. S. D.

SCripſit ad me nuper Mitropolites Corcyreus multa ſeſe de mea uoluntate ſtudioq; in Remp. tecum fuiſſe collocutum, ut ſi quando mea opera atq; induſtria non inutilis Reip. fore uideretur, intelligeres nullo me loco defuturum. Ex quo quidem ſermone inter uos habito adſcribit non dubia ſeſe tui erga me amoris indicia perſpexiſſe, quod ſane multo mihi fuit gratius, atq; iucundius, q̃ res ipſa, de qua ſermo eſt habitus. Etenim a uiro ſumma dignitate, ſummaq; uirtute prædito haberi me eiuſmodi, qui præſtare quicquam posſim, quod expediat Reip. ualde mihi honeſtum & glorioſum cenſeo. Itaque nullam ego moram interponendam putaui quin confeſtim immortaleis tibi agerem gratias, afferremq; breuem rerum mearum explicationem, ut tibi omnis uitæ meæ ratio, atq; inſtitutio foret exploratior. Agitur annus iam trigeſimus, ex quo primum ex his Academiæ umbraculis in campum iſtum & puluerem prodii, quo in ſpacio atq; curriculo (quæ Dei opt. max. benignitas fuit) ita ſum uerſatus, ut mea induſtria nemini unquam ingrata, multis etiam fuerit ſalutaris, mihi uero plus la-

boris attulerit,quam commodi & ornamenti. Quod ego non casui aut fortunæ(absint enim ab ore Christiani hominis, hæc uerba) sed diuinæ adscripserim uoluntati. Quo factum est,ut æquissimo animo susceperim,quamcunq; mihi conditionem ui tæ rerum ipse moderator & arbiter præscripsisset. Neque tam ad eos,qui me honore & opibus antecellerent,oculos animũq; conuerterim,quàm ad eos qui deteriore conditione essent, atque ego sim. Interdum etiam calamitatem eorum, qui ex præalto rerũ fastigio in maximas corruissent miserias,contemplatus ,perbeatum me existimauerim, ꝙ in eo essem loco atq; ordine,in quo mihi rerum uicissitudo ac perturbatio magnopere formidanda non esset. Quamobrem Gaspare Contareno Cardinale summo uiro uita functo,cuius in omni rerum publicarum administratione adiutor & minister fui, in meum me nidulum recepi,non illum quidem itacensem saxis affixum asperis,uerum in ora Italiæ positum amœnissima & pacatissima,in qua ita perfruor honesto otio,ut si qua uis, & necessitas, hinc me exturbet,aut utilitas Reip.suadeat aliò commigrare, paratus sim quod mihi reliquum uitæ est, in perpetuis laborib. libenter consumere,totumq; me illius permittere uoluntati, à quo & nostra ipsa uoluntas habet,quod uelit, & intelligẽdi uis ꝙ Intelligat. Habes iam & ante actæ uitæ meæ & propositæ rationem paucis explicatam,tuum est statuere de me id quod è Rep. fore censeas,& (quod fecisti semper) amicorum memoriam,qua nihil est in omni uita charius & suauius, diligentissime conseruare. Vale.

Hier. Niger Andreæ Cornelio Card. S.

SEra gratulatio non minus grata tibi esse debet quàm matura seges esse soleat,præsertim quum ob ueterem, quæ inter nos est necessitudinem,meamq; in te obseruantiam singularem satis exploratum habeas me honore isto,quo nuper auctus es,megnopere fuisse lætatum. Deum quæso immortalem nobis istud fortunet gaudium;cuius quidem uoti compotes erimus,si pro tua prudentia existimaueris. Ornamenta ista nihil aliud esse quam spacium & curriculum exercendæ uirtutis,

a qua ſi (quod ſpero) nunquam deflexeris, maiorum tuorum gloriam facile ſuperabis. Vale.

Hier. Niger Iacobo Sadoleto Car. S. P.D.

EX literis Antonii Florebelli, quas proxime accepi, facile perſpexi quam prudenter, amanterq; me moneas, ut poſt habitis commodorum meorum rationibus primo quoq; tempore exeam in prouinciam, facturus pergratum non tam Farneſio Cardinali ſummo uiro, quàm Deo Opt. Max. cui nos imprimis nauare operam decet. Equidem ſi ad eiuſmodi uirũ ſcriberem, cui non omnis anteactæ uitæ meæ ratio atq; inſtitutio ſatis cognita, perſpectaq; foret, conarer ei planum facere nunquam me officium ac pietatem priuatis meis commodis poſthabuiſſe, atq; utinam non ingrati erga me extitiſſent ii, apud quos meam ipſe operam, atq; induſtriam poſuiſſem, ſed quid ego hæc ad te, cui totum præteritæ uitæ meæ ſpacium atq; curriculum æque, ac mihi eſt exploratisſimum, quiq; fortunam, qua uſus ſum durisſimam & iniquisſimam non modo ægre tuliſti ſemper, uerum etiam conſilio authoritate & opera quantacumq; in te fuit lenire ſtuduiſti. Quo quidem ſtudio te nunc incitatum atq; incenſum puto id mihi oneris imponendum curauiſſe, ſic enim malo dicere quam muneris. Nam quis non grauisſimum appellet onus homini iam exacta fermè ætate laboribus feſſo, in pacatisſima Italiæ ora quieſcenti, in externã & longinquam regionem commigrare, in qua non dubitet multa ſibi pericula & incommoda fore ſubeunda. Sed ut ſpero uincet iter durum pietas, nam (ut Apoſtoli uerbis utar) noui ſatiari & eſurire, abundare & penuriam pati, omnia poſſum illius ope, qui omnia poteſt, pro cuius dignitate & gloria ſi moriendum mihi ſit, non uitam cum morte, ſed potius mortem cũ uita commutauero. Quamobrem quum primũ a Farneſio literas accepero, proficiſcar ad uos cetera omnia, quæ ad priuatas rationes meas attinent, uoluntati arbitrioq; tuo permittam. Vale.

Hier.Niger Antonio florebello.S.

LIbrum tuum de auctoritate Ecclesiæ nuper mihi à Paulo Sacrato traditum perlibenter legi;quo quidem libro causam religionis, ita pie diligenterq; defendis,ut nihil amplius desiderari posse uideatur. Atq; ut cætera prætermittam, quæ me in ea lectione magnopere delectarunt,miris modis placuit mihi tua in increpandis hereticorum moribus modestia. Quorum ego impurissimam uitam,dum in Germania essem, cõspiciens,demirabar eorum insaniam , qui doctrinam hominum tam flagitiosorum sequuti fuissent . Tu uero parce admodum ac leuiter hunc locum attigisti,ne incideres in eam procacitatẽ &maledicentiam,quam aduersariis non iniuria obiicis. In quo uisus es mihi egregius imitator Iacobi Sadoleti uiri sapientissimi ac modestissimi,qui scibendo dicendoq; aut neminem carpit umquam,aut si quis ei reprehendendus occurrit , ita redarguit,ut offitii&charitatis eius, plena uideatur esse reprehensio. Neq; uero dubium mihi est,quin hoc libello partem hoc tempore maxime necessariam tractaueris , cum aduersus impietatem &petulantiam eorum,qui ecclesiam tandiu uexant , nihil habeamus, quod authoritate ipsius ecclesiæ firmius,& ualidius possimus,opponere.Atq; utinam multi ex nostris contenti hoc ueluti,primo principio singula religionis mysteria in disceptationem & controuersiam non reuocassent . Dum enim ea quæ iãpridẽ sancita&cõstituta sunt plurimis uerbis cõprobare studẽt,authoritati Ecclesiæ plurimũ detraxerunt . Sed hæc tu melius. Pergratum mihi fuit ex sacrato cognosse uos istic ualere. Verebar enim ne quirinalis iste uidetur offensionem aliquam uobis intulisset, sanè cœlum istud ab hominum frequentia semotum æstate præsertim non satis probo , sed iamiam (ut audio)in Vaticanum commigrabitis.Vtinam possem &ego apud uos uiuere tribus mensibus, eam enim ueram & in terris perbeatam uitam ducerem, sed nescio quo pacto me nihil studiosius q̃ otium appetentem in dies magis magisq́; domestica implicant negotia,quibus si aliquando tandem explicabor, constitutum habeo ad uos proficisci,quod quando futurum sit,adhuc mihi est incompertum,faciam tamen antea uos certiores.

De ſacrati ſtudiis nihil aliud ad te ſcribo, quam quod ſæpe ſcripſi,hoc eſt ſumma ope hunc niti,ut auunculi cognatione & gratia dignus habeatur. Vale & Cardinali noſtro amplisſimo multam,te obſecro,meis uerbis dic ſalutem.

Antonius Florebellus Hier.Nigro.S.

PRobari tibi editum a me de auctoritate eccleſiæ librum libenter cognoui ex tuis literis,&ſi enim laudas eum multo uberius,quàm laudandus meo quidem iudicio eſſe uideatur, tamen iucunda mihi & ſuauis approbatio hæc accidit tua,quppe quæ ſtudii & amoris erga me tui iudicium ac teſtimonium eſt,atque ego quidem uehementer cuperem uera eſſe quæ ſcribis,eaq; qua oportuit grauitate & rerum copia id a me argumentum tractatum atque explicatum fuiſſe, idq; non laudis meæ cupiditate,ſed publicæ utilitatis.Certe enim ut tu uerisſime iudicas ad refutandam eorum,qui his temporibus prolata ſunt dogmatum impietatem nihil auctoritate eccleſiæ grauius firmiusq; afferri poteſt,ſed ego in eo opere haud præſtare plus potui,quàm quantulum mihi a Deo facultatis impartitũ ac tributum eſt,exiſtent fortaſſe (id quod uehementer opto) alii,qui tanta de re grauius ſcribent & ornatius.Quod uero de prauis aduerſariorum moribus, & flagitioſo uitæ genere non plus attigi,quàm quantum cauſa poſcebat, in quo modeſtiam meam tibi probatam eſſe ſcribis,planè ita faciendum fuit,ut & locum attingerem maxime neceſſarium,& id ſine ulla petulantia facerem,præſertim cum is admodum lubricus ſit locus, ac ſi uehementius egiſſem,maiorem illis licentiam uiciſſim accuſandi mores & praua inſtituta noſtrorum fuerim lagiturus, qui nunc ſi in reſpondendo,ea qua ſolent male dicendi libidine efferrentur,eorum futura eſt inſignior petulantia & procacitas.Sed de libro hactenus.Quæ de Sadoleti Patroni mei ualetudine ex meis ad ſacratum literis cognouiſſe te ſcribis,ea tibi iucunda fuiſſe minimè miror.Neque enim quanti tu illum iam pridem facias, ignoro mutuiq; amoris eius erga te teſtis ipſe ſum optimus,Qui quum à me ſalutatus eſſet uerbis tuis, & tua ſui memoria uehementer delectatus eſt,& multa mecum de te ami-

amicissime est locutus. Atq; ut illius tui augendi, ornandiq; studium agnoscere possis paucis ante diebus de te cum amplissimo & Clariss. Viro Alexandro Farnesio accurate locutus est, egitq; ut quoniam is de mittẽdo Auenionem homine idoneo cogitat, qui illa in ecclesia ipsius sit Vicarius, te ad id honestissimum munus, si uideretur, deligeret, quo quidem in sermone tibi eiusmodi dedit testimonium, quod perpetuum ipsius de tua uirtute, probitate, doctrina iudicum postulabat, hoc ut ad te scriberem, mandatum mihi ab eo est, quo uoluntatis tuæ certior abs te fiat, nam si ab ea curatione, suscipienda te minime ab horrere cognouerit, de ea tibi mandanda accuratius etiam acturum esse se ostendit, omnino ut facilius deliberare de hac re possis, munus id multo honestius est, quam quæstuosius, sed uitæ quæ illis in locis degitur quies, regionis amœnitas, eorum quæ ad uictum pertinent copia, imprimisq; hominum hospitalitas, quæ laus eius gentis, ut mihi quidem uidetur, propria est, quouis quæstu homini præsertim à lucri cupiditate & ambitione remoto potiora, optabilioraq; esse debent, sed quid consilii tibi capiendum putes, pro tua prudentia ipse statues. De studiis sacrati nostri, eiusq; ad uirtutem, doctrinamq; progressu, quæ scribis, ea nobis iucundissima fuerunt. Sadoletus tibi, reliquisq; qui istic sunt amicis suis. Matthæo Dandulo, Lazaro, Rulloq; optimis doctissimisq; hominibus salutem plurimam ascribit. Vale.

Hier. Niger Ioanni Persicino. S.

MVnusculum tuum fuisset mihi iucundius si nuncius eo mecum uesci uoluisset, neq; enim est Papinianus conuicia, qui una cœnula penum omnẽ exhausisset, nemo unquam mihi grauis est hospes, adeo sum uenientibus (ut scis) familiaris, nos hic tecti pellibus, & armati ocreis laneis pugnamus cum frigore pene germanico, qui putas agi nunc cum tuis Bellunensibus. Nuper Vicarius prætorius ad me uenit, mihiq; omnia illinc pacata, & læta nunciauit, credo eo prætore dedissent arma ferre, ut iam bellunenses dici non debeant. Post discessum hinc tuum ludus literarius æditorum nostrorum maxime fri

get,hodie in ſacris annuis epiſcopelli(noſti hunc morem) orationem habuit neſcio quis tam ineptam ut nihil unquam fuerit auditam ineptius, & tamen non deſunt qui hæc probent ac probari a cæteris uelint, euticen, ſacrificulum ateſtinum, Baptiſtam Pharmacopolam, atq; imprimis medicum iſtum perpolitum hominem ſaluere iubeo,tu ualetudinem cura tum familia uniuerſa,ne ſecerdotis,Pharmacopolæ,aut medici opera indigeas. Vale.

Hier. Niger Antonio Florebello.S.D.

PErgratum mihi fuit ex Sacrati noſtri ſermonibus cognoſſe incolumem te in patriam reuertiſſe, ſed mentio inter nos habita de te, deq; Sadoleto ipſius auunculo qui proxime eſt mortuus auxit dolorem noſtrum,cōmuniſq; calamitatis memoriam renouauit.Nam ſi alienis hominibus,atq; inuidis,talis uiri interitus non potuit non eſſe luctuoſus atq; acerbus, præſertim hoc tempore, quo illius ſapientia & probitas afflictis rebus opem aliquam afferre potuiſſet, quanto luctuoſior, acerbiorq; eſſe debuit nobis amicisſimis, quibus multæ eximiæq; illius uiri uirtutes diuturna familiaritate, & quotidiano uſu exploratiores erant quam cæteris. Amiſimus breui tempore quattuor inſignes uiros,eiuſdem ordinis, eiuſdem in rep. ſenſus & uoluntatis, eoſq; inter ſe ſumma necesſitudine coniunctisſimos,Fregoſiū,Contarenum,Bembum, Sadoletum, quattuor Clarisſima ætatis noſtræ lumina, ueluti columnas quattuor Chriſtianæ pietatis et (quod ad priuatam meam calamitatem pertinet)omnes beueuolo erga me animo atq; egregia uoluntate,quam ego cladem Reip. quoties conſidero (id autem fit ferè quotidie)toties irā in nos Dei Opt.Max. perhorreſco,cuius gladiū iā diſtrictū atq; euaginatū eductū in perniciē ſæculi noſtri talibus nudari præſidiis facile animaduerto. Nam (quod ad illos attinent)gratulandum potius eſt illis,quos mortis (ut ita dixerim) opportunitas,tot iam imminentibus malis,ruiniſq; ſubtraxerit, nobis uero deploranda eſt calamitas noſtra quod tū præcipue ſubſederint fundamenta militantis eccleſiæ, quum ea maxime tot arietibus, tot machinis quatiatur,ut nihil aliud iam quam totius ſtructuræ uaſtitas & ruina

ſuperſit. Quo fit, ut æquiore animo ferendat ſit non ſolum amicorum mors, uerum, etiam noſtra, ſi quando eandem quam illi uiam ſunt ingresſi & nos percurremus, antequam præcipitãs nos tempeſtas abſorbeat. Memoria teneo Contarenum noſtrum ſupremo uitæ die quum a familaribus ſuaderetur, ut eo animo perferret mortem qui philoſophũ & Chriſtianum hominem deceret. Exhilarata fronte reſpondiſſe, agi ſecum felicisſime, quod tum uita excederet, quum plurima, & maxima undiq; circunſtarent pericula, nec longe abeſſe tempus, quo poſteri pæclare actum cum mortuis eſſent arbitraturi. Quamobrem te hortor & amice moneo, ut ſi quis adhuc animo reſedit tibi dolor ex patroni amantisſimi interitu, eum penitus abiicias, præſteſq; te eum uirum, quem tua ſingularis eruditio & diſciplina à Sapientiſſ. Viro tradita poſtulat, incumbas autem toto (ut aiunt) pectore, (ut quæ Sadoletus ad uſum poſteritatis elegantisſime ſapientisſimeq; conſcripſit, ea ne pereant, ſed primo quoq; tempore proferãtur in lucem, hanc exiſtimo non poſtremam fore curam Pauli Nepotis, quem ſi tua diligentia adiuueris, non tam Sadoleti gloriæ quam ille modo, ut opinor) contemnit, quam offitio & publice conſules utilitati. In quo meum quoq; ipſe operam pollicerer, niſi uos abunde ſatisfacturos putarem. Cetera autem, quæ pertinebunt ad meũ erga te beneuolentiã declarandam, ita polliceor, & præſtabo, ut maiore ſtudio polliceri & præſtare non poſſem, ſi Sadoletus uiueret, meumq; ipſe officium expoſceret, cui omnia debebam. Vale.

Hier. Niger Ioanniantonio Salcio. S. D.

QVas à te proxime accepi literas eæ mihi fuere quam gratisſimæ, cum quod ex eis proſpexerim uigere apud te noſtri memoriam abſentis, tum facile cognouerim non parum te in dies proficere in ſtudiis bonarum literarum quo quidem nihil aut præclarius aut mihi gratius efficere potes, uicisſim autem minime eſt quod dubites eãdem mihi erga te eſſe ac ſemper fore, uoluntatem. Quod ſcribis cupere te in hoc florentisſimo orbis terre Gymnaſio Iuri Pontificia operam da

re,ſed anguſtiam rei familiaris eſſe tibi impedimento, & deſiderium probo tuum, & doleo eam mihi non eſſe facultatem, qua tua posſim incommoda ſubleuare. Maior enim mihi eſt alenda familia, quam mearum tenuitas fortunarum ferre posſit, quantulæcumq; tamen eæ ſunt amicis communes uolo eſſe. Nec tibi unquam mea uel authoritas, uel opera eſt defutura, modo in eodem uirtutis & pietatis ueſtigio perſtes. Interea dabis operam ne iacturam facias temporis, quæ ut eſt omnium grauisſima ita eſt irreparabilis,eloquentiæ ſtudiis, perpetuo incumbas, ipſumq; dicendi magiſtrum. M. Tulium nunquam de manibus deponas, nam ſiue Philoſophiam, ſiue legum diſciplinam tibi propoſueris perdiſcendam,fidelis & periucundam comes erit eloquentia ſine qua inſuauis & arrida eſt omnis doctrina, imprimis autem cura,ut quotidiana rerũ ſcriptione exerceas ingenium ſic.n.fies ad dicendum paratior & promptior, malos latinitatis authores tamquam peſtẽ deuita,ea enim lue infecta adoleſentum ingenta, uix poſſunt nitorem latini ſermonis excipere. Sed totam ſtudiorum rationem cum ex ipſo Cicerone & Fabio Quintiliano grauisſimis authoribus tum uero ex aureo dialogo Sadoleti de liberis recte inſtituendis petere potes, quem libellum uelim omnino perlegas,& familiarem habeas. Vale.

Hier. Niger Tyberio Deciano Iureconſ.S.D.

NOn poſſum non ſummopere probare inuſitatum apud nos Turcharum morẽ iudiciorum anfractus auerſandi, controuerſiasq; omneis paucisſimis uerbis e medio tollendi, quis eſt enim mortalium tam deprauato ingenio, tam expers humanitatis cui non ſtomachum moueant tot libelli, tot exceptiones, tot interdum parua de re ingentia uolumina, ut uerisſimum ſit maximam de nihilo hiſtoriam, immo uero fabulam naſci,quis non demiretur aſtu tabularum litem ex lite quaſi uitem propagari, atq; una uexilum extincta alterã ueluti hydram procreari attollentem iras & cerula colla tumentem, quod monſtri genus non Hercules, nec ipſe Iuppiter Herculis genitor perdomare poſſet,prætereo clamores, iurgia, cædes,pa

trimoniorum, ciuitatum & regnorum euersiones, quæ ex hoc fonte omnium pestilentissimo quotidie manant, quæ profecto pestis & si iam totum ferè terrarum orbem miserrime depopulatur, in nulla tamen prouincia sæuius grassatur, quam in nostra. Nam ut de Turcis taceam, quorum mores & instituta non aliter quam ex aliorum testimonio mihi præcepta et cognita sunt, uidi ego Germaniæ populos quos nostri barbaros appellant, miro silentio & perpaucis uerbis de maximis controuersiis iudicare, eorum curiæ litigantium uociferationes non sentiunt, neq; Volusiani annales ad scribarum saginam disiunctis literis, & spaciis quam latissimis conscribuntur. Vnum admiror in Italia Cosmum Medicen Florentiæ principem, quem (si uera est fama ferunt lege cauisse, ne ultra Semestre ciuilis causa indefinita pendeat, non esset, mea quidem sententia indecorum aut turpe Regibus & gubernatoribus ciuitatum petere exemplum ab eo, qui licet patria libertatis occupator uulgo censeatur, ita tamen iustitiam & pietatem colit ut Florentinis ciuibus libertas non erepta, sed reddita, non sublata, sed conseruata esse uideatur. Contra memini me uidisse locum Perusiæ inter duos priuatos domuũ parietes, ex quo Eneus olim anser prominebat, de quo cedium illarum domini annos triginta litigauerant, quum eorum quisq; signum illud ad se pertinere diceret, consequutæ inde fuerant multorum hominum cædes, exilia, publicationes bonorum, nec dum finiri lis poterat, donec Paulus Secundus Pont. Max. ut erat uir pacis & otii studiosissimus, quum in eam urbem uenisset, in faustum ex eo loco anserem deturbari iussit, controuersiamq; diremit. Sic auem seruatricem capitolii, & custodem Romanæ libertatis uiti litigatorum pertinacia infamem reddidit, quorsum ego hæc ad te uir præstantissime, qui hæc omnia non solum nosti, sed etiam singulis horis non sine stomaco (ut arbitor) experiris. Quippe ut intelligas me quoq; in eadem esse naui, & iisdem iactari fluctib. Bernardo Naugerio prætore optimo ac doctissimo, teq; ille assidente uiro (ut audio) probitate, ingenio, & doctrina singulari. Quanquam enim meus ordo, meaq; ab ineunte ætatæ uite ratio & institutio me à litibus & ab omni forensi strepitu longe alienum atq; abhorrentem reddunt, cogor tamen

hominum malitia id genus molestias perturbationesq; subire, &(quod inuitus facio)eos accusare , qui fortasse capti falsa specie humanitatis & Clementiæ id mihi negotii exhibuerũt eos inquam quos uulgo sindicos appellant, magistratum quidem ad publicam utilitatem a maioribus nostris institutum, sed non nunquam ad perniciem priuatorum conuersum . Fuit enim ille priscis temporibus a Sapientissimis Viris Venetæ Reip. moderatoribus ad sedandas lites non ad exsuscitandas creatus, ad subleuandos tenuiores locupletum potentia oppressos,non ad eos ad rapinam concitandos institutus. Verũ idem fermè nobis accidisse uidetur quod Romanis qui tribunatum ad conciliandos plebis animos adinuentum posteà pestiferum Reip. persenserunt.Sic triumuiri illi nostri prouocationum iudices, qui singulo quoq; lustro Venetam omnem ditionem peruagantur, dum nullo delectu prouocationes recipiunt ac misericordes uideri uolunt,extinctas& penè consepultas interdum controuersias excitant,hominumq; fortunas litibus inuoluunt sempiternis.Id mihi contigisse animaduertes, acta perlegens, uidebisq; consopitam iam sex annorum curriculo controuersiam fuisse renouatam . Quæ quum uestro demum iudicio sit commissa,non iam oro te ut quicquam contra ius fasq; in meam gratiam facias,nam neq; rogatus id faceres, neq; meus pudor id pateretur,ut peterem, sed tantum moneo, ut aduersariorum calumnias notes, mutuo accepta testimonia hominum proditorum mihiq; inimicissimum ac inter se dissidentium reiicias demum sic tuo fungaris officio, ut omni ex parte iudicii tui speciosissima facies æquitatis appareat . Vale.

Hier.Niger Aloysio Arseo.S.D.

EX Agathopisto medico cognosse te arbitror nullo me loco causæ tuæ defuisse, dum de præceptore huiusce iuuentutis deligendo ex testamento Regiensis ageretur. Sed res(ut uideo in calendas) græcas reiecta est, quod hæreditas illa ad eum censum nondum peruenerit, qui sufficiat impensæ , neq; id nisi multorum annorum curriculo confici possit, sanè eorũ

leuitatem demiror, qui rem proposuerint immaturam, & tot turbas excitarint intempestiuo admodum tempore. Hunc tamen ipse fructum ex hac re es consequutus, quod beneuolum multorum in te animum egregiamq; uoluntatem sis expertus. In quo amicorum tuorum ac imprimis Egnatii grauissimũ de te testimonium plurimum ponderis habiturum fore uidebatur, istius enim uiri iudicium eiusmodi est, ut non illi acquiescere turpe atq; impium esse uideatur. Tu interea fac ualeas, tibiq; persuasum habeas familiaritatem inter nos honestis huiusmodi ortam initiis perpetuam futuram. Meq; hoc nomine Agathopisto & Euphileno debere plurimum, quod conciliandæ inter nos amiciciæ auctores fuerint. Pergratum autẽ mihi feceris, si Egnatio salutẽ dixeris meis uerbis, quem ego hominem semper mirifice colui, & suspexi ueluti patriæ atq; ætatis nostræ præcipuum decus. Vale iterum & me ama.

Hier. Niger Antonio Patauino Monacho Montis Olіueti S. D.

TAntum abest, ut cuiquam dolendum sit te in adolescentia tua sanctissimæ religionis iugum subiisse, ut etiam lætandum sit omnibus, qui te diligunt, agendæq; sint immortales gratiæ spiritui sancto, quod tibi in tenebris erranti lumen extulerit, atq; in hoc lubrico humanæ uitæ calle, uix pedem figenti dextram porrexerit adiutricem. Cogita quæso quid reliqueris, quid inueneris, hic laqueos, erumnas, pro cellas reliquisti; istic ueram libertatem, quietem, portum nactus es. Non enim ueram libertatem appello euagandi licentiam, sed honestum otium, & recte uiuendi facultatem, quæ in moderata solitudine dubio procul paratior est, quam in uulgi frequentia, & strepitu. Legimus in Euangelio Christum Orantem non discipulos omnes, sed per paucos secum assumpsisse, & in montem conscendisse, sæpe etiam declinasse à turba, ut ostenderet propriores nos Deo fieri, quum ab hominum cœtu ad solitudinem corpus atq; animum seuocamus. Nec te moueat quòd dulcissimos parentes, familiamq; omnem posthabueris, memor euãgelici illius oraculi non esse Christo dignũ,

qui parentes plus amat, quàm Christum; alio quoq; loco scriptum accepimus nolite uobis uocare patrem super terram, unus est enim pater uester, qui in cælis est. Pater noster Deus est, qui nos creauit ex nihilo, creatos conseruat extinctos peccati labe sacro baptismo regenerat, renatos sempiterni regni sui coheredes facit, si cum iis beneficiis, ea conferas, quæ a terrenis parentibus accepisti, ne quidem digna illa sunt, quæ beneficia nuncupentur. Quanquam est, quod illis plurimum debeas, quod in te gignendo ad ministri Dei fuerint, quod te aluerint optimis exemplis atq; institutis, neq; illo dixerim fore abs te derelictos, quibus multo plus in cœnobio, quam domi ꝓdesse possis. Nam & prælianti populo Israelitico, plus Mosis & Aaronis preces, quam militaria arma profuere. Dices fortasse cur tu quoq; uiam non arripis, quam tantopere extollis? Certe si istuc uocari me a Deo Opt. Max. persentirem, non possem, neq; deberem diuinæ resistere uoluntati, sed me alio uocatū sentio, nullumq; est uitæ genus, in quo non pie, sancteq; uiuere ualeamus. Nonne & militibus armatæ militiæ ꝑcepta salutaria Christus dedit, quæ utiq; non dedisset, nisi & illi Beatæ uitæ compotes extitissent. Illi tamen censendi sunt omnium Beatissimi, quos Deus peculiari quodam munere, ad perfectam uitam euolauit. Sed illud imprimis accurate custodiendum est, ut in ea uocatione, qua uocati fuimus, perpetuo maneamus. Nam & Iudas ad Apostolatum uocatus est uiua Christi uoce, quem tamen Iudeis prodidit crucifigendum. Nemo (inquit Christus, manum admouens aratro & aspiciens retro aptus est regno Dei, post aratrum respiciunt, qui ad ea, quæ reliquerunt, animum reflectunt, ante aratrum prospiciunt, qui non confectum iter, sed conficiendum considerant. Grandis adhuc tibi restat uia, priusquam peruenias ad montē Dei oreb, quæ tamen non grauis, neq; molesta tibi futura est, si cum Dauide frequenter dixeris. Vias tuas Deus demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Quamobrem, te hortor ac moneo, ut recti istius propositi sis tenacissimus, tempusq; omne, quod tibi diuinæ laudes reliquum facient, in studiis literarum libenter impendas, quo quum adolcueris, diuinæ possis incumbere lectioni, quam qui uere adamant, amare uitia non possint. Vale.

Hier.

Hier. Niger Ant. Patauino Monacho Montis oliueti.S.D.

POsteaquam renunciatum mihi est cœnobitam te esse factũ, sanè æque ac debui gauisus sum, cum alias ob causas, tum uero quod existimarim te adolescentem fæcundo ingenio præditum, isto in ocio non possurum diem unum sine linea præterire, atq; id facturum te mei etiam exemplo apud quem biẽnio didicisti quam calamitosum censerem tempus omnium præciosissimum nobis e manibus elabi non sentientibus. Verum quum post discessum hinc tuum, nihil ad me literum dederis, etiam altera mea lacessitus epistola quam ad te de religionis constantia præscripseram, cæ pi sub uereri, ne aut in tã fælici, uitæ statu esses, ut nos pernihilo duceres, aut in tam misera conditione fores, ut nullum tibi respirandi spacium daretur. Quod si in alterutro uersandum tibi esset malem equidem te (quod opinior) in statu esse fælicissimo, fieri.n.minime posset, quin nostri memoriam reteneres. Quidem &eosfacere credimus quorum animi cælesti generalia perfruuntur, quum ,n.illi perfectius nos diligant quam in mortali uita dilexerint, iure optimo arbitramur, eos orare pro nobis, cupereq; ut, & nos beatæ illius uitæ participes simus. Quamobrem, si uis nos de te bene sentire ac propositum tuum plene laudare, opus est, ut tuæ istius uitæ testimonium aliquod perferas, imiterisq; ueteres illos monachos, Egypti & Thebaidis incolas, qui quanq̃ in solitudine degerent non desistebant tamen quoitdie legendo scribendoq; se ipsos, & amicos in remotissimis agentes locis consolari, ac iuuare is est enim iucundissimus monasticæ uitæ fructus. Quo dempto, nihil est ferè quod non in eo fastidium pariat, scio te nondum per ætatem ad eam peruenisse frugem, ut magna concipere, & moliri possis, at si inadolescentia non elaboraueris, exercuerisq; ingenium tuum, frustra maturiore euo messem expectabis. Reliquum est, ut te certiorẽ faciam, constitutum nobis esse quum primum erit commodum uenire illuc, diemq; integrum mutuis collocutionibus non dicam absumere, sed lucrari. Tu interea Vale & nos arma.

Hier.Niger Iacobo Sadoleto Episcopo Carpentoracten.S.

QVum post urbis Romæ calamitosum excidium, nudus rerumq; omnium egenus in patriam confugissem,nihil duxi antiquius,quam ut ad te scriberem, non quo tibi hac iampridem (ut reor) notisſima significarem , sed quo tecum communes deplorarem miserias,iudiciumq; exquirerem tuum, quid nam ipse futurum censeas , quam præterita mala, atq; præsentia, multo ante quam fierent, præuidisti.Memini enim te cum sæpe alias , tum uero sub tuum ex urbe discessum multa mihi de impendenti urbis excidio,de Italiæ uastitate,atq; imminēti totius fere Christiani orbis ruina , diuinitus prædixisse, explicatis causis propter quas hæc fieri necesse foret.Simul etiam me amice monuisse , ut cederem tempori , neq; tēpestatis iaiam ingruētis uim diutius expectarem. Quibus ego monitis si continuo paruissem, auditor tantum Romanæ Cladis, non spectator & particeps extitissem ,sed obstiterūt fata(hoc est Dei uoluntas, qui me in eadem naui esse uoluit , in qua essent hi, qui naufragii auctores fuerunt. In quo & si Iacturam feci maximam,non tam fortunarum mearum , quæ infra mediocritatem erant, quam uigiliarum omnium , quas in communibus nostris studiis posueram,tamen immortaleis habeo gratias Immortali Deo,qui me ex tanta cede tantisq; gurgitibus cruoris emersum ad patrium littus adnatare permiserit.Itaq; est quod grauiter doleam, est etiam quo læter plurimum, lætarerq; magis,si hoc uulnus aliquando illis esset salutare,quibus est inflictum ,neq; ille Leonum more uerberati fierent ferociores. Iam nemo est ferè, qui non palam dictitet nos erratorum nostrorum pœnas lueres, quæ res auget dolorem, quum nullus misericordiæ locus nobis relictus esse uideatur. Quem putas actum de nobis triumphum non modo ab hostibus, qui singulo quoq; uerbo sese uindices ad ministrosq; diuinæ iustitiæ fuisse prædicabāt,sed etiam à cuncta Italia , ab omnibus Transalpinis &Trasmarinis nationibus,quæ nos euersa urbe profugos,bonis omnibus dispoliatos ac fame penè confectos non modo nulla humanitate exceperunt sed etiam ludi

38

brio, probrisq; affecerunt,quasi ea dignos fortuna, in quam miserrime concideramus Quæ si molestissima fuerunt his,qui tantorum malorum causa extiterant, quanto molestiora putes fuisse nobis Innocentibus, nisi forte in ea re nocentes fuimus, quod Romæ hoc estin sentina omnium rerum atrocium & pudendarum deprehensi fuerimus. A quo quidem crimine tu sapienter admodum ac feliciter absuisti, nam quum uideres consilia tua non satis probari rerum gubernatoribus, Paulo ante quam omnia tumultu bellico miscerentur, sic ab urbe recessisti,ut tecum modestia,probitas, religio recessisse uideretur. Atq; ego certe tantis in malis uoluptatem cœpi maximam, non modo quod publica illa calamitas te non corripuisset, sed etiam quod audirem passim omnes de tuo iudicio, deq; optimis tuis in Remp. sensibus præclare colloquentes. Tibi uero quid poterat euenire felicius, quam non uidisse illius urbis interitum, in qua tot annos, tanta cum laude floruisti.Cum tuis autem Carpentoratensibus actum certe est felicissime, quod te fessum laboribus tanquam tutissimo in portu exceperunt, cuius monitis & exemplis ad religionem moresq, optimos inuitabuntur. Vtinam liceret & mihi istius otii particeps esse,quo tu beatissime frueris,at iter est hoc tẽpore impeditissimum terra mariq; redintegrato iam bello, & occupata passim tot classibus, toq; exercitibus italia. Quamobrem manebo in patria,donec sereniorem nobis uultum fortũna ostendat. Interea pergratum feceris, si dolorem nostrum tuis ad me literis & salubri aliquo consilio minues. Vale.

Hier.Niger Car. Crescentio Legato Pontificio.S.D.

ANtequam in prouinciam exires, respondi Santacrucii literis quibus me certiorem fecerat constitutũ tibi esse mea opera uti uelle, egiq; tibi ingentes gratias meis ad te literis,quod tu ea dignitate,sapientia &auctoritate uir haberes me eiusmodi,qui præstare quicquam possim, quod Reip. non inutile sit futurum. Quanquam enim Gaspare Cõtareno Car. uita functo, cui in omni ferè publicarum rerum administratione fidelem operam impenderam, in hunc meum me nidu

dum recepissem, non illum quidem itacensem saxis afflixum asperis, sed in ora Italiæ positum florentissima, tamen in omni uitæ meæ ratione & curriculo illud meum semper fuit proposi tum atq; institutum, ut me totum summi Dei permitterem uo luntati, nullumq; laborem aut periculum reformidarem, quod cum publica utilitate coniunctum fore uideretur. Neq; uero sum nescius quam exiguum sit illud, quod de me polliceri sibi quisquam possit, uerentamen imitabor Dyogenem philosophũ qui quum tumultuantem patriam uideret, suum & ipse dolio lum uersare cœpit, ratus sibi turpe esse, quum cæteri ciues, hac atq; illac circuncursarent, se unum ex omnibus conquiescere tuum est igitur statuere de me tanquam de tuo ære. Et Roberto Magio, qui has tibi literas reddet, explicare, quid me factu rum censeas, nam) quod ad me attinet) si cætera mihi defutu ra sunt, certe fides, & mea in te obseruantia non deerunt, nec dubito quin abs te ea uirtutis, ingenii & doctrinæ sim petitu rus exempla, quæ me promptiorem, & peritiorem, q̃ mea spon te sim, facile sint reddıtura. Vale.

Hier. Niger Petro Citadellæ. S. D.

ACcepto reconciliationis tuæ nuncio, pro uetere mea in te beneuolentia, uoluptatem cæpi maximam, quẽ enim dolebam deceptum fraude antiqui serpentis in tot miserias incidisse, aliquando tandem diuina ope subleuatum ac penè ab inferis reuocatum fuisse, magnopere sum lætatus, neq; uero hoc factum miraculo adscribendum putaui, non ignarus quan ta sit Dei Opt. Max. uis & potestas, cuius proprium est id effice re, quod humana mens ne cogitare quidem potest. Quid enim negotii fuit illi qui fundamenta montium commouet, qui cœlum incredibili celeritate conuertit, unam animulam, quam ipse creauit ex nihilo, & mobilitate obnoxiam fecit, ad se retraxisse, eamq; iisdem clementiæ suæ oculis respexisse, quibus Petrum Apostolum abnegantem respexit? Sed prædicãda à nobis ac perpetuis laudibus efferenda est ipsius Dei prouidentia, & benignitas erga nos, ꝙ hoc potissimum tempore, id factum sit, quo multi à pietate auersi homines in tua illa pertina

cia plurimum exultabant, te Athletam fortisſimum, atq; inclytum Chriſti martyrem in puris uocibus. Appellantes, q̃piam ſenio confectus non bonorum publicatione, neq; diuturni carceris pedore, à Propoſito poſſes abduci. En tibi in habitaculo Carceris cœleſte lumen affulſit, ceciderunt cathenæ de manibus tuis, quibus te Princeps tenebrarum uinctum. & conſtrictũ tenebat, ignorantia ſcilicet, & durities cordis, potes iam Petre cum Petro dicere, nunc ſcio uere, q̃ miſit Deus Angelum ſuum, qui eripuit me de faucibus orci, & ab omni impiorum hominum expectatione. Sed cum eodem Petro amare tibi flendum eſt, neq; te pudeat ore ſimul & corde, publice Palinodiam canere, ſic enim honorificum, & glorioſum ages de te ipſo triumphum, quum Chriſtianus redibis in patriam, a qua Chriſti hoſtis eiectis fueras, nec dubito fore, ut & cæteri ciues ius, ſi qui ſunt in eadem damnatione poſiti tuo exemplo, tuiſq; monitis reſipiſcant. Vale.

Hier. Niger Franciſco Capiliſtio Equiti. S.D.

VEreor, ne tibi hæc legenti id uſu ueniat, quod plerunq; hominibus graui quopiam uulnere ſauciis euenire ſolet qui medentis manum reformidant, neq; tam ipſius medicæ artis finem, q̃ principium perhorreſcunt, fit enim neſcio quo pacto ut oppresſis ægritudine animis, nihil interdum uideatur iucundius, q̃ in mœrore ipſo, cui nullum putant adhiberi poſſe remedium, permanere. Sed non ea propter noſtra hæc, quæ muſis ad nos ueluti poſtliminio reuerſis cecinimus, repudiare, ac reſpuere debes, quæ non tam conſolandi tui gratia, quam deplorandi tecum communem calamitatem conſcripſimus. Non enim ſtoicorum ſententiam ualde probo, qui humanos animos ab omni penitus exuunt humanitate, nihilq; a Marmoreo ſigno differre ſapientem uerum cenſent. Ego in acerbisſimis caſibus dolendum homini eſſe non negauerim, ſed dolori modum aliquem ponendum duxerim. Quod & Poetarum eminẽtiſſimus Maro eo carmine luculẽter explicauit, quum de Enea ſuo cecinit. Mens immota manet lachrymæ uoluuntur inanes. Neq; nobis Chriſtianis hominibus interdictum eſt flere, & cũ

gaudentibus gaudere,nec ipſe auctor ac princeps noſtræ religionis Chriſtus lachrymas in amici Lazari morte continuit, fortaſſe cogitans ad quas ille miſerias reſurgens foret rediturus.Quicquid igitur hoc eſt munuſculi,quod ad te,uel conſolandi tui uel tecum lachrymandi cauſa mitto,lubens accipe, ac per lege: ex quo ſi quid conſolationis percapies, habebis immortali Deo gratias,qui pater eſt totius conſolationis,ſi minus;meum ſaltem ſtudium, & beneuolentiam erga te meam, quæ tua eſt humanitas,non improbabis. Vale.

Hier.Niger Aloyſio Cornelio Card. S.D.

PAranti mihi dare ad te literas mœroris plenas ob patris tui Viri Clariſſimi interitum periucundus Cardinalatus tui ſuperuenit nuntius,qui me iacentem erexit,afflictumq; recreauit, non enim neſcis pro uetere inter nos neceſſitudine, plurimisq; offitiis,quibus ego ab ineunte ætate Corneliæ familiæ ſum dauinctus exiſtimare me omnia tua commoda pariter & incommoda mihi eſſe communia. Quanquam autem pater eiuſmodi eſſet morbo confectus,ut nihil ferè aliud ex eo q̃ lingua occidiſſe uideatur.Tamen non leuem iacturam fuiſſe cenſeo patriæ,propinquis,amicisq; omnibus uirum tali ingenio,tanta authoritate,ac beneficentia præditum interiiſſe.Cui ſi ualètudo affuiſſet,nemo eſt qui ambigat,illum maiorum ſuorum gloriam non modo æquaturum, ſed etiam ſuperaturum fuiſſet.Verum quando nihil iam nobis præter expectationem contigit,Atque ille miſerrimam uitam cum immortalitate cō mutauit,æquo animo ferendum eſt, quicquid euenit, habendæq; ſunt immortali Deo immortales gratiæ, ꝙ ampliſſimus ille uir concordes filios,uirtute,fortunis, honoribuſq; inſignes reliquerit,qui maiorum imagines per ſe claras,præclare factis illuſtriores reddent. Velim enim exiſtimes dignitatem iſtam ampliſſimam,qua nuper auctus es,nihil aliud eſſe q̃ curriculū exercendæ uirtutis,duoq; imprimis tanq̃ bona fidei tuæ commiſſa tibi eſſe curanda,alterum ut pietatem colas,quæ ordini tuo conſentanea eſt uirtus,alterum ut in amicos,proboſq; homines beneficus exiſtas,hoc enim ueluti alarum remigio uehe-

ris in cœlum, sed fortasse nimis inepte facio, qui te ad uirtutē cohorter, natura, studioq; propensissimum. Da quæso hoc amori, atq; obseruantiæ in te meæ, ut quam tibi operam nunc præsens præstare nequeo, eam qua possum ratione præstem, donec opportuniore tempore (quod uehementer opto) id faciam coram: atq; honori tuo, ut debeo, diligenter inseruiam. Vale.

Hier. Niger Paulo Rhamnusio. S.D.

MItto ad te Pauli Iouii ad Pont. Max. Epistolam ridiculam & planè Iouianam, quæ in fronte grauitatem præ seferens, paulo post in scurrilitatem & assentationem labitur, hanc ubi per otium legeris, ad me remitte. Quæ istic proximis Comitiis acta sunt nulla cum admiratione accepi, probo enī noui æstus comitiorum, & quid ualeat ambitus. At in ea re patris tui uiri ornatissimi singularem prudentiam, & summam animi moderationem optimus quisq; uir summopere probauit, quem enim locum ipse nunq̃ studiosius appetiuit, & quo maxime omnium bonorum iudicio dignus est habitus, eum non tenere, leue ad modum est detrimentum, fortasse etiam lucrum. Tu (quod facis) eloquentiæ studiis incumbe, maiorem enim ex his gloriam, q̃ ex istiusmodi muneribus familiæ tuæ comparabis. Lazarus Bonamicus Elegiam in obitu Nicolai Genuæ Marci antonii Philosophi filii nuper conscripsit, eam quamprimum in manus meas peruenerit, ad te mittam. Anguillarius nescio quis Poeta Plebeius, exeunte februario mense proximo fabulam daturus est populo Patauino, tota (ut audio) ethrusca est, Apparatus fit maximus in ædibus Aloysii Cornelii, si libuerit quaternas horas perdere, huc accedito. Vale, parentiq; tuo, & Rapitio, meis uerbis dic multam salutem.

Hier. Niger Paulo Rhamnusio. S.D.

PErlegi nuncupatoriam Epistolam in nouam librorum Auerrois editionem quæ quanq̃ fortasse lōgior est q̃ res ipsa postularet, adeo tamen doctrinæ, & elegantiæ plena est, ut legenti minime fastidium pareat. Eius quidem authori (qui-

cunq; ille fuerit)iunta plurimum debet,q qui eam legent præclarè eum descriptoribus,tum græcis,tum Arabibus iudicasse intelligent,cupiebam sanè dum Venetiis essem te alloqui,sed per ualetudinem tuam,measq; ocupationes non licuit. Erit mihi quam gralissimum,si ex te cognouero, an rectè habeas, quemadmodum spero, & opto, quo die Patauium adnauigabam,obuium habui Paulum Sadoletum Episcopum Carpentoracte,Iacobi Cardinalis nepotem nuper ex Gallia Narbonensi à Pont.Max.in locum Romuli Amasei honorificentissimis literis accersitum,qui quum me Patauii non inuenisset, audissetq; eo die aduenturum magna usus est in me conueniendo humanitate ac diligentia.Itaq; in medio itinere conuenimus summa cum utriusq; nostrum uoluptate. Agitur enim iam annus decimus quintus ex quo alter alterum non uidit, is mecũ egit pluribus,ut sibi pollicerer me Romam aditurũ, cuius quidem rei nulla me hactenus,uel spes uel cogitatio tenet, suadet enim ætas mea iam ad occasum uergens, ac temporum atque urbis Romæ conditio uela mihi potius contrahenda quam rursum uentis,& tempestatibus committenda.Sed quum Dei altissimi nutu regantur omnia,qui potest quum uelit, & quocunque uelit animos nostros, & uoluntates inflectere, non audeo de me quicquam certi statuere,illius me potestati arbitrioq; permittam,interea,me libris,& literulis nostris inuoluam,quibus quod reliquum temporis mihi dabitur libẽter impendã. Iulii non Pontificis Maximi iudicium in hoc homine deligẽdo,atque honestando non possum non summopere probare. Solet enim quotiescunq; in sermonem incido de Leone decimo Pont.Max.illud frequenter usurpare, ex oĩbus rebus quas ille Pontificatu suo gessit amplissimas nullam maiore laude, ac prædicatione dignam extitisse,q̃ q Petrum Bembum, & Iacobum Sadoletum duo illa eloquentiæ lumina sibi à secretis adsciuerit;fuere enim(quod scis)uiri eiusmodi, qui uel obscurissimi cuiusq; principatus tenebras uirtutum suarum splendore depellere potuissent.Vale & Rapitio nostro, ac parenti tuo uiris optimis,atq; ornatissimis dic salutem.

Hier.

Hier. Niger Antonio Thebaldeo. S.

COgnoui ex tuis literis, quas proxime accepi, te probare discessum meum ab eis, qui mecum antea ab officio discesserant, lætorq; mirifice, tali patrono, ac iudice, qualis ipse es, causam meam cognosci, atq; defendi, Quod autem scribis mirari te consilium meum, quod relictis philosophiæ umbraculis in clamosum forum transfugerim, meumq; omne studium ad scientiam legum conuerterim, id a me non inconsulto, neque perperam factum uelim intelligas. Ego, antoni, philosophiam nunq̃ a me post habendam censui, nec censeo. Sed Pontificii Iuris scientiam eiusmodi esse opinor, quæ cum homines nostri ordinis maxime deceat, tum philosophiæ, & eloquentiæ adminiculo potius sit q̃ impedimento. Nullum est enim disciplinæ genus alienum a philosophia, præsertim id, quod ad leges & instituta maiorum pertinet, Quoniam turpe esse arbitror unicuique homini, nedum philosopho ignorare quibus legibus sit uiuendum, neq; uelim existimes id genus studii ac disciplinæ, usq; adeo me totum occupaturum, ut suam partem cæteris non impertiam. Est enim iuris sciẽtia, parui negotii res, & quæ paucis contineatur, modo cum frugalitate, prudentiaq; tractetur, atq; imprimis non ad questum, sed ad communem hominum utilitatem, ad quam initio instituta est, dirigatur. Nam eorum qui primi leges condiderunt, non id propositum fuit, ut lites ex litibus sererentur, sed ut paci & quieti publicæ consuleretur. At postquam in animos iurisconsultorum paulatim irrepsit auaritia posthabita legum puritate & planitie, omnia questiunculis inuolui & implicari cœpta sunt. Hinc uariæ atq; interdum contrariæ inuicem fluxere legum interpretationes, hinc immensa scriptorum uolumina, in omni re uel apertissima tenebras offundentium, ut ignara plebs eos ueluti oracula consuleret ac ueneraretur. Sæuiit autem hæc lues non modo in legum disciplinam, sed in ipsam etiam philosophiam, quæ (quod scis) iamdiu polluta barbarie nihil ferè pristinæ maiestatis agnoscebat. Etenim memini me audire philosophos Aristotele sine Aristotele Profitentes, ac nonnullorum commẽta prælegentes, qui omnia suis ineptiis referserunt. At nostra

 42

monumentum,quasi uero non præclarum, atque eximium sit monumentum,quinquaginta annos latinam,græcamq; eloquẽtiam cum priuatim,tum publice summa cum omnium gentiũ admiratione docuisse. ꝙ si in ea re Lazarum carpunt, Carpant etiam necesse est Socratem, Pitagoram, Thaletem, & innumerabiles fermè alios omnium iudicio sapientissimos habitos, qui arcana sapientiæ suæ mandare literis neglexerunt, solebat sæpe mecum Lazarus queri nostrorum temporum calamitatẽ, quum uideret complures homines magis occupatos in suis cõscribendis nugis, q̃ in ueterum libris euoluendis, a quibus omnis doctrina & eloquentia defluxit. Vsque adeo ineptam esse duxit omnem scriptionem, quæ non esset necessaria, aut quæ manifestum posteris utilitatem non afferret. Sed in hanc pestẽ humani generis, atq; in hoc insanabile scriptitandi cacoethæ erit fortasse alius inuehendi locus. Tu nunc oratione hanc accipe habitam quidem a me officii potius q̃ dicendi studio, quod iampridem intermisi a concione uero uniuersa, qua nulla unq̃ fuit in hac ciuitate frequentior, sic exceptam, ut fuerit ferè nemo, quin iudicarit me minus Lazaro tribuisse, quam illi tribuendum fore uideretur. Vale.

Hier. Niger Iacobo Rufino. S. D.

PAulus Rhamnusius iuuenis sanè & probus, & eruditus, quo te familiariter uti uehemẽter gaudeo, misit ad me paruum poema tuum de infelicissimi Bartholomei Heliæ obitu, ex cuius quidem carminis lectione (ut agam tecum libere, sicuti meus est mos) admirationem cœpi maximam. Cuius enim hominis musas iampridem exaruisse, & forensi strepitu procul fugatas existimabam, eas nunc reuirescere, ac in tuo sinu molliter placidiq; recumbere animaduerto; Adeo Virgiliana grauitate rem ipsam miserabilem ponis ante oculos, & affectus illos tragicos miris modis commoues, ut nihil præterea possit excogitari pictius. Quamobrem pro uetere nostra necessitudine, nihil mihi fuit potius, quam ut tibi quamprimum gratularer, spero enim fore, ut si quando in causis perduellionis aut capitis easdem faces orationis admoueas, facile possis iudicum a-

nimos uel ad misericordiam inflectere, uel ad iracundiam cōcitare. Siquidem (ut scis) iidem sunt loci poetis & oratoribus communes, atque uno eo differunt, ꝙ poetæ grandioribus uerbis, crebrioribus translationibus, pressioribus utntur sententiis, quam oratores, eritq; hæc tibi prouincia lenior, quum facilius sit contracta diffundere, q̃ diffusa contrahere, ac demittere sese, q̃ attollere, idcirco multos legimus oratores Clarissimos non eximiam in poesi laudem fuisse consequutos, ac summum Philosophum Platonem, quum homericam Maiestatem assequi non potuisset, ad conscribendos dialogos se transtulisse. Itaq; te hortor ac si pateris rogo, ut in hanc rem omni studio incumbas, nomenq; tuum commendes immortalitati. Mihi certe nihil hoc facere potes gratius, aut iucundius, qui sub mea disciplina olim dum Romæ essemus, te exercueris. Videborq; maximum laboris mei fructum capere, si in hoc scribendi genere cum ipsa antiquitate certabis. Vale.

Hier. Niger Paulo Ramnusio. S.D.

IOuitam Rhetorem præceptorem tuum summa probitate & excellēti doctrina uirum diem obiisse plurimum doleo, sed hunc abs te laudatum fuisse in funere, uehementer gaudeo. Munus enim obiisse grato discipulo dignum, & ut arbitror illius meritis non impar. Puto extare apud te quicquid ille monumentis literarum mandauit, quod si ita castigatum est, ut editione dignum uideatur, tuum erit, curare ut quamprimum prodeat in lucem, pergratum mihi feceris, si laudationem istā tuam ad me miseris, quod, ut tuo commodo facias, peto abs te maiorem in modum, uix a morte Fracastorii respirauerainus, quum aliud nobis illatum est uulnus, Proh Deum immortalem, Quibus est orbata luminibus res literaria. Nam de Egnatio nasutissimo homine non est, ꝙ ipsi nos ualde excruciemus, erat enim adeo intentus curando corpori, ut cætera omnia negligeret, uidereturq; iamdiu, e uita excessisse. Dolendum tamen est ex illius obitu, quemadmodum in Bucephali equi morte doluit Alexander Rex, urbe etiam condita in illius monumentū. Tu si quid habes noui ex Fracastorii carminibus, uelim ad me

mittas, nescio an inchoatam Iosephi historiam perfecerit, ma teriam summo Vate dignam, quæ præter asperitatem hebraico rum nominum, tota est pulcherrima, nec unquam possum eam, q̃q̃ a sacris scriptoribus barbari scriptam sine lachrymis legere. Quos putem concitasse affectus Quam admirationem com mouisse Fracastorium, sua illa Virgiliana grauitate, qua nihil ætas nostra uidit illustrius. Vale & Paulo Manutio meis uerbis dic salutem.

Hier. Niger Ioanni antonio Salcio. S. D.

PEriucundæ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus pro acceptis à me beneficiis agis mihi gratias, non ꝙ in gloriola ista si tum esse putem fructum omnem offitii & beneficentiæ, sed ꝙ candorem animi tui probarim, perspexerimq; ex epistolæ tuæ lectione maiorem te in dies scribendi copiam comparare. Nulla enim re mihi uberius in offitio respondebis, q̃ si uirtutem colueris, atque in literarum studiis ita enitueris, ut mea necessitudine, & maioribus offitiis dignus uideare. Quamq̃ autem multi a me adiuti opibus, & muneribus honestati, parum sese mihi gratos præstiterunt, ii tamen nunquam perficient, ut meorum me offitiorum pœniteat. Habemus liberalissimum retributorem omnium beneficiorum Deum Opt. Max. In quem unũ nostra omnia studia atque offitia referenda sunt. Qui uero in eorum gratitudine, in quos collata sunt beneficia, spem suam collocant, hii iam mercedem suam fluxam quidem & labilem acceperunt, æternam autem, atque infinitam illam, quam Deus benemerentibus præstat, nunquam accipient. Ego sanè ad bene de te merendum nulla fui ratione alia impulsus, q̃ beneficentiæ studio, ut mea ope subleuatus uirtutem & bonas literas cõmodius amplecti posses, id si (quemadmodum opto & spero) effeceris, satis amplum, atque uberem offitiorum meorum fructum uidebor consequutus. Sin secus fiet, (quod mihi ipse nunquam persuadeo.) Omnis honos, qui nunc tibi delatus est, uertetur in dedecus, ego fructum ueræ laudis non amittam. Vale.

Hier. Niger Bernardino Tomitano. S. D.

ET ſi non dubitabam amare me abs te plurimum multis de cauſis præſertim quod intelligeres te quoq; à me uehementer diligi, tamen nu llum clarius tui in me amoris iudicium ſeſe oſtendere potuit, eo quod extare uiſum eſt tuis in literis heſterno die mihi redditis, quibus primum gratularis impoſitum mihi fuiſſe ab optimo, atq; ornatiſsimo uiro Vicetinorum Pontifice onus illius locum perſonamq; ſubſtinendi, ſic enim malo dicere, quam munus, Deinde me ad illud forti, alacriq; animo ſubeundum grauiſsimis amantiſsimiſq; uerbis cohortaris. Quod ad gratulationis offitium pertinet, ſanè mihi multo plus tribuis, quam ipſe uel agnoſcam uel ſentiam, ac uereor ne dolendum ſit potius quod ex hoc portu fidaq; ſtatione, quam mihi certo iudicio delegeram, rurſus uaſeum in pelagus extrudar, tot undiq; circunſrementibus uentis, fluctibusq; iactandus. Noſti in quam perdita profligataq; inciderimus tempora, nec ignoras qua in ciuitate gerendus mihi ſit magiſtratus, in quo ſi amicis qualis tu es, qui cuncta meliorem in partem interpretari ſolent, nullo negotio ſatisfacere poſſumus, at alienis, & inuidis, quorum per magna eſt copia, ſatisfacere omnino eſt difficillimum. Quid quod ex hoc honeſtiſſimo otio, in quo præclara ſtudia repetens, frūctum aliquem uigiliarum mearum proferre aliquando poſſem, turbulentis me actionibus iterum dedam hac ætate iam in occaſum uergente, in qua nihil magis, quam tranquillitas animi, & requies corporis expetenda eſſe uidebatur, nec deſuturos arbitror malignos interpretes, qui me uel quæſtus cupiditate, uel ambitione adductum ſuſcepiſſe id oneris dictitent, quaſi uero iampridem hæc omnia Romæ agens in theatro illo gloriæ, & ambitionis campo, litterato otio non poſthabuerim, nec me unquam commouit, quod reuerſus in patriam audierim multos, qui neq; induſtria, neq; dignitate, aut gratia me præteribant, ad honores amplisſimos fuiſſe per uectos, quin eorum conditionem ſum miſeratus, qui in cogendis opibus, quibus nunquam fruantur, ſe ipſos excruciant. Sed aduerſus hæc omnia incommoda atq; pericula, & contra iſtam maledicorum hominum rabiem per-

ſtabit ſtudium meum iuuandæ Reip. ſi quid conferre ad publicam utilitatem poterit meus labor, cui ſpero diuinum numen minime defuturum ſine quo omnis noſtra eſt inanis cogitatio. Nam ſi priuatis noſtris commodis interdum aſpirat diuina bonitas, quanto magis fauebit cauſæ publicæ, quam ſi forte deſeret ſubirata ſceleribus noſtris ipſi culpandi erimus, non illa. Quod in poſtrema literarum tuarum particula amanter me ſapienterq; mones, ut in obeundo hoc magiſtratu uotis, expectationiq; amicorum reſpondere adnitar, agnoſco ueterem tuam in me beneuolentiam neq; is ſum, qui monitore non egere me credam, præſertim, beneuolo & prudente, quo in albo te præcipuum ſtatuo. Quamobrem dabo operam, quã tum meæ mihi ſuppetent uires ut expectationem hominum, ſi quam modo concitaris, exiſtimum ſtimulum exercendæ uirtutis, & curriculum ueræ laudis, quam non in opinione uulgi, ſed in Dei omnipotentis iudicio ſitam putem. Et quando tu in me hortando ac monendo, tam gratum amici offitium pſtitiſti, id quoq; uelim pſtes, ut tuis pcibus apud Deum ipſum me adiuues, quas non dubito a tam pia mente perfectas plurimum ponderis habituras. Vale.

Hier. Niger L. Granio Signinorum Epo. S.

QVas ad me proxime dediſti literas, eæ mihi quamprimum ſunt redditæ, quanquam autem ſerius fortaſſe quam tua dignitas poſtulaſſet reſpondeo, tamen quæ tua eſt humanitas, mihi ignoſcas uelim, fui enim occupatisſimus, dum ea conficere uellem, quorum cauſa huc ueneram, nec erat quicquam tua cognitione dignum, quod ſcriberem, modo confecta re, quæ ad rationem ſtudiorum meorum pertinebat, propediẽ me in uiam daturus ſum, patauiiq; commoraturus, donec aut alii de me quicquam, aut ego de me ipſo decernam, quod utinam ſit utile non tam ad fortunarum augendam copiam, quarum nullum me iam deſiderim tenet, quàm ad uitæ incolumitatem ſeruandam, atq; ad animi fœlicitatem comparandam, cuius ſtudio imprimis teneri nos Chriſtiani homines debemus. Etenim ſi memoria repetimus tot fortunæ ludibria, quot

tuo imprimis nomine insignitum publicarem, cui enim magis quàm tibi debebatur is liber? quē; Author ipse Oliuerio Carraphæ Car. propinquo tuo, Viro amplissimo destinarat, illiusq; censuræ commiserat, & in quo Romani Pontificis authoritas, (cuius tu lateri assistis,) egregiè defenditur. Quanquàm enim aduersus recentiores græcos hæc à Patre est scripta defensio, nihilominus aduersus cæteras nationes, quæ postea in eundem errorem, seu potius in eandem impietatem lapsæ sunt, plurimum nobis affert adiumenti; cùm constet ueteres Græcos, doctrina, & sanctitate Vitæ conspicuos, hunc honorem præ cæteris Romano Pontifici concessisse. Nec dubium mihi est ex hoc uno fonte tot in his, quæ ad Religionem pertinent, manasse controuersias nam cum primùm homines rebus nouis studentes; à Capite desciuere, cœpit sibi quisq; nouas Leges statuere, ueteres abrogare, atq; adeò perturbata, & confusa sunt omnia, ut magnum negotium Paulo quarto Pont. Max. patruo tuo relictum sit labescentē Remp. in pristinam formam restituere, quod tamen illum assidue cogitare, & conari credimus, & ad hæc miserrima tempora quasi Sagittam in Pharetra à Deo Opt. Max. fuisse reseruatum. Quòd ad libellum attinet, pergratum mihi feceris, si nactus opportunum tempus, eum quoq; Sā ctissimo Pontifici legendum tua manu dederis, cui si liber probabitur, non dubito, quin is cum magna authoris laude prodire in lucem possit. Vale.

De Immortalitate Animæ.

EFficax quippè ratio ad persuadendum Animorum immortalitatem hinc sumi potest cum à prima Mente, quæ Deus est per Simplicem Emanationem (ut Philosophis placuit) uel per creationem (ut Christiana ueritas tradit) cœleste quoddam etiam diuinum Animal processerit ex supra mūdanis substantiis & cœlestibus globis conflatum, quod Physici quintam appellarunt Essentiam, neq; secundū Formam, neq; secūdum Materiam internitioni obnoxiam. Parte uero altera ex eandem suprema Mente alterum processerit Animal, quod tam secundum Materiam quàm secundum Formam corruptio

ni est obnoxium. Mundus scilicet iste in ferior&sub lunaris ex Elementis, Brutis animantibus, plantis omniq; mixtorum genere corruptibilium cōstans, quæ dubio procul. tam ex Formæ quam materiæ ratione corrumpi uidemus Cumq; homo ipse Orizom sit superiorum& inferiorum omnium , ac nexus , & uinculum cœlestium terrestriumq; rerum, necesse est, ut utriusquæ naturæ sit particeps, In his enim quæ secundum essentiam ordinata sunt, ab extremo ad extremum, sine medio non proceditur, medium autem semper extremorum naturæ est particeps, quod enim fuscum est, partim album est partim nigrum Necesse igitur fuit, ut ab eadem Diuina Mente Animal unum prodierit quod parte altera æternum esset secundum Formā , altera uero secundum Materiam corruptioni esset obnoxium huiusmodi Animal aliud esse nō potest quām homo, quando in confesso est atq; apud omnes gentes indubitatum, cætera animantia quæ sub cœlo sunt, omni ex parte corruptibilia esse, nam si quis uelit brutorum animantium quorundā formas esse incorruptibiles , Absurdum nimis assereret, si quidem eas ex Materiæ sinu elici non dubium est, quod si cui earum æternitatem quis tribuat, quum intelligendi ui careant, cur non id potius humanis Animis tribuat, quas intelligendi uim habere, nemo est qui non fateatur. Hinc. Poeta ille summus Mosem immitatus cum cæterorum animalium ratione carentium creationē ab opifice Mundi Deo descripsisset, præclare addidit.

, Sanctius his Animal Mentisq; capatius altæ
, Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,

Quod autem Homo Orizō sit& nexus cœlestium terrestriumq; rerum; Philosophi omnes consentiunt , & apertissimis constat rationibus. Ipse namq; sūmo ut Aristoteli placuit, quodammodo est omnia, per sensum enim est omne sensile, per intellectū omne intelligibile, ipseq; humanus Aius postrema supramundanarum formarum inter cœlestes intelligentias, & materiales formas ueluti in interstitio positus, utrarumq; formarum participat naturam, nam cum inferioribus formis in eo communicat, quod informat corpus generabile quidem ac corruptibile . Cum superioribus autem & supramundanis formis in eo

communicat,quod eternus eſt, proinde & inferiora intelligit, & ad ſuperiora reflectitur, eaq; quandiu corpori eſt alligatus ex ipſis inferioribus intelligit atq; cognoſcit, cum autem corporis uinculis ſolutus fuerit ac liber,ſuapte ui ſuperiora cognoſcet,atq; intelliget,non alia ratione quam ultra Mundanæ ſubſtantiæ cœleſtium motrices orbium intelligant& cognoſcant. Hinc uates ille Regius Dauid cecinit de homine,minuiſti eum Paulominus ab Angelis proptrea quod humanus Animus quã quam corpus in format corruptibile, ipſe tamen diuina bonitate eſt æternus,& ſi cœleſte corpus quod ab Angelo mouetur incorruptibile eſt,atq; ea ratione humano orbe præſtantius,habet et humanum corpus ſupra cætera animata corpora, præſtantiã ſingularem, ut poteſtates uireſq; omnes in cæteris tam inanimis quam animatis rebus diſperſas, in ſe uno colligat,cõtineatq; &præter id intelligendi uim habeat cum cœleſtibus formis communem, ut non immerito paruus mundus homo nuncupetur.Hanc autem ſupremam in rebus inferioribus, dignitatem atq; excellentiam tunc demum homo uere obtinet, cum creatorem agnoſcit ſuum,a quo tot ornamenta gratuito accepit.Cui niſi hæc omnia ferat accepta, & niſi in eo contemplando,&fruendo omnem felicitatem ſuam arbitretur , tali honore indignum ſe reddit. quin etiam dignum ut cum Principe ſuperbiæ ſathana in tartarum detrudatur ſempiternis ſupplicijs affligendus.

Hieronimus Niger . . . S.

CLariſſime & doctiſſime uir legi poema iſtius adoleſcentis quod ad me miſiſti&ſi quid poſſum præſertim nunc tot ſupplicibus libelis ac diplomatibus inuolutus, de eo ſtudiorum genere iampridem mihi deſueto iudicare,auctoris indolem ualde probo,miror q; in tanta rerum ac temporum perturbatione, qua iamdiu miſerima hæc prouincia præmitur , non hinc ad Garamantas& Indos fugatas fuiſſe Muſas compertum habeo, quemadmodum ſcribis , Tuã operam non deeſſe his ſtudiis, nec moderationem defuiſſe incontrouerſiis publicis uerisſimũq; arbitror eſſe Menelai oraculum apud Eu-

ripidem,quod citas,sed, paucisſimos uideo qui Christianæ Ecclesiæ propè cadenti manum apponant, multos qui ruinæ incumbant diuersa ratione,alii palam alii percurriculos,Orandus est Deus, ut aliquando nos oculo misericordiæ suæ respiciat:Cras ad te ueniã si per occupationes licebit,ne insalutati abeamus uelim tamen tibi persuadeas me tui absentis memoriam ubicunq; fuero diligentisſime seruaturum.Vale.

Ad Principes Christianos Concilii Bononiensis Apologia, Hier.Nigro auctore.

SI quis uestrum,Principes,forte miratur, nos qui decreto Põtificis Maximi,uestroq; omnium consensu Tridentum conueneramus,pro pace Ecclesiæ restituenda, corruptisq; morib. reformandis concilium celebraturi,subito nunc Bononiam cõmigrasse,is profecto mirari desinet,ubi sincero animo rem perpẽderit,æquũq; judicẽ,sese nři cõsilii atq; instituti cõstituerit; Non enim dubium nobis est extitisse nonnullos partim ignoratione rerum ductos , partim odio in nos ac libidine alienæ inuadendi incitatos , qui hosce rumores sparserint,in uulgus, nunquam Pontifici maximo,nunquam nobis hoc fuisse propositum,ut uerum ac liberum concilium haberetur, sed contentos hoc nomine ac fama uelle nos in Tiranide nostra persistere, idcirco uix dum inchoato concilio sedem commutasse,iterũq; ac tertio mutaturos,ut suborta aliquando inter uos discordia, nulla nostra manifesta culpa comitia soluantur.Consedisse autem nos in ea Vrbe in qua nemini liceat nisi in gratiam Romani Pontificis uel syllabam pronuntiare ,atq; hoc loco nihil aliud nos decreuisse,quod ad publicam causam pertineat , sed uanis consultationibus tempus terere ,spem ponentes in commutatione rerum , quæ eodem uestigio diutius consistere non possunt.Quonam consilio Paulus Tertius Pontifex Maximus Concilium indixerit,neq; nostrum est præscrutari,neque exploratum habere possumus,Dei Optimi Maximi sit hoc iudiciũ , qui solus intimos Animorum recessus,ac latebras inuisibilis p lustrat,illud certe affirmare possumus uoluntatis eius atq; Animi in hanc rem incensi nullam significationem nullum iudi-

cium non apparuiſſe. Cui, ſi aucrſari concilium uoluiſſet, neque ingenium neq; occaſio fuerat deſutura. Conſtat ſanè (ne altius exordiamur) Anno ab hinc ſeptimo Ratiſponenſis, comitiis fuiſſe conuentum cõtrouerſias in Religione exhorta non alia q̃ concilii auctoritate dirimi poſſe, Locumq; idoneum habitũ Tridentum urbem Germaniæ, Italiæq; finitimam, qua re nuntiata Pontifici maximo confeſtim ille eſt aſſenſus rebus ueſtris, ut potuit per indutias compoſitis concilium inducit nos ad certum diem adeſſe mandauit, omniq; ſtudio incubuit, ut ea conficerentur quæ at tollendas diſcordias ordinandam remp. pertinerent, De noſtra autem uoluntate ac ſtudio quis ambigat? quando nihil eſt quod noſtrum quiſpiam ardentius unquam exoptarit, quam dignitatem noſtram collapſam ac peſſundatam concilii auctoritate reſtitui. Longe enim errant qui opinantur plurimum de noſtra auctoritate detrahi poſſe concilii cenſura, cum ipſa morum reformatio multo plus ornamẽti & commodi quam detrimenti & iacturæ noſtro ordini allatura eſſe uideatur, itaq; miſſi ſunt a Romano Pontefice Legati eximia uirtute uiri, qui concilio præeſſent, ſequentes conuenimus, nullis laboribus, nullis impenſis pepercimus quominus in anguſto loco & non ſatis ſalubri publicam cauſam ageremus; ſed curſus actionum noſtrarum multis de cauſis eſt retardatus, primum fefellit nos diuturna expectatio aduerſariorum quorum neminem uidimus unquam, in quo illi peruicatiam ſimul inconſtantiam ſuam patefecerunt. Eam enim laruam, qua Romanos Pontifices perferre facies conſueuerant, ipſi refugere ac pertimeſcere uiſi ſunt, & quam ſacram anchoram unicã ſpem in tam ſæua tempeſtate ſupereſſe nobis, toties prædicare eam ipſi repudiarunt atq; abiecerunt, nunc locum minime tutum eſſe quem nondum uiderant & quem primi ipſi nominauerant, hunc omnibus paſſim chriſtianis hominibus licere de cauſa religionis cognoſcere palàm dictitantes: poſtea uero quã animaduertimus fruſtra nos eorum aduentum præſtolari, aggreſſos communem cauſam ficta quorundam pietas nos remorari cæpit, ſuadentium nobis non eſſe alienum a concordia mitius decernere in aduerſarios iudicia noſtra ſuſpendere, ad euentum Germanici Belli cuius finem ac uictoriam, nonnulli

magis appetebant concilium ; Cumq; primum caput esset, Religionis causam cognoscere,cuius gratia in primis couene ramus; Non defuere qui deprauatos mores prius corrigendos fore dicerent aliud uoluentes animo,quàm id,quod initio ꝓpositum fuerat,interea nuntiato aduentu Duces VVirtebergã tium aut ualida atque infensa Germanorum manu inuasit nos trepidatio & pauor haud ignaros gentem illam immanem & efferam sitire sanguinem nostrum ,nihilosecius Tridenti esse multos,qui idem appeterent. Statuerat sibi quisq; nostrum fuga consulere,eo tamen Animo,ut si tempestas illa sese compo suisset,ad institutum opus reuerteremur. Quid enim aliud faceremus nudati omnibus præsidiis,circunuenti insidiis, crudelissimo hoste penè oppressi ? Sed nobis iam fugæ accintis illata est uis, à quibus propulsari debuisset. Nemo fuit nauta,qui nos secundo Athesi fugere uolentes ratibus exciperet, Nemo stabularius,qui uel magna mercede iumenta nobis locare uellet,quod nisi diuino beneficio furor ille barbaricus resedisset, proh Deum immortalem quæ cedes nostrum omniũ, qui cruoris nostri gurgites emanassent?Consecuta est demum tua Cæsar uictoria non sine ope Romani Pontificis. Nam si ex illius copiis parum auxilii fuisse quis dixerit, nemo tamen christianus negauerit uota precesq; publicè indictas plurimum ualuisse , receptæ in potestatem quamplurimæ urbes,dediti principes aduersariorum &(quod maxime fuit optandum) sine cæde & sanguine id factum.Sperabamus uictoriam illam tam optatam tã incruentam,pacem publicam & omnium controuersiarum finem parituram,decretæ supplicationes, ingenti omnes lætitia perfusi fuimus.At longè aliter processit res,q̃ opinabamur. Etenim duriora in dies nobis nuntiari cæpta , præscribebantur leges tradebatur noua formula tractandarum rerum , minæ quotidie nobis incutiebantur ab iis qui apud uictores, auctoritate & gratia plurimum posse uidebantur . Quis non uidebat eripi iam concilio libertatem ab iis qui eam tueri ac protegire debuissent ?Quis ignorabat eos qui rebus dubiis tam,acerbi fuerant in nos rebus secundis longe acerbiores futuros ,accedebant incommoda loci non ignota iis qui in ea urbe sunt commorati. Quibus omnibus propositis atq; inter

nos maturo consilio agitatis uisū est nobis,esse rep: mutare sedes,itaq; locum angustum cum augusto, suspectum cum libero non idoneum cum opportuno commutauimus.At in ditionem Romani Pōtificis commigrauimus,quid tum quoties in urbe Roma præsidentibus Romanis Pontificibus commitia sunt habita frequentissimo patrum concursu ,ex ultimis terrarum solis,promulgatæ leges saluberrimæ nemine infidum locum, aut longinquitatem itinerum causanti . At Bononiam recusarunt aduersarii nempe & Tridentum recusarunt quem ipsi locum antea delegarant.Quæ regio in terris fida illis &accessibilis uideatur nisi eiusmodi sit, in qua nos constrictos & cathenatos ad eorum pedes iacentes ac prostratos uideant ? Non nouo neq; inaudito exemplo Principes locum mutauimus euoluantur Annales ueterorum comitiorum,quoties uel leuissimis de causis translatæ sunt conciliorum sedes,modo dolus malus absit, quid ad pub. causam momenti affert loci commutatio ? cur Bononiam locum non esse tutum ac liberum iactant aduersarii,cuius loci, nondum periculum fecerunt ?Accedant intersint cætibus nostris, lib ere sententiam dicant, si afferri sibi uim sentient, reclament, incusent hominum fidem libere abeant, quando illis accedendi, & reccendi potestas fide publica est data,&uestra auctoritate confirmata nos si Tridento abfessimus, iure id fecimus, cuius quidem iuris cognitores ipsi & iudices esse debemus,& concilii sententia huc uenimus, cuius inprimis est non modo mutare sedes, uerùm & se ipsum soluere si ex usu ac neccessitate rerum id fore iudicarit. Nam qui facultatem recedendi quo libeat cōcilio adimuitam sane libertatem eius funditus euertunt , iura omnia Diuina & humana perturbant, deniq; seipsos concilio constituunt superiores ac iudices,at inquiunt Tridenti Concilium est indictum,consensu omnium principum comprobatum , pari ergo auctoritate fuerat transferandum.Putant ne hi Concilium esse subselia illa,ædem illam sacram parietes illos quibus conclusi eramus, quis nesciat Concilium esse patres ipsos auctoritate Romani pontificis,qui Christi locum gerit in terris in spiritu sancto legitime congregatos? Hi ubicunq; fuerint ea ratione dispositi concilium faciunt, uos auctoritate uestra tridentinum Conci-

lium comprobastis,mutari locum nobis placuit, fas est placere & uobis.Quis audeat iure dicere penès paucos illos conciliũ residere, qui seiuncti à capite ueluti mortua membra in loco à nobis dareliсto permitere.Quos nisi priuatæ rationes & studia partium transuersos agerent non dubitamus,(quæ illorum est ingenii & doctrinæ uis)in uiam ueritatis , à qua uolentes aberrauerunt facile redituros annorũ memoria Eugenio,quarto Pontifice Maximo patribus Basileæ congregatis , quanq; statutũ esset ne cuiuspiã etiã Rom. Pont.auctoritate locus mutari posset placuit tamẽ Ferrariã ac deĩde Florẽtiã trãsferri sedẽ,sẽp enĩ statuẽtis auctoritas excepta humanis legibus esse Censetur,quum hoc præcipuum sit beneficium temporis, ut qđ hodie conducit,cras minime espedire ui deatur. Atque hoc ipso differũt humanæ leges a Diuinis, & ab eo iure quod natura omnibus indidit animantibur.Hæc enim sunt æterna atq; incommutabilia,illæ uero multiplices capiunt uicissitudines pro rerum temporum,atque hominum conditione.Fuere etiam in ea synodo magni quidem uiri qui translationem illam unius Romani Pontificis arbitrio rectè fieri posse censuerint;quod existimarint synodum ipsam ea in re legẽ Pontifici maximo præscribere minime potuisse,quando negotium eiusmodi non esset ex eorum numero in quibus æquum sit Romanum Pontificem fasces submittere,& obtemperare concilio. Quamobrẽ abeuntibus Basilea Legatis Pont Max. omnis eius concilii auctoritas concidit. Nam etsi Basilienses patres aliquandiu tumultuati sint , atque Eugenium Pontificem Max.redegerint in ordinem,tamen communis gentium consensus, & tam Orientis quam Occidentis ecclesiæ,id amplexæ &ueneratæ sunt, quod concilium auctoritate Romani Pont. comprobatum decreuisset,at causa nostra est longè melior ac extra oẽm posita controuersiam,si quidem loci mutatio non unius aut paucorũ uoluntate sed totius concilii auctoritate est facta,sic decretũ , sic sancitum publico omuiũ consensu atque iudicio. Non enim dissensio paucorum efficere unquam potest , quin omnes idem sensisse uideamur.Trita est lex ac promulgata,quod pleriq; faciunt,id cunctos facere existimari.Possimus addere seniorum quoq; partem in sententia nostra fuisse,si liceret singulos conferre

ferre

ferre ſingulis. At poſteaq̃ iam receptum eſt uſu & interpretatione maiorum ut maior pars collegii ſanior quoq; eſſe uideatur, non eſt quòd cæteris detrahamus, nobis uè quicq̃ propriũ arogemus. Immortali tamen Deo immortales agimus gratias quod in unione Chriſtianæ fidei ſub uno capite firmi conſtantiſq; permanſerimus. Eos tamen non poſſumus non demirari, qui dum de Concilii loco digladiantur, Concilium ipſum negligunt. Vocem Concilii uſurpãt rem ipſam et fructum Cõcilii differunt, atq; abhorrent, Dicant obſecramus, oſtendant, quantũ ipſi Tridentino Concilio detulerint, num decuris in eo Synodo editis, obtemperarint? num exploſas opiniones reiecerint? Quis non intelligit fruſtra ab iis mentionem Concilii fieri qui ſuo ipſi more uiuere aliosq; in ætatis ſuis ferendos eſſe perſuaſos habeant? Si Germania uicta ac ſub acta a Chriſtiano Principe Chriſtianos leges non recipit num recipiet uictrix, ac triumphãs, ſi rebus integris annis territamur, contumeliis afficimur, ſortunis ſpoliamur, quid fiet rebus profligatis te perdiris? nobiſq; in gurguſtio aliquo in poteſtate hoſtium potentisſimorum concluſis? Quamobrem te in primis Carole Cæſar Imperator maxime atq; inuictisſime cõpellamus, qui de manu Romani Pontificis Imperatorium diadema ſuſcepiſti, ut Romanam Eccleſiam in qua nulla unq̃ peruerſa irrepſit Religio. Eccleſiarum omnium Reginam & moderatricẽ agnoſceres, quæ ſimulachrum orbis terrarũ ſanctisſima inſignitum Cruce traditum tibi à Romano Pontifice ſumma cum pietate accepiſti, ut intelligeres fas eſſe te auctore te duce omnia mundi regna Chriſtum Deũ ſincere colare ac uenerari, qui Bononiæ in celeberrimo Patrum conſenſu, præſidente Romano Pontifice, diſtrictum uibraſti gladium, dũ euangelica lectio publicè recitaretur, ut omnibus piis, atq; impiis palam eſſet, uindicem te atq; ultorem futurum in eos omnes, qui de Euangelica doctrina aliter ſentirent quàm antiqua ſãctorum Patrum poſceret interpretatio, qui tot ac tantis a Deo auctus es beneficiis, tot uictoriis Auguſtiro factus ut Magno illi Carolo haud ĩferior uideare te hortamur te ſupplices obſecramus, ut quam tutelam Romanæ atq; adeo Chriſtianæ Eccleſiæ maiores tui fortisſime glorioſisſimeq; geſtarũt,

eam ipſe non deſeras,nec patiare unitatem Chriſtiani populi, pro qua Chriſtus innocentisſimum fudit ſanguinem , improborum conſiliis , diſſolui ac lacerari. Vos cæteros Reges ac Principes Chriſtianos inſignitos caractere qui nulla Re, magisq; Chriſtiana pietate Illuſtres& excelſi eſtis,quorum progenitores tot expeditiones,tot bella etiam tranſmarina pietatis augendæ cauſa confecerunt, oramus, obteſtamurq; in hanc p̄cipuè curam incumbatis,ut ueſtris amplisſimis titulis accedat hæc gloria ſeruatæ Religionis,ac redditæ tranquillitatis,quam non alia ratione, quàm pace publica & obedientia mandatorum,Dei atq; Eccleſiæ reſtitui poſſe exiſtimamus.

Hier. Niger ~~Apologia~~ Oro Habita in funere Calisti pont. Argo:

GRaue mihi onus hodierno die ſed plenum offitii & pietatis uideor ſuſcepiſſe,uiri ornatisſimi,qui Caliſtum Amadeum Argorum Pontificem nuper extinctum ſim laudaturus. Multa enim me commouent, uehementerq; perturbat, primum omnium quod in nobilisſimo orbis terræ Gymnaſio non modo imperitus ſed etiam imparatus ad dicendum acceſſerim,à quo ſi ſummum oratorem Demoſthenem ita ferunt abhorruiſſe,ut nunquam niſi præmeditatus ad orandum uenerit, quanto id ego magis reformidare, ac perhorreſcere debeo,qui diuinam illius eloquentiæ uim ne agnoſcere quidem nedum imitari poſſim? deinde quòd tam breui temporis curriculo tot & tantarum laudum mihi uerſanda ſit moles , ut uerear ne id mihi uſu ueniat , quod currentibus in ſtadio euenire ſolet,qui perſpecta ſpacii longitudine,conſternati animo, medio in curſu prolabũtur. Accedit ingẽs animi dolor,quo ex amici incomparabilis morte conficior, ipſaq; cogitatio humanæ miſeriæ, in quam incidere neceſſe eſt, quem enim miſerabilis mortalium conditio non commoueat , ubi perſpexerit quàm paruo momento, ingentia hominum ſtudia,imm̃ẽſiq; labores intereant? Dicendum tamen omnino eſt, & apum more tot clarisſimarum uirtutum flores à nobis delibandi ſunt, ne ingrati,aut inuidi uideamur,ſi extremum hoc laudationis munus uiro optimo atq; amicisſimo denegemus. Quod dum bre-

uisſime ſacio, quæſo animum aduertite, ac date ueniam, ſi quid impar tãti uiri uirtutibus, aut ſi quid forte indignum ueſtris æruditis auribus attulero. Sunt qui laudationum primordia a generis nobilitate ſumant, quod & ſi non iniuria faciunt, quod fortes plerunq; uiri naſcantur ex fortibus, tamen cum degenerare interdum multos etiam maioribus ſuis uirtute prælucere uideamus, ea uerior, & magis cuiq; propria cenſenda eſt laus, quam ſibi quiq; ſuo, ut aiunt, Marte pepererit. Atq; illi primo loco ſtatuendi ſunt (ut opinor) qui ſuæ nobilitatis iecerunt fundamenta, primiq, ipſi generis ſui tenebras uirtutum ſuarũ luce fugauerunt. In hoc Albo, & conſpicuo quidem loco Calliſtum Amadeum ponendum cenſeo, qui ut primum per ætatẽ animaduertit ſe maiorum ſuorum gloria niti non poſſe, uiam uirtutis ardenti animo eſt ingreſſus, ac poſt prima literarum rudimenta, atq; ea ſtudia quæ hominem ad humanitatem informant ciuilis ac Pontificii iuris ſcientiam eſt complexus. Eſt hoc diſciplinæ genus cum per ſe honeſtisſimum, tum ad ciuilis uitæ ſplendorem & gloria ualde pertinens, modo ad eum finẽ dirigatur, ad quem initio eſt inſtitutum, quid enim præclarius quam conſilio iuuare quam plurimos, controuerſias dirimere, ius petentibus dicere ex lege inſtitutoq; maiorum? Nam lites ex litibus ſerere, cauſam inferiorem, ſuperiorem facere, tam eſt præter intentionem eorum qui leges tulerunt, quam Mors & interitus à medendi arte. Idcirco enim conditæ ſunt leges ut ſciant homines quid ſuum, quid alienum ſit, ut earum metu mali coerceatur, boni uero earum præſidio conquieſcant. Et quoniam eæ breuiter ſcriptæ ſunt, nonnunquam etiam ſub obſcuræ ac propter hominum peruerſa ingenia uarias recipiunt interpretationes, eapropter apud omnes gentes, atq; omnibus ſæculis ſummo in honore fuerunt legum interpretes, quos tanquam oracula in puplicis & priuatis rebus conſulere neceſſe eſt, itaq; legum dignoſcendarum ſtudio incenſus Calliſtus è Mathelica Piceni oppido natali ſuo loco, Peruſiam primum deinde Bononiam ad publicum ſe Gymnaſium contulit. Vbi uſq; adeo profecit, ut non pecuniæ gratia, quod plerunq; fit, ſed uirtutis ergò donatus laurea, ius ciuile ac Pontificium magna auditorum frequentia profeſſus fuerit. Inde ſacris initia-

tus Romam adiit Iulio ſecundo Pontifice Max. in qua urbe uidi ego, uiderunt multi qui adſunt, Calliſtum ſumma cum integritate ac prudentia ius reddentem, nihil non ſincerum, nihil non maturo iudicio diſcuſſum ab eo proficiſcebatur, omnibus comis, ac iucundus, faciles unicuiq; ad ſe aditus præbebat, non æternæ apud eum controuerſiæ, non auaritia, non crudelitas in eo ulla uiſebatur, Enimuero magnum ac prodifficile eſt cum populariuim gratia exercere iudiciū mitto infinitas penè moleſtias, quibus circunfundi neceſſe eſt eos, qui publicè iudicant, Patroni cauſarum non tot aduerſariis, & clientibus quot iudicibus inſidias exſtruunt, quod cauillis proficere nequeūt, id precibus & precio aſſequi ſtudent, ſi ſeuerus eſt iudex, durus illico, & in humanus appellatur, ſi paulo remisſior fuerit nimis lenis & perfractus cenſetur, at Calliſtus noſter hoſce ſcopulos, has ſirtes deuitans æquum ſe omnibus, & amabilem ſemper præbuit. In illa corrupta, & corruptrice urbe, ius dicendo æqualiter, ſuum munus diligenter moderateq; proagendo, ſummam laudem eſt conſecutus. Verum dicam ne an ſileam? neque uiri Clarisſimi ſine dolore, ac ſine r ota noſtrorum temporum ingratorum hominum perfidiam recenſere. Dum is fructum aliquem laborum ſuorum ſperat, deſertus ac proditus à quibus minime debuiſſent ſpecie honoris in periculoſam prouinciam relegatur. Velut alter Hercules ab Euriſteo ad per domanda monſtra, per omnem Romani Pontificis ditionem ad querelas populorum aduerſus prætores cognoſcendas mittitur non erat huic dubium quin id muneris non in pœnam ſceleris aut flagitii, ſed in odium Iuſtitiæ rectæq; ſententiæ ſibi deferretur, tamen accerba illa & ingrata laborum ſuorum præmia cum uitæ diſcrimine coniuncta non tenuit. Exiuit alacri Animo in difficillimam prouinciam, ut maiora in dies innocentiæ ſuæ teſtimonia perhiberet, neq. Italiæ tantum urbes, quæ in poteſtate Pontificis Max. ſunt ſed & Narbonenſis Galliæ loca omnia Eccleſiaſtici imperii peragrauit, De prouocationibus & querelis cognouit tanta æquitate, tantaq; modeſtia, ut & ſaluti populorum & dignitati principis optime conſuluerit, Reuerſus in urbem cum nihilo placatiores eorum Animos reperiſſet, qui indigne in ſe concitati fuerant, ſtatuit locum ali

quem sibi deligere extra omnem ambitionis aleam positum, non ad ignauiam & desidiam, sed ad diuinum obsequium accommodatum. Etenim non sibi sapiunt ii(mea quidem sententia) qui cùm ex lectione grauissimorum auctorum, usuq; ipso quotidiano dedicerint, quot & quantis perturbationibus obnoxii sint, qui popularem gloriam affectant, extremam saltem æui sui partem Deo dicarem, & quasi extremum actum fabulæ recte agere non student, quare delatam sibi Veronensis Ecclesiæ administrationem suscepit, atq; in ea eiusmodi monumenta reliquit inocentiæ, integritatis, & pudoris, quæ nulla unquam uetustas, obruet, nulla delebit obliuio. Postremo oblatam Patauinæ Ecclesiæ regendæ prouinciam unà cum argorum pontificatu non repudiauit; eo scilicet Animo, ut quod præstare Argolicis ciuibus ob longinquitatem loci non poterat, Patauino populo commodus præstaret. Quo in loco siquis uos ad unum interroget, quam personam sustinuit, una omnes uoce conclamabitis hunc pastorem, non mercenarium, Parentem non alumnum, alterum urbis conditorem, non peregrinum hominem extitisse. Erat in nonullis hominibus nostri ordinis (ut uera non dissimulem) tanta arrogantia, tanta licentia, ut ea non nisi summa legum seueritate, maximaq; pœnarum acerbitate frenari posse uideretur. Eapropter non defuere, qui malorum impunitatem cupientes Callistum crudelitatis & seuitiæ accusarent, quibus illud exploratum uelim esse(ut uirga inflexa& incurua non potest alia ratione recta fieri nisi in contrariam partem conuertatur, ita deuios homines à recta uirtutis semita& in prærupta uitiorum præcipites, non aliter quam legum habenis & seuera animaduersione posse retineri. Sed quænam fuit in hoc hominem tanta seueritas? cuinam petenti ueniam non facile concesit, quem non ardentem ira, & ulciscendi libidine percitum leni sermone, atq; omnibus condimentis humanitatis mitigauit? quod si quem ex legibus, atque edicto mulctauit, num sibi multam Arrogauit? Num cum iniuria detrimentoue alterius auxit rem suam familiarem? uos appello Principes ciuitatis, uerum aduoco testimonium ciues optimi, sub quorum præsidio, ac tutela, Xenodochia urbis posita sunt, neq; enim uos præterit pauperum&

erumnosorum beneficio semper adscriptum fuisse, quicquid ex multatitia pecunia congeri potuisset.

Quod si cætera deessent testimonia, testis esto summa huius paupertas, in qua & uixit, & mortuus est sed quid ego te Calliste paupertas uixisse & obiisse dicam? uixisti tu quidem doctrina, uirtutibus gratia locupletissimum, diem obiisti, celebritate nominis certissima spe immortalitatis ditissimus, Thesauros in cœlo tibi comparasti, quos qui possident, soli sunt diuites, ò te felicem, ac perbeatum, qui uite Curriculo honestissime confecto & in urbe Italiæ longe Clarissima in muneribus uero antistite dignissimis ad eam uictor peruenisti metam, quam constituit deus diligentibus se, nos uere miseros dixerim & calamitosos, qui tua destituti ope, iactamur his fluctibus, qui amisso gubernatore contrariis hinc & inde uentis agitamur, ueruntamen, quæ tua semper fuit in nos beneuolentia & caritas, ne extremo quidem hoc tempore nos deseres, confido enim fore, ut quemadmodum uiuens consilio nobis atq; opera præsto fuisti, ita & mortuus apud immortalem Deú, perpetuus noster adiutor & fautor sis futurus.

1 Ex omni disciplinarum genere, quæ ad excolendam hominum uitam pertinent, nulla profecto præstantior est atq; sublimior Theologia, quæ cum rei quam pertractat nobilitate, tum uero usu, deq; utilitate, quæ ex ea prouenit longè omnibus disciplinis, atq; artibus est conferenda, uersatur enim in Dei Optimi Maximi cognitione, quo nihil est admirabilius, nihil sublimius, quantum autem utilitatis afferat hæc Sapientia, nemo sanus ignorat. Namq; si medico proposita est salus corporis, Animi Theologo proposita est, & uita Beata, si philosopho attributa est Naturæ cognitio, Theologo debetur eius, qui supra naturam est contemplatio, si Astronomo Astrorum cursus, & celestium corporum aspectus est considerandus, ad Theologum inuisibilis solis, & uniuersi orbis, conditoris meditatio spectat, si iurisconsulto legum peritia conuenit, ad Theologum spectat, supremi legum latoris, qui supra omnem legem positus est perscrutatio. non immerito igitur Cæsar Fanensis

minoritanæ ac Seraphicæ Religionis professus, quem præsentem intuemur, nullis laboribus, nulli pepercit industriæ, ut ad intimam diuinæ huius sapientiæ cognitionem penetraret, cuius quidem rei, nobis hodierna die, locupletissimum protulit testimonium. Nam & docte prælegendo, & acute disserendo facile ostendit quantum in hac sublimi sapientia profecerit, quamobrem ne eximia huiusce uiri uirtus, & perpetui labores, quos pertulit, suo præmio fraudentur, nos Apostolica auctoritate qua fugimur, & uirtute priuilegiorum, nobis & collegio nostro Militum S. Petri, ab Apostolica sede concessorum, te liberalium artium, & sacræ Theologiæ Magistrum facimus, creamus, & pronunciamus, Ius tibi plenissimum tribuentes Magistralem Cathedram, regendi interpretandi, cæteraq; omnia faciendi, quæ reliqui artium, & Theologiæ Magistri facere consueuerunt ac possũt, uolumusq; ut omnibus prærogatiuis, & fauoribus potiaris & gaudeas, quibus reliqui artium, & Theologiæ magistri ubiq; gentium potiuntur & gaudent. itaq; te coram nobis constitutum, & humiliter petentem, Magistrali corona decoramus ac perpetue pacis osculo cõplectimur monemusq; ut armatus lorica fidei, & Galea salutis, aduersus omnes Christianã ueritatem impugnantes audacter insurgas Apostolicæ sedi unde hæc honoris manant insignia, fidelis semper sis atq; obediens actionesq; tuas, oratione dirigas ad illius honorem, & gloriam, qui trinus & unus regnat in secula.

2 Qui de moribus ac ciuili uita copiose luculenterq; scripserunt, ornatissime confessus, non in postrema laudis parte, posuere, Illustri loco, clarisq; parentibus ortum; ac liberaliter educatum haud mirum est quoniam si arbores fructificæ, si Animalia ueterina canes, uolucresq; ad uenandum apti, a soli bonitate in quo hæc nata sunt, commendari solẽt, quanto id magis hominum generi consentaneum uidetur; in quibus uirtutis agnitio Maiorumq; æmulatio, & gloriæ apetitus iucundissimus reperitur hinc enim legimus, Themistoclem illum ducem Atheniensem summum, intempesta nocte experrectum, fora omnia urbis obambulare solitum fuisse, atq; interrogantibus quid ita faceret, respondisse

Milciadis Tropheis se e somno excitari, cum ipse iisdem gloriæ stimulis ageretur, quamobrem Io. Antonii Clanoni laus non ultima est, quod in urbe Vicentina, nobilissimo genere sit natus, quæque urbs, ciuium Magnificentia diuitiis agri ubertate, amanitateq; nulli, alteri totius Italiæ cedit, cum enim Italiam dico, totius terrarum orbis florem dico, quod optime norunt ii, qui aliquando transalpes, com mearunt, quod mihi nonnunquam accidit, uerissimumq; et Vergilianũ illud oraculũ deprehẽdi, qui sic aliqñ cecinit.

Sed neq; Medorum siluæ dictissima terra,
Nec pulcher Ganges, atq; auro turbidus Hermus
Laudibus Italiæ certent, non Bactra, neq; Indi,
Totaq; turiferis Panchaia Pinguis Arenis
Iactet; Lusitania auriferum Tagum, iactet India Ebur,
Et indici Maris Margaritas,

Modo Italia fortes, & sapientes iactet uiros, qui de uniuerso terrarum ambitu triumpharunt & nunc quoq; triumpharent, nisi proh dolor in contraria diuisi studia mutuis se discordiis affligerent ac debilitarent, sed ad te iam redeo Io. Anto. qui claris natalibus, totq; & tantis ornamentis, non contentus, hanc quoq; doctrinæ & iuris prudentiæ laudem tibi comparasti, cuius hodierno die in celeberrimo hoc loco, Manifestissimum iudicium protulisti, quo factum est ut Amplissimus hec ordo, quo nullum habet terrarum orbis honestiorem & sapientiorem, nemine horum patrum penitus dissentiente, dignissimum te iudicarunt, cui laurea decernatur corona, nos uero decretum hoc honorificentissimum collaudantes & pontificia qua fungimur auctoritate te nunc, Doctorem utriusq; iuris facimus dicimus & pronunciamus dantes tibi licentiam glosandi interprandi, Cathedram Magistralem ascendendi, cæteraq; faciendi, quæ Doctores utriusq; iuris facere consueuerunt & petendi in super insignia, ab excellentiss. promotoribus tuis quibus habitis, & susceptis eisdem utaris & gaudeas ad laudem Dei omnipotentis & patrie tuæ ornamentum.

3 Philippus Macedonum Rex Magni Alexandri pater Ampliss. confessus, cum uno eodemq, tempore seu die, ter nos

fe-

felices accepiſſet nuncios,primũ Illirios,ab eius Duce Parmenione ingenti prælio ſuperatos,ſecundũ natum ſibi filiũ Alexandrum , tertium uero ſuum in Olympico Victorem equum extitiſſe magna perfuſus letitia,Rogaſſe Deos fertur ut triſtem aliquem ſibi nuncium mitteret,qui tam felici rerum ſucceſſu, totq, Victoriis exultantem animum comprimeret,quod ſi tano Regi non parua uiſa fuit accidiſſe felicitas ſuum in Olympico certamine Victorem equum fuiſſe nunciari , quanto maior atq; Illuſtrior Odorico foro Iulienſi,felicitas hodierno die contigit,qui in literaria Paleſtra, atq; hoc in campo omnium nobilisſimo , Victor euaſerit, ſi quidem is ut cæteras eius laudes,non omnino ſilentio inuoluamus,Vtini natus, quod oppidum eſt Venetiæ Regionis Italiæ,admodum celebris Vetuſtisſimum à Iulio Cæſare primum conditum, deinde ab Hunnis ,qui Attila Rege Orã hanc Italiæ deuaſtarunt reſtitutum , quo ipſe ex Ruinis uicinarum Vrbium,& ex nobilisſimorum ciuium fuga Venetiæ urbs condita in hunc quem cernimus culmen.Magnificentiamq; peruenit, in ea igitur urbe florentisſima , honeſtis parentibus ortus Odoricus hic noſter, cum primum per ætatem licuit ad Celeberrimum hoc Gymnaſium ſe contulit,in quo ſub Clarisſimis præceptoribus , ciuili ac Pontificio iuri,tantum ſtudii opereq; impendit, ut breui temporis curriculo in præſtantisſimum euaſerit iuriſconſultum,teſtanturq; hoc,cum alia multa de eo facta pericula,tum uero certaminis hodierni exitus felicisſimus, ueſtrumq; Patres Optimi, honorificentisſimum de eo iudicium , Nemine penitus diſſentiente,cuiq; optimæ merito etiam , in uictorie ſignum Lauream decreuiſtis , quod decretum Nos,ut ad te iam ueſtra conuertatur oratio,collaudantes , te inquam auctoritate qua fungimur , in utroq; doctorem,cum omni iuris plenitudine, pronunciamus ac declaramus , quamobrẽ posſis iam arbitratu tuo, à præſtantiſſ. promotoribus tuis , quos ad te honeſtandum accenſos uideo tanti honoris inſignia petere ac ſuſcipere , & cum Philippo Rege,de quo antea meminimus,non tam felici hoc ſucceſſu,gaudere, quam Deo Optimo Maximo ,quicquid id eſt, acceptum referre , à

quo omne datum optimum & omnem donum perfectum deſcendit à patre luminum,cui omnis honor &gloria debetur in ſecula.

4 Magna quidem ac penè infinita ſunt à Deo Optimo Maximo in humanum genus collata beneficia Ornatisſime cōſeſſus,ſed nullum eſt præclarius,atq; Illuſtrius , quàm quòd homini quem cæteris animantibus Imperaturum ex animo, corporeq; conflauerat,Animaduertens eum protoplaſtorū culpa,in plurimas grauisſimasq; tū animi tum corporis ægritudines prolapſurum,duo ſalutaria pararit remedia , rationem ſcilicet, quæ perturbatas animi affectiones, tam ex iraſcibili,quam ex concupiſcibili fomite , erumpentes reprimeret,& Medendi facultatem qua præditus ægris corporibus ſalutem afferret,ſanis autem habitum bonum conſeruaret,primum ſanè,ex nulla diſciplina magis quam ex Philoſophia,ſibi comparari poteſt,quæ ſi ad eum uſun, ad quem diuinitus data eſt conuertatur, quid pulchrum, quid turpe, quid honeſtum, quid utile ſit facile oſtendit,illa regit dictis animos,&temperat Iras. Alterum uero quod ad corporis tutelam pertinet,ex ipſa medendi ſcientia Diuino beneficio comparatur, quis enim hoc inuentum alteri quam Immortali Deo tribuat,cuius proprium eſt ſalutem hominibus dare,partamq; conſeruare ? aut quis Hortulis inſitam uim plantarum,mineraliumq; diuinare potuiſſet, niſi Deus ipſe Optimus Maximus earum rerum conditor , naturæ arcana homnibus patefeciſſet,Hoc ſacræ atteſtantur literæ, qui bus proditum eſt, ſummo honore afficiendum etiam Medicum, quod eum altisſimus procrearit, Recte itaq; feciſſe uiſus eſt Laureandus noſter Colantonius , qui cum præclaras artes ac diſciplinas libero homine dignas , philoſophiamq; ipſam animi moderatricem ſibi comparaſſet , ad medendi ſcientiam cupeſcendam ſe contulit , in qua ſic excelluit, ut hodie in hæc publica Harena,& campo omniū nobilisſimo inſignem ſit, uictoriæ laudem conſecutus , nemine uerum penitus diſſentiente,cōcorditerq; omnium ſuffragiis dignus habitus eſt, qui in diuina Medicinæ facultate, non uiolacea,ſed Laurea & ſemper uirenti corona dona

retur. quod nos iustisſimum decretum Pontificia auctorita re qua fungimur comprobantes te.

5 Memoria proditum est, Ornatisſime conſeſſus Biantem prientum unum ex ſeptem Græciæ ſapientibus, proficiſcen ti in Ægyptum filio, ac ſiſcitanti quid potisſimum faceret, quod ſibi utilisſimum foret, paucis ita reſpondiſſe, Fili mi uiaticum tibi ad Senectutem para, quod nunquam deficiat, uirtutem ſcilicet & ſapientiam cætera nanq; externa & corporis bona tot fortunæ caſibus obnoxia ſunt, ut interdum paruo momento, & ſolo ictu oculi protinus euaneſcant, ſola uirtus fida ac perpetua est, huiuſmodi Comes & uiuenti & mortuo, ex omni autem uirtutum genere legum prudentia nobilisſimum ſibi locum uendicat. De cuius laudibus mini me opereprecium duco hodierna die uerba facere, cum etiam ſæpe numero hoc loco decantatæ ſint, ac ueluti Cambræ repetitæ fuerint, tum uero quod illius dignitas & amplitudo, nulla magis ratione, quàm ex ueſtra omnium dignitate atq; amplitudine dignoſci queat, ſupereſt igitur ut ad hunc Laureandum noſtra iam conuertatur oratio, qui ex Biantis p̄cepto, hanc ipſam Iuris ſcientiam ueluti uiaticum ad ſenectutem tibi comparaſti in qua quantum profeceris, hodierni certaminis exitus declarauit, cum hi Clarisſimi P. nomine eorum penitus diſſentiente te dignisſimum iudicarint, qui in utraq; Cenſura, Lauream ſemper uirentem in patriam reportares. Quos nos Decretum collaudantes Pontificia qua fungimur Auctoritate te in utroq; Iure Doctorem, cum omni Iuris plenitudine, creamus ac pronunciamus, Quamobrem ab his Clarisſimis legum interpretibus promotoribus tuis poſito ea atq; accipias conſueta huiuſce honoris inſignia ad illius gloriam qui trinus, & unus regnat in ſæcula.

6 Philippus Macedonum Rex Ornatisſimæ conſeſſus, Alexandro Filio ſuſcepto, confeſtim ad Ariſtotelem ſcripſit, non tam lætari noua prole, quàm quod eam Ariſtotelis ætate ſuſcepiſset, à quo Filium p̄claris artibus & diſciplinis optimæ inſtituendum ſperaret, Nec ſua eum fefellit opinio, ex quo maiorem gloriam conſecutus eſt Alexander, quod

Aristotelis discipulus fuerit,quàm quòd Phillippo patri in Macedoniæ Regnum successerit ; si quidem unum , uirtutis aliud uero fortunæ beneficium fuit,non exigua quidem est adiscentis felicitas,optimos inuenisse præceptores,quemad modum & sub Ducibus Clarissimis Militasse non ultima Militum est laus, quod feliciter euenisse cernimus Hier. nostro, qui in celeberrimo hoc Orbis Terræ Gymnasio, sub eminentissimis pceptoribus tum Philosophis ,tum Medicis, Optimis artibus libero homine dignis , tantum opere studiisq; impendit ut breui tẽporis curriculo ,in præstantissimum Philosophum Medicumq; euasisse uideatur, cuius qui dem rei,cum alibi sæpe,tum uero hodie , Manifestissimum periculum fecit , nanq; & Aristotelem & Galenum prælegendo & argumenta in contrarium adducta soluendo , & propositum casum explicando eum se uerum præbuit,quem Iure Optimo Vos uniuersi patres,celeberrimi, uestrum peni tus dissentiente, Laurea Corona in liberalibus artibus, ac Diuina Medicina dignissimum iudicastis, Nos itaq; Decre tum huiusmodi comprobantes te &c.

7 Solon Philosophus , qui Athieniensibus optimas leges dedit P.Clarissimi supremo uitæ die, Assidentibus Amicis , atq; inter se uoce summissa ,de contemnenda morte differentibus,ut sunt admodum auriti ægrotantes, pressum iam immi nente fato,caput errexit, interrogatusq; quid nam sibi uel let, respondit, hoc enim uolo ne me morientem lateat id de quo disputatis, quid nos facere decet, florenti æuo , ualetudine Integra,exiguæ Doctrinæ homines, si capularis senex Sapientissimus, Moriens,tanta discendi cupiditate flagrabat?Silentio prætereo breuitati studens, Pitagoram Samium,Anaxagoram,Platonem,Democritum,& innumerabi les formæ alios,qui in perpetua peregrinatione uitam du xerunt,ut ex uniuerso terrarum Orbe sapientiam colligerẽt quam ipsi postea in omnem posteritatem dispergerent ac propagarent , quæ res nostrorum temporum calamitatem coarguit, quoniam pleriq; patriis rapti delitiis , desidia ocioq; marcescunt. Quorum corruptos , Mores auersatus Laureandus noster.H.P. ad ueterum effigiem animum com

ponens,exultimis terræ finibus Nobilisſima patria egreſſus, uelut alter Vliſſes uarios hominum mores, urbeſq; perluſtrauit, in quibus optimas artes libero huiuſmodi dignas, Mox Theologiam deinde Ius ciuile ac Pontificium non ipſum in cortice, ſed medullitus,ediſcendum curauit, poſtremo uero non exiguam ſibi gloriam ratus,ex eo comparari, ſi haſce Antenoreas Athenas, quibus nihil ſpectabilius habet terrarum orbis,inuiſeret,huc ſe ſe contulit atq; hoc in loco extremam manum ſuis laboribus,ac cæpto operi,quod Græci Colophonem dicunt, imponendum duxit. Nam ut Alexander Macedonum Rex,non parum ſibi ad laudem cōducere exiſtimaſse ab uno Apelle pingi, & ab uno Lyſippo fingi ita & hic letisſimus adoleſcens , Iure Optimo arbitratus eſt, tum demum fore honeſtum, ſi ad huius Amplitudinis ordinis manu acceptā Lauream in patriam reportaret quod huic felicisſimæ eueniſſe gratulamur,facto itaq; de eo deq; doctrina eius ingenio , & memoria diligenti periculo, Hi. P. Clarisſimi concordibus ſuffragiis,ac eorum nemine penitus diſſentiente, ipſum dignisſimum cenſuerunt qui in Doctorum utriuſq; Iuris gradu , atq; Ordinario referatur. Quorum nos Iudicium ut parem , inſequentes auctoritate Pōtificia qua fungimur,te utriuſq; Iuris, Doctorem creamus pronunciamus& declaramus, plerunq; ius tibi concedimus omnia gerendi & exercendi quæ utriusq; Iuris Doctores facere conſueuerunt, ac poſſunt,uolumuſq; ut omnibus muneribus honoribus,&prærogatiuis potiaris & gaudeas quibus cæteri eiuſdem Ordinis Doctores potiuntur & gaudent , Age igitur Doctisſimæ Iuuenis & ab his Clarisſimis legum luminibus promerita prius tibi debita , huiuſce honoris & ornamenti inſignia,pete & ſuſcipe.

8 Poſteaquam nulla opera noſtra nulliſq; meritis,ſed Diuino factum eſt numine Ornatisſimæ confeſſus , ut molem hanc noſtris haud æquam uiribus ſuſtineamus , utemur Platonica atq; adeo Chriſtiana Oratione,dicentes . Summe pater Cælitum,mundi fabricator& opifex, da ut non quòd nobis optimum uidetur ſed quod tu optimum fore ſentis perficiamus, uos autem Patres celeberrimi qui in ſacratisſimo hoc

loco, alienę uirtutis Iudices considetis, oratos atq; obsecratos uolumus, ut si quid à nobis perperam fuerit enunciatū, id omne non deprauato animo, sed ingenii nostri tenuitati tribuendum putetis, si quid uero recte, atq; ex animis sententia uestri, dictum a nobis fuerit id ad omnipotentis Dei gloriam referatis, Hæc pauca præfati, ad ea quæ nostri muneris sunt transeamus. Constat enim ex omni rerum genere, quæ mortalium uitam exornant, nihil esse præstantius, nihil admirabilius, sapientia, nam cum ex animo corporeq; constemus, alterum cum brutis animantibus cōmune nobis est, alterum cum cœlestibus ac beatis spiritibus, promiscuum habemus, proinde qui corporeis indulgent sensibus aut nihil, aut parum admodum distare uidentur a brutis; qui uero animum præclaris imbutū disciplinis hi proxime ad immortalem Deum accedunt, & quodammodo cæleste in terris uitam ducunt, itaq; hi summa laude digni censendi sunt, Qui cum primum e pueris excesserunt, patria parentibusq; relictis ad celeberrima litterarum Gymnasia se conferunt, nullis parcentes laboribus & impensis, ut scientiis locupletati, ad lares patrios reuertantur, sibiq; ac suis, usui atq, ornamento esse posint, nam si qui Mercaturam exercent laudē promerentur, quod per uarios casus per tot discrimina rerum, peruagati, demum mercibus onusti in patriam reuertuntur, quanto maiore digni sunt laude, qui longo studio comparata scientia patriam repetunt, quam Consilio uirtute atq; industria pacis belliq; temporibus iuuare posint. Quo in ordine reponendum censeo, Prometheum Hernidiū Clericum, Spoleto Oriundum, seu Romana Ciuitate donatum, uirum ecclesiasticis titulis, atq; honoribus insignem, qui relicta urbe Roma, in qua non exiguam melioris fortunæ spem conceperat, audito nomine Patauini Gymnasii, toto terrarum orbe celeberrimi, Huc conuolauit, ut ex hoc fonte, ac potius magno omnium scientiarum Occeano, cognationemCiuilis ac Pontificii Iuris hauriret in quo eo usq; progressus est, ut uere uideatur, Prometheum illum à scriptoribus celebratum fuisse imitatum, quem tradunt Poete, ignem e cœlo, hoc est sapientiam surripuisse, per ignem enī

prisci uirtutem & sapientiam figurarunt, quæ perpetuo lucet & mortalium animos ad fortia gerenda & sustinenda inflammat, is enim tam apposite tam concinne ingenii & doctrinæ suæ periculum fecit, ut à uobis Iure Optimo dignus habitus sit, qui uerum nemine penitus dissentiente in utroq; iure Laurea condonetur, quam ob rem Nos Annuente hoc Ornatissimo Collegio Auctoritate Reuerendissimi Cardinalis Pisani Patauinæ Ecclesiæ administratoris perpetui, cuius locum licet indigni tenemus, Te doctorem in utroq; Iure pronunciamus& declaramus, tibiq; facultatem concedimus, in utroq; rursum legendi interpretandi, consulendi cæteraq; faciendi, quæ Doctores utriusq; Iur. facere consueuerunt& debuerunt, Surge igitur, & à promotoribus tuis consueta honoris insignia, pete & accipe cum illius benedictione qui pater est luminum, & auctor omnium benedictionum Iesus Christus.

9 Plato summus Philosophus, Ornatissimæ confessus, à quodã interrogatus, quid nam inter peritum& imperitum hominẽ interesset, quod inter medicum, ægrotumq; respondit, nullus enim animi, morbus grauior& periculosior est ignorantia, nulla accommodatior & salubrior Medicina, quam sapientia, solebat etiam idem Philosophus, ex Socratis præceptoris sui, scientia differere, grauius puniendum fore, qui ignorantia peccat quam qui malitia, propterea quod qui hoc modo peccat, cum ingenio non careat, interdum etiã bene agere potest, qui uero supina &crassa labitur ignorantia semper peccat, uitanda igitur est, tanquam pestilentissimus morbus, omniq; ui à nobis omittenda, ut animum e cælo ortum, & in cecam hanc corporis caliginem iussu creatoris detrusum, cælestibus imbuamus disciplinis ut pristinæ uæ memor dignitatis, nihil aliud quam immortalitatem, & ueram gloriam meditetur, Hæc assidue cogitans Franciscus Alpinus Vicentinus ut primum sibi per ætatem licuit ad celeberrimum hoc orbis Terræ Gymnasium tanquam ad omnium scientiarum emporium, se contulit in quo nulli magis rei, quàm excolendo disciplinis animo, egregiam nauauit operam, nam post humaniora studia, in

quibus non mediocriter excellit, differendi artem moralem, deinde ac naturalem Philoſophiam, mox diuinã, poſtremo medendi ſcientiam, ſic eſt complexus, ut ueſtrum omnium calculis, ac nemine penitus diſſentiente Laurea Corona in liberalium artium ac Medicinæ ſcientia dignisſimus fuerit, iudicatus, quamobrem nos huius Amplisſimi Collegii unanimi conſenſu auctoritate Reuerendisſimi ac Illuſtrisſimi Franciſci Cardinalis Piſani, Patauinæ urbis Pont. ac celeberrimi Patauini Gymnaſii Cancellarii in præſentia locum uiceſq; gerimus te Franciſcum Alpinum in artibus & Medicina Doctorem creamus, pronunciamus, & declaramus, tibiq; facultatem tribuimus, legendi interpretandi, Magiſtralem Cathedram aſcendendi, cæteraq; exercendi & gerendi quæ reliqui in artibus & Medicina Doctores, tam de Iure quam de conſuetudine facere poſſunt ac debent uolumuſq; ut omnibus & ſingulis Iuribus præeminentiis, Immunitatibus & prærogatiuis, potiaris & gaudeas, quibus cæteri in artibus & Medicina Doctores potiuntur & gaudent. Surge igitur mi Alpine eruditisſimæ, & ab eximiis promotoribus tuis, hoc celeberrimo applaudente Collegio honoris tuis promerita inſignia pete & accipe, cum illius benedictione eſt origo.

10 Demetrius Syriæ Rex Antigoni filius, qui à Græcis ptoliportos, hoc eſt Vrbium expugnator, dictus eſt, captis Megaris, audita fama Stilphonis Megaren. philoſophi ea ætate celeberrimi, eum ad ſe uocatum interrogauit, an ne quid ſibi ſuarum rerum Miles eripuiſſet, Cui nihil a nullo ſibi ereptum fuiſſe, reſpondit, ſubiiciens nunquam audiſſe, cuiquam ſapientiam eripi poſſe, ob idq; Iure Optimo exiſtimauit, fortunæ bona noſtra non eſſe, Sapientiam uero ſolã, in bonis propriis fore connumerandam. Hinc præclara illa Arpinatis exclamatio, Quanti æſtimanda eſt uirtus, quæ nec eripi, nec ſurripi poteſt, quæq; nec Incendio, nec Naufragio amittitur, nec ulla temporum permutatione, commaculatur, qua præditi qui ſunt, ſoli ſunt diuites, ſoli posſident res fructuoſas ac ſempiternas. Hæc asſidue conſiderans Stephanus Cathelanus Sacerdos Leniacen. quem poteſtatem

ſtatem intuemur nulli rei magis, quam excolendo uirtutibus Animo, dandam ſibi operam iudicauit, hanc unam firmam ſtabilemq; poſſesſionem fore, ratus, quæ non uim, non grandinem, non ipſum etiam (ut poete aiunt) Fulminantem Iouem pertimeſcat, idq; ſibi maxime conſentaneum duxit, cum ex ſacris literis didicerit, labia Sacerdotis ſcientiam cuſtodire, & legem ex ipſius ore requirere cum Angelus Domini exercituum ſit. Quamobrem is humano ac diuino Iuri perdiſcendo, plurimum laboris & operæ impendit, quod hodie in ſacratisſimo hoc loco, atq; hoc Patrum ornatiſſimo collegio, luce meridiana clarius oſtendit. Quo factū eſt ut Patres hi celeberrimi, p eorū in oēs optime meritos liberalitatē, uniuſcuiuſq; ipſorū cōſenſu, ac nemine penitus diſſentiente, dignum te Stephanum Caſtellanum Laurea cenſuerunt. Nos uero Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Cardinalis Piſani, Patauinæ Eccleſiæ pontificis, auctoritate qua fungimur, te inquam utriusq; Iur. Doctorem facimus dicimus & pronunciamus, dantes tibi &c.

11 Ex omni rerum genere quæ mortalium uitam, exornant Nobiliſſime Antiſtes uiri Ornatisſimi, nihil omnino eſſe ſapientia præclarius, atq; Illuſtrius Sapientes Viri iudicarunt, nam quum ex Animo corporeq; conſtemus, corpus quidem cum brutis animantibus commune nobis eſt, Animum uero cum cœleſtibus promiſcuum habemus, pro inde qui corporeis indulget ſenſibus ii nihil ferè diſtare uidetur à Brutis, qui autem Animū uariis excolunt diſciplinis, ii proximè ad Deum Immortalem accedere, & cæleſtem in Terris uitam agere exiſtimantur. Nec iniuria ſanè Sapientiſſimi illius Philoſophi ſententiam priſci Laudauere dicentis ociū ſine literis Mortem eſſe, & uiui hominis ſepulturam, nam ut cibi potuq; alitur corpus, ita ſapientia nutritur & uiuit Animus, qui cum originem è Cælo duxerit, ſuapte natura ad cæleſtia ſemper aſpirat, ſumma itaq; laude digni cenſendi ſunt, qui ut primum ex ephæbis exceſſerunt patria parentibusq; relictis, ad celeberrima ſtudiorum Gymnaſia ſe conferunt atq; ab excellentibus ingenio & Doctrina uiris, bonas artes adiſcūnt, nullis laboribus aut impenſis parcen

tes ut doctiores in patriam reuerſi, ſibi ac ſuis uſui ornamẽtoq; eſſe posſint, & enim ſi Mercaturam exercentes, non carent ſua laude, quod poſt terræ Mariſq; pericula, onuſti Mercibus ciuitates ad quas perueniunt, multis afficiunt commodis, quanto magis laudandi ſunt ii, qui locupletati ſcientia in patriam redeuntes Conſilio auctoritate opera iuuare poteſt Remp. ex quorum numero atq; ordine cenſendus eſt VVolfangus Furtmaerus, ex Nobilisſima ſuperiore Germania ortus, oriunduſq;, cuius quidem Gentis & Nationis, Laudes ſi pari ſplendore orationis proſequi uelim, ſanè ue reor ne me dicentem uox & dies ipſa deficiat nulla eſt enim intoto terrarum orbe prouincia, ſeu bellacisſimorum hominum copiam, ſeu fidem & conſtantiam, ſiue doctrinam, uariarumq; uſum artium ſpectemus Germania ipſa præſtantior, aut Eminentior, noſtri Iulium Cæſarem iactant, rei militaris peritiſſimum ducem, uerum is in debellanda uel minima Germaniæ parte, plus laboris & opere, quam in uendicando ſibi imperio Romano, impendit. Aut ita multo poſt imperante Auguſto Cæſare cunctis formidoloſa fuiſſe Romana arma, memoriæ proditum eſt, at Robuſtisſimas Romanorum legiones cum Lelio & Quintilio Ducibus à Germanis, conciſas, & deletas legimus, tantumq; uirtutis & fidei, in Germano Milite extitiſſe tradunt Hiſtoriæ ut Cæſares ipſi, non alium militem quam Germanum ſuorum corporum, cuſtodem præeſſe uoluerint. Iam uero quis neſciat tormenta bellica quibus noſtri utuntur exercitus, & impreſſorum librorum artem, duo ſtupenda rerum miracula, quæ ueteres noſtri nunquam ſomniarunt, Germanicum inuentũ fuiſſe. Huiuſce Gentis rurſum, uirtutem fidem religionem admirati ſuperioris ætatis Pontifices Maximi non alia ratione culmen imperii Græcorum Socordia penè euerſum, & Apoſtolicæ ſedis Apicem, ui impiorum hominum prope deiectum & iacenem, reſtitui poſſe exiſtimarunt, quam ſi imperii iura in Germanos ipſos transferrent, ac ſub eorum præſidio, & pietate tuti conquieſcerent, pro quo accepto beneſicio, & ſi nonnulli ætate noſtra, parum ſe ſe gratos exhibuiſſe uiſi ſunt ſperandum tamen eſt ope Diuina, ac Pauli

Tertii Pontificis Max. Et Caroli Quinti Cæsaris inuictissimi Prudentia fœlicitate uirtute breui fore , ut cecutientium tandem aperiantur oculi, & pristinam Germania recuperet dignitatem, hac igitur in Regione totius orbis celeberrima & in Bauaria prouincia quam Danubius mediam fermè perlabitur honestissimo loco natus Laureandus noster, nihil duxit antiquius quam ut Italiam proficiscens ad Bononiense primum, deinde ad Patauinum hoc florentissimum Gymnasium se conferret, in quo cum aliis quidem sciētiis & disciplinis, tum uero Pontificio iuri eam nauauit operam, ut Sapientissimorum uirorum iudicio, habitus sit, qui uelut Victor in Olympico certamine, non arescentibus aliquando foliis, sed perpetuo honore coronetur, de cuius scientie profecto dignitate ac laudibus non est cur in præsentia uerba faciam, cum nemini, planè ignotum sit, hanc esse præcipuam Theologis partem, quæ scripturis ueteris nouiq; instrumenti Sanctorum patrum decretis ac Sacrosanctis Conciliorum statutis contineatur, tantumq; reuerentie huic Sacratissimo Pontificum Iuri à Summis Cæsaribus exhibitum fuisse legamus, ut leges ipse ciuiles, non dedignentur Sacros Canones Imitari , imperatorq; ipse legum lator profiteatur se quattuor uetusta Concilia non aliter quam quattuor Euāgelia uenerari, super quibus fundata ecclesia ad tantam, & tale dignitatis fastigium consurrescit , Sed cum tempus & ratio ipsa postulet ut qui laborauerunt, aliquando reficiantur, & laborum suorum fructum aliquem metant , ad te iam me conuerto VVolfange eruditissime ; potestate mihi facta ab Amplissimo Antistite Philippo Donato , Cydoniorum Pontifice, uulgo Agrensie nuncupato, accedente tot doctissimorum uirorum consensu, qui te in prelegendo accuratissimum in disputando acutissimum atq; omni ex parte , Maxime idoneum repererunt Accipe iam Doctoratus promerita insignia primum quidem subarro te ac desponso annulo aureo, ut intelligas, quemadmodum Aurum cæteris metallis præciosius est, ac fulgentius, ita scientiam, cæteris humanis rebus præciosiorem ac splendidiorem esse , tibiq; eam ueluti sempiterno congiugii fædere fore coniunctam scias,

librum deinde clausum, mox apertum tibi trado, ut agnoscas hanc ipsam Iuris scientiam tibi in memoriam reconditam & clausam esse debere & si forte quicquam mente excideret (ut est hominum labilis memoria) ad apertos recurras libros in quibus omnia, discussa & digesta reperies, non tam ad tuam quàm ad aliorum & præsertim indigentium & oppressorum utilitatem pertinentia, lauream deinde capiti tuo impono in Triumphi Speciem ut calcatis mundi Illecebris, & uoluptatibus, soli Deo uiuenti, & Reip. seruias, postremo complector te osculo pacis ut recorderis, debere super te requiescere, Spiritum Pacis, atq; utaris hac Iuris põtificii scientia, non ad difficilia, & controuersias excitandas sed potius tollendas & dirimendas, ad illius honorem & gloriam qui est benedictus in sæcula.

12 { Duæ sunt potissimum res, Amplissime Antistes, Viri Ornatissimi, quæ plerunq; homines in altissimo dignitatis gradu sistere consueuerunt, peritia rei militaris & Sapientia utra harum alteri prestet, per uetus fuit controuersia, de qua disserere non est huius loci neq; temporis, ad eumq; uirum id maxime pertineret, qui in utraq; excelleret, compertum tamen habeo apud plerosq; principem sibi locum uendicare Sapientiam, quæ Diuinarum humanarumq; rerum cognitione, continetur. propterea quòd militaris rei gloria plerumq; ex fortuna pendeat sapientiæ uero laus ex propria cuiusq; uirtute ingenioq; proueniat, sed qui Respublicas ciuitates familiasq; recte instituerunt sic utranq; disciplinam complexi sunt, ut suam unicuiq; partem tribuerent, nam ex liberis & adolescentibus, alios rem militarem capessere alios Doctrinæ & sapientiæ operam dare uoluerũt, ut utrũq; tempus pacis & belli, respicerent, & quæ illi bello & Armis compararent, in iustitia & Sapientia Regerent ac conseruarent, qua in re, Ioannis Baptistæ Pampergi foro Iuliensis huiusce Laureandi Patris præcipuum fuit studium, is enim longa maiorum serie à Nobilissimis Pampergi, & Ripistagni Dominis, quæ sunt in Carnis oppida, non obscura Originem ducens cum octo liberos suscepisset, quattuor Belli cæ Disciplinæ reliquos uero literarum studiis consecrandos

iudicarit,ſanè forum Iulii,à Iulio Cæſare dictatore conditum inter cæteras Italiæ urbes,cum priſcis tum noſtris temporibus fuit,extatq; florentisſimum , illa enim regio Germanis finitima,cum per eam ueluti portam Barbaræ Olim Nationes irrumpere in Italiam conſueſſent ſæpenumero Barbarico repreſit impetus Italieq; aſſeruit libertatem , huius rei gratia Romani ueteres Aquileium Coloniam condidere & inſequenti æuo, Caſtella plurima in collibus condita, fortiſſimis quibuſq; tradita ſunt ducibus , ut eſſent qui Barbarorum uim ſuſtinerent & Italicos fines armis tuerentur. Itaq; Prampergum & Ripiſtagnum oppida in faucibus Italiæ ſita & Germanie proxima henrico Viro fortiſſimo huius Laureandi progenitori , condonata fuere , eiuſq; fidei Aemona Illuſtre oppidum commiſſum Bello Germanie egregie defenſum conſtat. Prætereo Ioannem Pranpergum Strenuum & præſtantem uirum, quem Senatus Venetus ob præclarè geſta Triceſimo oppido donandum cenſuit ,Quiq; dum Ciuitati Auſtriæ à Germanis obſeſſæ opem ferret deſertus à ſuis, pugnans in Acie fortiter occubuit. Taceo Hermanum Vicardum,Iacobum iuſtum aliosq; Gradus huius Viros complures Clarisſimos ne Hiſtoriam uideat Contexere,ſilentio inuoluo adhuc uiuentes Barnabam , & Leonardum,Laureandi noſtri fratres, quorum alter Iuriſconſultus eximius,Alter Philoſophus Medicuſq; præſtantiſſimus,maxima ſunt Familiæ decora atq; ornamenta uenio iam ad Aloyſium , quem hodie uirtutis ergo , honeſtandum ſuſcepimus , is enim ab ineunte æta maiorum ſuorum præclara ſecutus ueſtigia, in hoc celeberrimo orbis terræ Gymnaſio ciuili ac Pontificio Iuri , egregiam nauauit operam tantumq; in hac diſciplina proferit, ut Iure Optimo dignus ſit habitus, qui in Doctorum numerum atq; ordinem coaptetur,atq; ad cæteras huius laudes, & felicitatis Cumulum.Acceſſit hoc ueluti faſtigium & Apex,ut ab hoc Principe Nobiliſſimo & Clariſſimo hunc honoris gradum conſequere-

ius uita functi Memoriam, posteritate omnis pie collet, tali ac tanto genere non indignum dixero, quamobrem exurge mi Aloysi,& huius principis iussu accedenteq; horum Doctissimorum uirorum, consensu accipe iam diu promerita hæc honoris insignia primum quidem.

Mant. grauiter lecto decumbentem, amicè olim uisitarat Hieronymus Niger, Venetus, simulatq; moriturum ratus, mœrore affectus incredibili, abscessit, domum rediit, orationem funebre conscripsit, con ualuit Mantua, Niger moritur, quid mirum igitur, si nonnunquam funus etiam uiuentis faciat, Mortuus?

ORATIO HIERO. NIGRI, CANONICI Patauini, Veneti & I. Con. O. eloquentissimi, in funere uiuentis Mantuæ.

GRaue mihi onus hodierna die uideor suscipisse, qui MarcumMantuam Benauidium Iurisconsultum Clarissimũ, præceptorem olim meum uita functum debita laudatione prosequendum sumpserim. Huius enim uiri præstantes eximiasq; uirtutes, quibus ipse non modo Patriam hanc nobilissimam, Gymnasiumq; hoc celeberrimum, uerum & cunctam Italiam, atq; adeo nostra hæc secula summopere illustrauit, non humile atq, abreptum ex triuio dicendi genus, sed illustrem ac sublimem postulant orationem, qualem ego id ætatis, intermisso iampridem orandi munere, in tanta lectissimorum Virorum frequentiam polliceri non audeo. Peruetus uero necessitudo inter nos, multorumq; offitiorum, quibus coniuncti fuimus, Memoria ita me affigunt, atq; opprimunt, ut neq; Mens, neq; lingua, neq; latera suo iam offitio functura uideantur. Adnitẽdũ est tamẽ tanti uiri laudes paucis perstingendæ sunt; quas fortasse alias sedatiore animo latius explicabimus, interea uos oratos uelim, ut quæ dicam attentis excipiatis auribus, quæ uero breuitatis studio

prætermitam,nobiſcum taciti cogitetis.
Nõ defuere,qui naturã rerũ omniũ procreatricẽ uehemẽter accuſarint. eaq; nõ parẽtẽ ſed nouercã appellauerint, quòd coruis,cornicibus,&id genus animantibus, quæ nullo ferè uſui ſunt humano generi, longæuam dederit uitam, Homini autem a quo tot commoda,tot ornamenta proueniunt, tam exignum uitæ curriculum conceſſerit, ut quaſi ſtos matutinus occidente ſole langueſcat & decidat. Qua opinione adducti nonnulli neſcio quo pacto in philoſophorum numero habiti Animũ deſpondentes in uoluptate ſummum bonum ſtatuerunt,ad eamq; cuncta referentes ab oĩ adminiſtratione Reip.&ab omni ſtudio uirtutis & laudis abſtinuere. Hos ego omnium mortalium ingratisſimos è ciuitatibus eiiciendos cenſeo, ne, imprudentiores apibus eſſe uideamur, quæ ignauos fucos arcent ab aluearibus , nam ſi exiſtimant ii ſe ſibi ſolis natos eſſe, cur Agricola ſerat nudus? duroq; aratro terram proſcindat? Scilicet ut hi otioſi ſedeant,& alienis laboribus ſaginentur. Cur impiger Mercator per tot terræ mariſq; pericula merces conuehat? ut hi gemma bibant& ſerrano oſtro dormiant. Cur Imperator & miles ad Buccinæ ſonitum intempeſta nocte conſurgant, cur pro ſalute ciuium uulnera & mortem oppetant, ſane ut hi ſupini ſtertant, & turpi otio contabeſcant. Contra uerò ſi liceret brutis animantibus de natura conqueri ,haberent quædam ex eis quòd quærerentur , diu quidem ſe uiuere, ſed ignara ſuæ uitæ,ſed ad ſeruitutem hominum,quorum inſidias, dum ſemper timent, miſerrime uiuunt ,nobis autem diuinitus datam eſſe ingenii uim, qua tot artibus, tot diſciplinis exculti , immortalitatem conſequi posſimus,nam & pie uiuendo &bene merendo de humanogenere,non modo ſempiternam nobis gloriam comparamus, uerum& aditum patefaciamus in cælum , ac creatori Deo ſimiles reddimur. longè igitur errant hi qui inter miſerias noſtras connumerant uitæ breuitatem quam præclare geſtis diuturnam atq;

ribus ſtudiis, in quibus non mediocriter excelluit, ad iuris ciuilis & Pontificii diſciplinam ſe contulit, Præceptore uſus Hieronymo Butigella Papienſi Iuriſconſulto Clariſſimo qui poſtea Romæ eſt mortuus. Huius Memoriam Marcus tã pie tam diligenter coluit ut cum frequenti ſermone tum ſcuptis teſtatum reliquærit, quàm honnrifice de præceptore ſentiret. In quo ſatis impudenter ne dicam impie labuntur permulti, qui ut acutiores præceptoribus uideantur, eos interdum carpunt, eorum placita refellunt, ſibi ipſis negotiũ faceſſentes, quum permagni referre uideatur, ſub quo quis Duce militauerit. fecit hoc aduerſus Platonem Ariſtoteles, plerunque non ſine calumnia, fortaſſe arbitratus interitura Platonis opera, quemadmodum & antiquorum philoſophãtium ſcripta interierant. quæ ſi extarent, forte illos non tã inepte lapſos iudicaremus. Fuit per omnem ætatem Marcus in iudicando de aliis benignisſimus, ac ab omni penitus inuidia maxime alienus, nam quos in ſequenti æuo æmulos habuit in prælegendo, excepit ſemper comiter atq; Vrbane offitiis iuuit, fauoribus eſt proſequutus. Nimirum magni & erecti eſt Animi ac ſua ipſius uirtute nitentis, alienæ laudi non detrahere, uelle unumquemq; honeſto eſſe loco, ad honores & opes bonis omnibus patere aditum, Nam qui per alterius ruinas uiam ſibi ſternit ad gratiam is certe ſuæ indignitatis eſt conſcius, & eo gradu honoris, quem petit indignus. Hac grauitate & Modeſtia Benauidius facile Animos tam ciuium quàm aduenarum omnium ſibi conciltauit, & ante ætatem condiſcipulos omnes præteruectus dignus eſt habitus Veneti Senatus iudicio, qui primum Pontificium deinde ciuile ius publice interpretaretur, poſceret is locus ut de dignitate huius ſcientiæ uerbam facerem, in qua Marcus principem ſibi locum uendicauit, ſed ea res toties inculcata eſt auribus ueſtris, toties ex hoc loco prædicata ut laborem hanc fruſtra mihi uidear ſuſcepturus, Verearq; ne in tam uaſtum prouectus pelagus, à portu longius quàm par eſſet, aberrem, ne ue iuris prudentiæ laudem, totum orationis meæ curſum auetant, ſed quoniam nonnuli ſunt ex noua Academia, qui philoſophiæ ſtudium iuris prudentiæ præ

ponendum

ponendum cenſent, quaſi uero iuris ſcientia non ſit philoſophiæ pars, & quidem nobilisſima, legeſq; ipſæ è ſacrario philoſophiæ deprōptæ nō fuerint, ac ſi quid forte uitii notant, in leguleis, uel in corrupta legum diſciplina, id totum huic ſcientiæ adſcribunt, date obſecro ueniam, ſi in confutanda horū petulantia parū p euagabor. Viguit olim apud ueteres philoſophos inter ſcientias omneis fœdus indiſſolubile, atque hæc erat cathena illa aurea, quam ex ore Iouis prodire poetæ finxerunt. Ea propter iidem fuere & legūlatores & Philoſophi, quod de Solone Licurgo, cæteriſq; permultis memoriæ proditum eſt. Quo enim pacto illi Sanctiſſimas leges condere potuiſſent niſi prius didiciſſent, quid iuſtum, quid æquum, quid utile foret Reip. & Socrates ipſe diuinus profecto uir primus fertur philoſophiam e cælo deuocaſſe, & in urbes introduxiſſe, propterea quod ſapientiæ ſtudium ad ciuilem uitam primus accommodarit. Quanquam enim ante Socratem ſapientes multi leges condiderunt, fuere tamen illæ aliquanto ſeueriores, quam ætas inſequens pati poſſe uideretur, Socrates ad humanæ uitæ ſocietatem continendam, direxit omnia, quæ Plato eius diſcipulus à præceptore tradita literis commendauit. Qui ſi nunc audirent hoſce Ardelliones legum ſcientiam irridentes, & philoſophiæ ſtudium a iuris peritia ſeparantes, dicerent ſanè, unde uos hoc diſſidium ſomniatis? An ſi quid forte inepte & Barbare à recentioribus Iuriſconſultis eſt traditum propterea iuris prudentiam abiiciendam putatis? Quid ineptius & magis barbarū eſt ueſtris nūcq; uſurpatis uocibus? Quid ueſtris diſceptationibus obſcurius & implicatius? Et tamen nos maieſtatem Philoſophiæ ſuſcipimus, & ueneramur. At qua breuitate, quo candore, qua dignitate à Veteribus Iuriſconſultis ſcriptæ ſint leges, Quis non admiretur? Si recentiores interpretes ueterē illā latinæ linguæ puritatē retinere nō potuerunt, fuit hoc uitium illius temporis quo ſe in Italiam infuderat pere

dũ eſt legibus,ꝙ tot litibus atque his perpetuis ,tot clamoribus,fora cũcta perſonẽt quemadmodũ nec medendi ſciẽtia culpãda eſt, ꝙ tot ægri homines decũbãt,& pereant.Damnãdi ſunt,qui ex ſuo(ut aiunt) capite legibus abutũtur, qui calũniis locũ dãt, qui ꝑ ſordes iudicia exercent. Quibus leges ipſæ grauiter&ſeuere admodũ inclamãt , & grauisſimas ſtatuũt pœnas.Deſinãt igitur hi hãc palmã, quã omnis ætas omnis ordo, cũctarũ gẽtiũ,nationũq; cõſenſus iuris ſciẽtiæ tribuit,ei uelle extorquere de manu,ne interdicto retinẽdæ poſſesſionis ac ſuo ipſa,iure uti cogatur. Sed ad M. Benauidiũ redeo qui ex hac ciuili,ac põtificia ſapiẽtia tantũ eſt laudis cõſecutus,ut eũ iure optimo antiquioribus Iuriſcõſultis parem extitiſſe fateamur, Nã & publice prælegẽdo, & quotidie aliquid noui mãdãdo literis,& reos in capitalibus iudiciis defẽdẽdo, Nullã particulã tẽporis offitio uacuã abire ꝑmiſit, & qđ C. Plinius ſecũdus Iunior de Auũculo ſcribit, perire omne tẽpus arbitrabatur, quod literis nõ impartiretur. Huius domus Oraculũ fuit Ciuitatis, quã ſemper&auctoritate& conſilio, &opibus iuuit , Princeps legationis pro patria Donato Veneti Senatus principi luculẽta oratione eſt gratulatus. Claruit ex temporanea latine dicẽdi facultate, ut ſæpenumero bis in die incoronandis doctoribus perelegantem habuerit orationem .Et nemo iam ſibi hiſce honoribus ac titulis rite uideretur inſignitus, qui nõ eos de Marci Mantuæ manibus accepiſſet . Vos adhibeo arbitros Patres Amplisſimi quorũ aures animosq; tot annos Mantua ſuauisſima oratione demulſit , qui diu (ni fallor) Eloquentiſſimi collegæ uocem, atque induſtriã deſiderabitis.Vos teſtes aduoco legũ ſtudioſi Iuuenes qui adeſtis, ecquãdoMãtuã de iure interrogaſtis,qui nõ cõtinuo copioſe benigneq; reſponderit,quando opem ab eo, auxiliumq, expetiuiſtis, quod non is prõpte liberaliterq; præbuerit? Fuit profecto in omni uita,magno atq; excelſo animo. Quali nõ priuatũ modo ciuẽ ſed principẽ quoq; Virum eſſe decuiſſet, nã&ædes Magnificẽtisſimas, & hortos amœnisſimos uelut alter Lucullus extruxit, diſpoſuit,præclariſq; ſignis &operibus ab ipſa antiquitate repetitis mirifice ornauit,Affert hoc ſtudiũ uetuſtatis ut nõ mediocrẽ ſumptũ, ita plurimum de

lectationis&laudis, eo priſcis tēporibus nobilisſimi,& ſapiē tisſimi quique homines ſunt delectati,nam & quæ Romani illi Veteres uniuerſo penè terrarū orbe ſubacto ſubacta græcia,in urbē trāſtulerāt,à præclaris artificibus egregie cōficta poſt euerſum Imperiū ut eſt omniū rerū uicisſitudo trāslata ſunt,alio& ꝑ uniuerſum penè orbē terrarum fuere diſperſa, Quorū intuitu renouatur memoria clarorū uirorū, quos ea uel ſigna;uel nomiſmata reꝑſentāt, neque parū uidētur facere ad accēdēdos ad uirtutē animos eorū imagines qui rebus ꝑclare geſtis&gloria claruere. In huiuſmodi honeſta ſuppellectili coemenda atque ornāda multū pecuniæ Marcus profudit, multo quidē æquius & honeſtius quā lucullus de quo paulo ante mētionē fecimus,ille enī ex hoſtiū manubiis tot &tāta cōgeſſerat,Hic ex publico ſtipēdio, atque ex uigiliis, quas ꝓ ſalute amicorū cōſeruāda,&ꝓ cōmuni huiuſce Gymnaſii utilitate ac dignitate, tuendā ſuſtinuit,ille poſt tot uictorias otio incumbens ab omni publico munere ſe ſe abdicauit,luxui ac uoluptati totū ſe tradidit.Hic ad extremū uſque ſpiritū Rēp.nō deſeruit,&ſi quādo ab hominū frequētia ſecesſit,ſcripſit ſemꝑ aliquid, ꝙ poſteritati ſit profuturum.

Scripſit autē ſeptē& trigīta uolumina,multa rerū uarietate&copia refertisſima,tā in Cæſareo iure q̃ Pōtificio.Cōmētaria ſcilicet,quæ uulgò repetitiones appellāt, Collectanea, Conſilia, Scholias Apophtegmata, problemata Dialogos, Enchiridia,Epitomata,Cēturias, & id genus quamplurima, quæ, ſingula enumerare longū eſſet. Vt ſi hæc ſcripta mēte & cogitatione reuoluimus, Vix credibile eſt, hunc ad cætera negotia inducere animū potuiſſe, ſi reliqua ipſius ſtudia, & actiones inſpicimus,difficile erit cognoſcere,quonā pacto is tot&tāta literis mādare potuerit.Hæ lucubrationes,hæ uigiliæ Marce tuæ perpetuo tecū uiuēt, multoq; erūt plauſibiliores te Mortuo q̃ uiuo. Nā &Poetarū Pater Homerus,&Diuinus Maro,&Clarisſimi quiq; ſcriptores dū uiuerēt, nō car

triũpho, quẽ de ipſa morte, uirtus tua retulit, circũducemus præclara tua opera, libros abs te diuinitus conſcriptos, Multos mortales tua ope ſubleuatos, & ex ignorantiæ tenebris ereptos. Quamobrem nõ eſt cur tuum ipſi defleamus interitũ, Cuius animũ credimus bene actæ uitæ conſcientia gaudentẽ, ea iam præmia fuiſſe conſecutũ quæ Munificentiſsimus cõditor orbis Deus propoſuit iis qui de humano genere bene meruiſſẽt, Quin potius præclara hæc Ciuitas, hoc ipſum Gymnaſiũ, apud Deum ipſum patrociniũ tuũ expoſcit, Rogatq; te, ut tua iſta uox, quæ, ſæpenumero huic Vrbi, & patriæ ſalutaris fuit, calamitoſo hoc tempore ne deſit atq; in offitio permaneat; Vos autẽ uniuerſos, qui ad hoc honeſtandũ funus frequentes conueniſtis oro, atq; obteſtor, ut tanti Viri memoriam pie ſanctéq; colatis, & per eadem ueſtigia gradientes omni ſtudio connitamini eandẽ metã cõtingere, quam Marcus feliciſsime contigit, & quæ cõſtituta eſt omnibus iis, qui uirtutem pietatemq; coluerint.

Obiit Hieronymus Niger, ãno ætatis ſuæ LXIII. MDLVII.

Viuit Mant. nunc ætatis annorum LXXXVIII.

Quæ in cudendo opere acciderint lituræ.

Fol. 2. a linea. 11. Amicicie. Amicitiæ f. 2 l. 14. Mærore. Munere b. l. 14. deuouemus. uouemus f. 3. l. 6. Quãqui. Quãq l. 21. inuſtã. depictã. l. 24. pato. peto. b. l. 2. ſacio. facio. l. 11. coaptatũ. coaptatũ. eodẽ gratulatioris, gratulationis. l 27. & eſſe cõditione, ea eſſe cõditione. eodẽ fluctuebat, fluctuabat. f. 5. b. l 18. homine tibi familiare. hominẽ tibi familiarẽ, f. 6. l. 4. cooptatus. coaptatus. l. 8. mens. meus f. 8. l. i. uideremus ualerianus f. ult. ueſtra, noſtra b. f. 20 mea. meã f. 9. l. 5. omnes. omneis. f. 10. li. 6. cõfecta. cõfecti. l. 12 habes habẽs. l. 27. prudẽtiſsimũ pruden tiſsimo. b. l. 28. me hãc. modo hãc. l. 30. mirũ ſe. inter ſe. f. 12. l. 11. ſinis. ſinas. f. 14. l. 20. integritate. integritatẽ. f. 15. l 26. tenore. tẽpora b l. 30. tuæ te. f. 20. li. 34. põtificiũ põtificũ. l. 35. decrete. decretæ. l. 24. Acephalis Acephali. l. 25. ibi. ſi. b. l. ult. Hominũ. Hominẽ f. 22 l. 11 cogitabã Romã. cogitabam Romam uenire. b. l. 6. proſicuturus. proſecuturus f. 29. l. 19. Noli. Nolim.

Cætera tanquam parui momenti aut leuiora errata in iudicium Candidi lectoris reponuntor.